

Sala R
Gab. 53
Est.
Tab. 54
N.º 4

R
54
4

En

(A) - 56 - 1

MVSIS DICATVM

ANTONII
LODOVICI

medici Olyssip-
ponensis.

DE OC-
CVLTIS PRO-

prietatibus, Libri
quinque.

Opus præclarissimum.
Olyssipponæ.

M. D. XL.

ANTONII
LODOVICI

DE OCA
CENSIS PRO-

fectus Libri
quatuor
Opus preclarissimum.
Obscure
M. D. XL.

ANTONII LODOVICI MEDICI OLYS-
SIPPONENSIS, IN LIBROS DE
OCCVLTIS PROPRIETATI-
BVS AD LECTOREM.

PRÆFATIO.

Olliciti eramus in opere Problematum, quodiã ad umbilicũ per-
uenit, libros de occultis proprietatibus edituros esse nos. Ecce igitur
tempus uisum est, ne rei nouæ expectatione studiosorum ani-
mos diutius tenerem. De hoc opere non oportet plura uerba præ-
fari, uino uendibili non opus est hedera, hoc tantum dixisse liceat,
quod in his libris concinnandis multum a deo à nobis laboratum est, multum operæ
collocatum, multi utriusque linguæ auctores euoluendi fuerunt, plurima doctorum
uirorũ obscurius dicta enodauimus, plurima rursus ab ijs præclare inuẽta in hasce
commõtationes mutuati sumus, plurima nos ipsi inuenimus, & multa acute, faciẽde,
grauiter, (ni fallor) disseruimus, & tandem omnia in ordinem, & elegantem dispo-
sitionem redegimus. Res ardua est, uetustis nouitatem dare, obscuris lucem, obsole-
tis nitorem, quod sanẽ in hoc opere præstitisse uideor, inuenire magnificẽ etiam nũ
(ut Plinius inquit) barbari possunt, disponere apte non nisi eruditus concessum est,
nos omnibus quoad licuit gratiam dedimus, atque ut uno dicam uerbo, de huius ope-
ris quantum auctoritate tuleris, tantum quoque de nostra existimatione demas.
Inter tot nostri ingenij partus (quid enim obstat, quo minus libros quos ipsi edidi-
mus, liberos nostros appellemus?) hanc ego inter alias foeturam ardentius diligere
soleo. Cæterũ hoc in loco illud opportune testari, & profiteri ingenuẽ possumus,
nos neq; hoc, neque quod uis aliud opus propalandi nominis, & gloriolæ inanis stu-
dio prodidisse, quantum incredibili auuiditate atque desiderio iuuandi rem mortalem,
& ut omnibus meo exemplo prodessem, quod utinam ita in omnium aliorum animis
insedisset. Gloria (ut inquit Galenus) mortuis nihil prodest, uiuo autem mihi quid
commodi ex ea subinde accedere possit, non uideo. Itaque fortiter gloriam contẽno,
& nibili facio, quid de me homines loquantur, ipsi uiderint, loquentur tamen, non cu-
ræ mihi est, quid de nobis alij sentiant, omnis sapientia à domino deo est, literæ in-
tantum bonæ sunt, in quantum cum uirtute cõiunctæ sunt, abunde mihi sat est, si ob-
res benẽ gestas, aliunde inuidia non conflatur. Sed cum animaduertterem mortales

PRÆFATIO.

nos natos esse, ingeniumque mediocre ad litteras sortitus essem, omnibus uiribus cō-
tendendum perpetuo putavi, ne secundū eos qui admonent, mortalia sapere, cū mor-
tales nati simus, humile quid cogitarē, sed inquantū liceret, uiuerē semper secundū
id quod in nobis ipsis optimū & præclarissimū est, hoc autē intellectus est, & ratio.
Nā præclara facies, magnæ diuitiæ, ad hæc uires corporis ingenuæ breui tēpore ci-
to delabūtur, ut ille inquit, at ingenij præclara facinora sicuti & aīa ipsa immorta-
lia sunt. Cōtemplari primum nobilissima entia, deinde recte agere, foelicissimum est
profsus. Itaq; donec ad hanc peruenimus ætatē, multa semper litterarū monumentis
mandauimus, & tum has, tum uero alias plerasque nobiles ingenij commentationes
communem dumtaxat utilitatem sequuti, conscripsimus, quibus & nomen, & famā
immortalem consequuti sumus, tum & hanc urbem (quod meo iure citra iniuriam
dictum sit,) tot uoluminibus editis exornauimus. Igitur in hīs libris quos modo emit-
timus, talis à nobis obseruatur ordo. In primo libro proprietatum quæ nam res sit
proprietas, & quod opus sit ipsius complexionis declaratur, & multa de tempera-
mentis agimus, & totius operis hypotheses, & fundamēta iaciuntur. In secūdo de at-
tractrice facultate, & omnibus in quibus ea reperiatur, & quomodo uel unde fiat,
& quotuplex ea sit, sufficienter exponitur, & quāplurimi prauæ sentientium erro-
res refutantur. In tertio de animalibus, & eorum partibus, & uenenis uenenatisque
omnibus sigillatim pertractamus. In quarto de proprietatibus, quæ in herbis, & la-
pidibus, & multis alijs inueniuntur, per partes disputamus. In quinto quāplurimis
persuasionibus adductis superiora omnia confirmantur, & tanquā suauis quodam
epodo concluduntur. Porro omnibus quæ dicentur abrogare fidem non decet.

Nāq; (ut etiā Aristoteles ait) prudentium dictis, & seniorum, &
eorum æque qui sunt experti, nō minus quā demonstrationi-
bus credendum est, quia cum oculos ex experientia ha-
beant, facilius principia perspicere possunt. Itaq;
tot uigilias boni lector consulas, & bene ua-
leas, nostrisque laboribus frucere.

OLYSSIPPONE.

ANTO.

ANTO

LODOVICI MEDICI OLYS:
SIPPONENSIS, DE OCCULTIS
PROPRIETATIBVS

Libri quinque.

PROHEMIVM.

SSE QV ASDAM IN REBVS AR-
chanas (quas uocant) proprietates, & ueterum consensus a stipu-
latur, & experientia attestatur. Nam quoscunque effectus in re-
bus fieri uidemus, quorum manifestam causam uel qualitatem ap-
pellare non possumus, hæc ab occulta ui (quam uocant proprie-
tatem) contingere arbitramur. Quippe quod magneticus lapis ferrum trahat, om-
nes nouerunt, sed cur hoc faciat, cur in hanc maxime ponderosam & grauẽ materiã,
uium suam exerceat dicere non possunt. Pari modo quod helectrum succinumue, pa-
leas & stipulas ad se cõuellat, oculis spectant, sed quid causentur potissimum non
habent. Præterea quod portulacæ itẽ succus congelationes dentium (quas amodias
appellant) persanet, usu exploratũ est, sed causa latet, & in ambiguo est, nec eiusce
rei ulla satis probabilis afferri ratio posse uidetur, cum frigida suapte natura sit
potestatis, a qua id malum exacerbatum iri consentaneum utique magis uideretur.
Medicamenta item dari quædam, quæ naturales euacuent humores, medicorum sa-
lutaris opera demonstrat. agaricum enim pituitatem expurgat, scammonium fla-
uam bilem excernit, fidicula atram mouet & expellit, & ueratro furentes Proxi-
filias sanatas iam olim proditum est. Herbã quoque a se uisam, quæ sanguinem edu-
ceret Galenus narrat inuentam casu, a rustico, dum hœdos ex agro super herbulas,
ut uentrem deijceret, reponeret. Ad hæc si aquam intercutem patienti medicamen-
tum aliquod exhibeatur, quod aquosa per aluum ducat, in promptu cõmoditas sequi-
tur, si uero arquato medicaminis quippiã exijs detur, quæ sinceram bilem proluciat,
salutare id est, & contra insalubre si alterutris præsidia permutentur. Rursus
herbis quibusdam peculiare quædam inesse uires quæ a cane rabido morsos iuuent,
aut eos qui aquã expauescunt, alias quæ comitialibus prosint, accepimus, si pro amu-
letis (periapta uocant) ad collũ suspendantur. Et multa deniq; esse, quæ ad hunc

aa iij

uel

amuleta pe
ta uoca gi.

uel illum morbum pellendum, mirificam & eximiam uim sortita fuerint, uulgo ferme receptum iam & confessum est. De hijs igitur proprietatibus tractationem facere aggressi diuino inuocato numine, hæc potissimum quoad licuerit, seruato ordine faciemus. Proprietatem non esse futile & inane nomen, ut quidam arbitrantur, sed substantiã quæ uere existat, primo ostendemus, & totius operis hypotheses ueras, & fudamēta iacimus. Mox quasdam proprietates, quæ in herbis, fruticibus, metallis, aëalibus, aut eorū partibus reperūtur, afferemus: nō omittētes interim, si quid aliud à proprietate assignare & arguere possimus, quod eū producat effectū, cū binas interdū aut ternas eiusdē rei haberi causas nil obstet. Postremo inuiles opiniones, & aliorum de ijs dicta expendere non pigebit, cū semel ueritate percepta falsitates deprehendi non sit nimis operosum & arduum.

CAPITVLVM PRIMVM, IN QVO POSITIS quibusdam fundamentis tangitur quid sit proprietas.

In nobis sermo institutus rite procedat, accipiendum primum est ante omnia, quod crasis hoc est complexio, uel temperamentum in unaquaque particula existens, est causa omnium operationum quæ ab ea producuntur. Quod sic ostēdere possumus. Esse in uno quoque membro quatuor facultates, uel potentias, (sic enim dynames quas uocant, interpretamur) multum manifestum est. Quarum una attrahit quod nutriturum est, alia concoquit. Hijs aliæ duæ famulantur, ex quibus una tandiu retinet alimentum, quoad sit concoctum, altera expellit superfluitates, quæ remanserunt. Has ut lere licet cum membrum bene temperatum est, & nec calor immodicus, nec frigus superet, nec humiditas, nec siccitas super excrescant, ut particulae functiones omnes sibi delegatas obeant. Cum uero uitiosam intemperiem quæpiam harum naeta est, calore, uel frigore, uel siccitate, uel humore ultra modum au-gescentibus, nulla suum officiū facit, nec attractrix trahit, nec alterat cōcoctrix, nec retentrix apprehendit, nec expultrix excrementa excernit. Quibus unicum præstidium est, ut succurratur, robur adiuciendo prædictis facultatibus, & complexionem reducendo ad medium, qua sanata & ad temperiem reducta functiones probe & sine impedimento exercentur. Quippe non ignauam spem concipimus, ut facultatibus ualentibus & integris, membra in actiones prodire egregie possint. Vnde non actiones læsas morbum esse dicimus, (non enim quispiam has sanare aggreditur) sed affectionem ipsam, quæ impedita & laceßita producit operationes non re-ctas. Vnum quodq; igitur membrorum in debito sibi temperamento conseruamus, non absolute, sed ut facultates quæ illis insunt à natura, ualeant. Nec hoc simplici-

ter, sed ut optimè per illas possimus operari. Has non immerito medici, Galenum se-
cuti, innatas uocamus: quia sicut innata uis Herculeo lapidi est, ut ferrū ad se con-
sciscat: ita & singulis membris ab opifice facultates datæ, quibus uitam tuerentur.
Sunt autem prædictæ quatuor (quas diximus) necessariae. Sine nutritiōe namque
uitam uiuere impossibile est. Facultas autem animalis nō præsens membro, sed à prin-
cipio tanq̃ radius à sole in particulam quæ sentit & mouetur, illabitur. Nec solum
corpus egregiam temperiem suarum facultatum postulat, si uicturum sit, sed etiam
hoc anima requirit, quippe quæ in corpore nisi inter certam latitudinem tempera-
to habitare nō potest. Vt enim Galenus tertio de locis affectis, anima uel ipsa cra-
sis, id est temperies actiuarum qualitatum est, uel ab ipsarum temperatura altera-
tur: cuius rei Hippocratem citat auctorem, qui in fine sexti de morbis uulgaribus ita
ait. Atrabiliosi comitiales fieri consueuerunt, ut plurimum: & comitiales atrabilio-
si. Horum autem utrumque magis fit, ad utrumlibet utique morbus irrepserit. Nam
si quidem in corpus, comitiales: si uero in mentem repat, atrabiliosi sunt. Quo dicto
nil aliud signat quam comitiales fieri, cerebro prout est membrum organicū ab ob-
structione aliqua, læso. Dementes autem cum dianœa, id est mens ipsa scilicet com-
plexio quæ cerebro prout membrum simile inest à bile nocetur sursum subeunte.
Hoc etiam satis aperte idem Galenus in libro de theriaca ad Pisonem sentire uide-
tur cū theriacæ laudes extollens, & uires, eam ad ipsam etiam animam conferre re-
fert. Nam ita scribit, admirari (inquit) hanc antidotum licet, cum non solum cor-
pus dum patitur, ipsam persanantem conspiciamus: sed & etiam ipsam animam
sæpius à morbis male affectam, iuuare potentē uidemus. Nam animæ uitia ab atra-
bile facta cessare omnino facit, hoc pharvacum continenter datum. Et rursus noui
(inquit) & theriacam, quod ad intellectum & acumen animæ non sit inutilis, sen-
sus namque ipsos tum ualidius operari perficit, tum mentem purā à uaporibus ascen-
dentibus reddens, exactius & subtilius ipsam affici facit. Quis etiam non uidet,
quod cerebro ultra modum uel calefacto, uel infrigidato, uel quacunque tandem
alia ratione passo, morte animal rapiatur? anima scilicet ad cerebri intemperies re-
cedente. Quod cum sentiret Galenus: prope in eam sententiam discessit, ut ani-
mam esse inseparabilem & corporis ipsum temperamentum opinaretur: ut ex libel-
lo quod animi mores corporis temperaturam sequantur, liquido cuius appa-
re potest, ubi in hanc sententiam scribit. Cum quis uidere se putat, quæ non uiden-
tur, & audire, quæ nullus effatus est, & loquitur uel turpia, uel insana, uel animi se-
creta, non solum signum est perditionis abolitionisue facultatum, quas habebat ani-
ma innatas, sed etiam contrarias irrepisse demonstrat. Hoc igitur iam & suspi-

tionem magnam adducit, ne non sit tota animæ substantia corporea, quo pacto nãq̄ (quæso) mihi quispiam respondeat? à communionem corporis in contrariam sui ipsius naturam anima duceretur, si non sit ipsa, nec qualitas corporis, nec species, nec passio, nec facultas. Hactenus Galenus. Nos uero nihil ad præsens de animæ substantia diffinimus, præter quam enim quod audacis propositi id fuerit, etiam præter operis intentionem, & parergon est, pro certissimo autem & explorato habemus, à complexione quæ singulis membris inest, operationes omnes perfici. Ne quis uero asserere nos nostra suspicetur, hæc Galeni auctoritatibus fulcentur, qui mihi maximus appollo est. Nec quæso quis mihi uitio uertat, quod eas afferam prout eius auctoris uerbis enarratæ sunt: non enim hic tractatus eloquentiam pollicetur. Is itaque, quinto de locis affectis ita scribit. Est autem communis sermo, quem dicturus sum de naturalibus facultatibus, quas in uno quoque membro, quatuor esse didicistis secundum genus: quarum primam attractricem nomino familiarium ad nutritionem humorum membro, quæ eadem & appetit, & ad se conuellit. Consequenter uero deinceps post ipsam alteratiuam attractorum, per quã attractus succus simulatur membro quod nutritur, & huius sunt aliæ deseruientes duæ, retentrix quidem cum concoquit, ut attractum humorem in sui ipsius naturam membrum alteret. expultrix autem cum post coctionem excernit inutile quod superfuitas uocatur. Has facultates in uno quoque membro patienti semper contemplari admoneo, quantum uirium uel imbecillitatis habeant, ut circa epar: quando quidem de hoc dicere propositum est, attractrix facultas quando patitur, alimonia in uentre relinquit incremorem conuersam, ut excernatur per sedem exacte quidem cocta, sed tamen liquida, & ab humore non exhausta, erit autem hoc uobis signum ipsius facultatis cum passa est. Nam quæcumque ab aliquibus ut causis fiunt, hæc eadem ipsorum sunt signa. Et rursum inferius de hac re apertius loquitur dicēs. Alias alia facultas in singulis organis robustior & ualētior uel imbecillior fit ad operationes relatione habita, & sic in notionem ipsarum peruenientibus nobis. Nempe reuera tota semper particula operatur secundum proprietatem complexionis quæ ipsi inest: sed aliquando tamen sustinet quamuis grauetur, & longo tempore superior euasit & facta est, concoquens & alterans & subigens, quod nocet. interdum autem uel qualitatem uel multitudinem nocentis, & noxam inferentis non ferens, ad excretionem impetum facit: sicut nonnunq̄ rursus licet magno opere infestata, & excutere quod nocet appetens, præ imbecillitate non potest: ut quæ in ultimam inualentiam & remissionem conciderit. Ex quibus satis constare arbitror, quod coctiones & significationes à complexione fiant: & quod tam attractionis nutrimenti,

trimenti, quam alterationis & reliquarum facultatum opus, à temperamento membrorum peragatur. Sexto item de locis affectis causam inquirens cur coles, id est membrum genitale in coitibus tenderetur, in neruum concauum cui innata ea uirtus sit, ut stas uicibus quoties itares postulet, turgeat, & spiritu impleatur, non autem in arterias quæ non hoc munus peculiare magis, eo in loco quàm in reliquo corpore haberent, referendum id esse statuit. Quo loco inter cætera & hoc etiam addit. Multo inquit melius est nerui hoc munus esse dicere, non arteriarum, si quidem operationes ex propria substantia membrorum non ex positione fieri rationi consentaneum est. Et eandem operationem cor, & epar, & lien, & cætera omnia habent, quibus alio in loco ponerentur. Vbi non conuenientibus oculis animaduertendum est, quod à propria substantia, id est temperatura fieri actiones dixit. hæc satis esse poterant. Sed nos aliam eius uiri in libro de theriaca ad Pisonem auctoritatem adijciamus: ubi ita scribit. Quando namque natura ualenter se habet, tunc & uenter sine impedimento alimonias conficit, & uenæ facile in sanguinem probum conuertunt, & iecur prompte bilem secernit & separat, & cor purum suscipiens sanguinem, & qui iam nutrire possit, toti deinceps corpori mandat. In iecoris præterea carnositate sanguificationes fiunt, in uentre coctiones, pulmones aerem inspiratum subigunt, ut fiat spiritus uitalis, lien sanguinis crassitudinem atram bilem uincit & trahit, renes serosum humorem concoquunt, uesica fellis bilē ad se pellicit, quæ cuncta propter diuersas carnium ideas contingunt quæ ijs uisceribus insunt: à quibus propter uariā & innatā temperiē perficiuntur. Quæ omnia usque ad unguem resegmina (ut ait) doctissimus Galenus in pulcherrimis commentarijs de usu partium corporis humani executus est. Quam tractationem, laterem huc transferēs, si latius singula explicarem. sed dicta tantum attulisse ad præsens sufficiat, quibus satis abunde liquere arbitror, quod à principio propositum est? Hoc idem quod mores animi, corporis temperaturas sequantur, dilucidis uerbis in libro de substantia naturalium facultatum, idem Galenus sine ullis ambagibus, uerbis satis significantibus pronunciat. De anima (inquit) si cū sit immortalis: substantijs corporalibus immixta, animalia gubernet, certo me hoc cognoscere non profiteor: sicut nec si aliqua secundū se ipsā animæ substantia sit, liquido dicere & pronunciare possem: illud tamen manifestum mihi oppido apparet: quod etsi in corporibus commoretur, ipsorum naturis seruiat, quæ ex tali ut dixi elementorum mixtione sunt factæ.

CAPITVLVM SECVNDVM, IN
quo quid sit complexio agitur.

Hæc

LÆc igitur complexio: de qua uerba facimus, ut quidam uolunt, est quædam qualitas quæ ex qualitatibus elemētorum ad minima diuisorum, ita ut quæque pars unius: quæcunq; partem alterius contingat, insurgit. Sed ut uerior & potior Galeni sententia determinat, nihil aliud complexionē, quam essentiam et substātiā ipsius rei esse dicendum est, ut apparet ex eiusdem auctoris uerbis: quæ primo de usu partium scribuntur, ubi ita ait. Vt nobis sermo methodo procedat: omnia quæ corporibus adsunt, diuidamus. Existunt autem proprie & maxime crases, id est complexionēs. hæc namq; propriam substātiā particularum complent. Eò namq; quod calore, & frigore, & humiditate, & siccitate, tali quodam modo se habet corpus: propterea tale quid natura existit. Nam quod caro sit caro, & neruus ut sit neruus, & singula aliorum hoc ipsum quod sunt, propter dictarum quattuor qualitātū talem quampiam mixturam & complexum, factum id est. Hæc igitur ipsis secundum substātiæ rationem adsunt. Et mox ita subdit. Cum itaque quis omnium quæ organis insunt utilitates, ratione experiri & explorare contendat: primum quidem inuestiget, quid nam sit illud quod propter operationem sortitum est: quod ut plurimum propriam esse partīs substātiā inueniet. Substātia nunc ab eo dicta complexio est: ex qua oīs operatio procedit. Ex quibus manifestè liquet nihil absurdū nec iniurium nos facere: si complexionem substātiā nuncupemus. Quippe id esse, cuiusque substātiā dicimus, per quam res habet esse: qua mediante res subsistit, & functiones sibi debitas exercet. hoc autem complexio est, hac namq; uel male affecta, uel in intemperiem uersa, nihil membrum, uel particula agere potest: sed in operationibus impeditur. His positis nihil uidere obscurum est, quo pacto complexio substātia sit, & cur operationes quæ à proprietate fiunt, à tota substātia procedere dicantur. quod dictu aliud non est: quam quod à complexione procedunt quæ propria & tota substātia cuiuscunq; rei nominatur.

CAPITVLVM TERTIVM, IN QVO

agitur quod quot sunt corporis particule, tot sint substātiæ diuersæ, & complexionēs, & quod unaquæque pars temperiem & complexionem habet sibi propriam.

Diximus

Hec

Iximus superius complexionē ipsam esse substantiam: nunc in præ-
 sentiarum hoc latius & fusius explicandum, & uarijs alijsque ac-
 cersitis Galeni testimonijs, perinde ac si res apud iudicem præ-
 scriptis uerbis agatur, res hæc animis infundenda & persuaden-
 da est, ne leuibus argumentis in hanc descendisse opinionem cre-
 damur. Aduertendum igitur est quod triplicem, ut inquit Aristoteles secundo de
 partibus animalium, in nobis compositionem considerare possumus. Primo nãque
 corpus nostrum ex organicis membris componitur. Organicum uoco, quod in par-
 tes dissimiles ad sensum diuidi potest: ut in ossa, carnes, neruos, uenas, & cætera. Se-
 cundo organica ex similaribus constant: tales autem sunt quæ in partes dissimilium
 rationum diuidi non posse uidentur: ut sunt chartilago, membrana, nerui, ossa, &
 alia id genus. Tertio similes partes elementis primariam generationē debent. At-
 q; cū hæc cūcta ita habeāt, hinc bono sanè periculo asseuerare licet: quod totidē sunt
 alteratrices facultates & complexionēs, quot sunt numero particulae similes: &
 quod nulla cum alia similis est, sed quælibet habet substantiam sibi propriam. Nã
 & membra & partes corporis humani, non alio modo quam per alterationem ge-
 nerantur: & uariæ alterationes sint oportet, quarum idem terminus non est: & ex
 quibus idem, non eodem modo generatur. Porro elementa nunq̃ ad constitutionē
 particularum similarium eodem modo concurrunt, nec eodē excessu, nec eisdem quã-
 titatibus, & quod nunc inferius est, mox superius euasit: & quod uiribus nunc supe-
 rat, post modum minus apparuit: alternisque alia & superant, & superantur. In
 hoc ignis dominatur, in alio aeris uincit elementum, in alio maior telluris est portio,
 & in alio magis humoris fusio abundat. Et horum in quibus unius alicuius dominiū
 est, innumera est differentia: nam magis & minus infinitam latitudinem habet, nec
 binas dumtaxat partes reperias, in quibus elementorum congeries eodem modo cō-
 ueniat. Propterea igitur particularum nullam aliquam, alteri mutuo similem, sed sin-
 gulas proprietatem substantiæ habere quandam qua ab alijs differant, opinari lon-
 ge sanum est, ut pote quæ ex dissimilibus nimium elementorum cōmixtionibus pro-
 creantur. Rursus cum operationes ipsas complexionēs sequantur, non esse confu-
 sas sed distinctas singularum partium functiones reputare debemus. Atque hæc
 quidē in parte nobis uiua uoce Galenus suffragatur, primo de naturalibus facul-
 tatibus dum ait. Quæcunque ex organis, ex duabus tunicis constituta sunt, non simi-
 libus quidem ad inuicem, utraq; tamen simpliciter, horum ipsæ tunice sunt elementa,
 perinde ac uētris, stomachi, & intestinorum, & arteriarum, & in utrisq; arteriarū
 alteratrix facultas peculiaris est, quæ ex mensibus maternis particulam genera-
 uit:

uit: ita ut alterantes facultates particulares tot sint in singulis generibus animalium, quotcūq; habuerit particulas elemētarias: sed & actiōes particulares singulis particulis secūdū partes existere nācēsse est prorsus, ut sūt diuersæ utilitates uniuscuiusq; membri, ut in his meatibus conspicuum est, qui à renibus ad uesicam perueniunt, qui & uretēres uocātur, hi nāq; neq; arteriæ sunt, quia nō pulsant, nec ex duabus tunicis facti fuerunt, nec uenæ quoniam nec sanguinem continent, nec secundum quid, eorum tunica illi quam habet uena, similatur, & multo magis nerui non sunt, quia ab ijs longè magis recedunt. Quid igitur (dicet aliquis) sunt? Perinde ac si nācēssariū esset, ut omnis particula, uel arteria, uel uena, uel neruus existeret, aut saltem ex ijs esset contexta, & non potius hoc sit uerum quod dicimus, quod priuata peculiaris ue singulis particularum, instrumentorum substantia est. Et subdit. Particulares autem alterantes facultates, & ipsam substātiā tunicarum uentrīs, & intestinorum, & uterorum qualis est cōstituerunt. Quod autem complexio substantia sit, & unum cum altero in proposito conuertatur, eiusdem Galeni oraculis possumus doceri: qui tertio de temperamentis in hanc scribit sentētiā. Quattuor dicimus esse totius corporis facultates proprias, unam attractricem eorū quæ sunt familiaria, aliam eorūdem retentricem, & tertiam alteratricem, & quartam ad hæc excrettricem alienorum. Sunt autem eadem ipsæ facultates totius substantiæ singulorū corporum, quam ex calido, & frigido, & humido, & sicco temperatam esse asserimus. Quando autem secundum unam quampiā qualitātē earū quæ in substantia sunt, corpus alterauerit, præsidium quod illi applicatur, non tum secundum totam ipsum substātiā operari suspicandum est, nec similari posse quod permutatur, unde nec unq; nutriuerit, quod sic permutatum est: si uero illud permutauerit hoc est secundum totam ipsius substantiam fuerit operatum, hæcenus ipsum sibi assimilabit, & nutritur ab eo quod fuerit permutatum, nec enim aliud nutritio est quàm omnimoda similitudo. Et rursus ita ait. Singula animalia proprijs alimentis nutriuntur, propria autem & familiaris singulis alimonia est, quodcunq; corpori nutriendo assimilari potest. Oportet igitur totam substantiam nutrientis, uniuersæ substantiæ nutriti, natura quandam communionem & similitudinem possidere. Et iterum in eodē uolumine sic inquit, cum de deleterijs loqueretur. Horum omnium natura maxime contraria hominibus est, totam substantiam & crasem hoc est temperaturam intelligo, quæ ex primis elementis calido scilicet, & frigido, & humido, & sicco constitit. Et post quædam rursus ita ait. Totus hic sermo ex uno principio pender, quod propterea semper seruare & meminisse oportet, quod unumquodq; corpus proprietatē quandam substantiæ possedit: quæ huic quidem natura familiaris est, illi alteri

alteri uero contraria: & quòd si alterauerit, quòd familiare est, in propriam natu-
ram, hoc pacto substantiam caliditatis quæ in eo fuerit, subinde auxerit. Sunt aliæ
& multum sanè illustres Galeni auctoritates, quas tum nè fastidij periculum urge-
at, tum nè quis nos nimios & morosos in re plus satis nota appellet, recensere super-
uacuum est.

CAPVT. III. IN QVO BREVITER quid sit proprietas ostenditur.

Ostenditq; superiori narratione omnem actionem à complexione pro-
cedere demonstrauius, nunc consequenti ordine & peropportuno,
quæ nã res sit proprietas, de qua toties à summis ingenijs est disce-
ptatum, ostendamus. Quoniã igitur (ut mox diximus) omnis actio
à complexione & temperamento prodit, & manifestum insuper
sit, quòd id quòd à proprietate operari dicitur, aliquid agat: cõsentaneum utique &
conuenientissimum est dicere, proprietatem nihil aliud esse, quam complexionis effe-
ctum: hoc est uel complexionem ipsam potentẽ hoc uel illud efficere, uel id ipsum quòd
ab ea producitur: proprietas nempe in relatione ad aliud est, & rationẽ habet, ut ad
aliquid referatur. Nã quæ per se absolute nominatur complexio, cũ ad opus quòd
facere res nata est refertur: iam tum proprietatis nomine incipit uocari. Verbigra-
tia. Iaspis fluxum sanguineum per sedem sistit, napellus interficit, torpedo mortifi-
cat, & alia ab alijs fiunt: complexionibus earum rerum proprietates nuncupantur, me-
rito, in quantum ea omnia agere possunt. Denique quæcunque à proprietate fiunt,
à temperamentis hoc est complexionibus (quas crases Græci uocant) fiunt, si non
à qualitatibus manifestis. Nec magis in admiratione numerandum est, quòd ma-
gnes attrahat ferrum, quàm quòd quæcunque particula corporis, per duras arteria-
rum tunicas trahat, & apponat sibi nutrimenta. Nec amplius quispiam suspicere
debet, quòd epithymus atrã bilem, granum gnidium pituitam per uentrem ducat,
quòd struthiocamelus ferrum conficiat: quàm quòd uentriculus cibos conficit, epur
id est iecur sanguinem faciat, adenes saliuam, cor iugi & perpetuo motu cietur,
pes ambulat, manus apprehendit, cerebrum spiritus animales futuros animæ instru-
mentum fabricat: & alia uniuersa naturæ opera: quorum nullum utique fieret, si mẽ-
brum non esset ea temperie & complexione donatum, quam à principio adeptũ est.

CAPVT. V. NON ESSE EXPLO- randas proprietates ratione aliqua aut methodo.

Cum

*V*m proprietates (ut retro diximus) tēperaturas ipsas cōsequā-
tur, cum temperamenta ex uarijs elementorum mixtionibus in sin-
gulis rerum generibus oriantur: liquido hinc constat, non esse me-
thodo, aut ratione aliqua proprietates, & peculiare entium uires,
inquirendas. Nam sicut uarios mixturarum modos, quibus concur-
runt elementa ad productionem formarum & complexionum, dicere non possumus:
ita nec pronuntiare à priori & per causam fas est: tales uel diuersas rebus proprie-
tates inesse, quas propter, hos potius quam illos effectus operentur. Sed sicut ex cine-
ribus in focario conspectis, & æschara, in ignium noticiam producimur, & pepe-
risse aliquam arguimus, quòd eam lac habere in mammillis conspiciamus: ita à poste-
riori in proprietatum cognitionem peruenimus, ut qui lunæ deliquium uident, terræ
interpositum recognoscunt. Vt uidit quis ab scammonia bilem flauam educi,
idque non semel, sed uice una & altera, inde tali eam uel præditam esse argumenta-
tus est, quòd nisi prius periculum fecisset, uana & temeraria pronuntiatio esset.
Hinc non temere ab inuentis, recedendum esse admonemur, quæ antiqui diuturna
obseruatione comprobauerunt: quoniam in ancipiti disquisitione est, & nullus modus,
nulla uia restat, qua nisi minimè in adinventionem hallucinemur, & longo annorum
temporumque spatio sane opus est, ante quã unam quampiam proprietatem alicui
rei inesse, euidentijs & claris indicijs innotescat. Proinde iã notis acquiescere mul-
tū operæ precium est. Nō debere item ratione quampiam proprietates explorari, cū
plurimis in locis, tum sexto de simplicium medicamentorum facultatibus Galenus
satis aperte contestatur, dum ait. Facultates quæ in calefaciendo, uel infrigidando,
uel humectando, uel disiccando consistunt, per methodos, quas sæpe dixi, inuenimus,
quæcunque autem per proprietatem totius substantiæ perficiuntur, sola experien-
tia deprehendimus.

CAPVT VI. IN QVO RURSUS PRO-

prietates non esse ratione inquirendas docetur.

*R*oprietates non discursu, non ratione, non coniectura aliqua ar-
tificiose, sed experimento & usu, & frequenti, & assidua, & di-
ligenti in ipsis rebus conuersatione deprehendere oportet. Fieri enim
subinde non potest, ut eum qui in ijs ipsis sese animumque exercue-
rit, & iudicium de ipsis ceperit, quidquã lateat eorum quæ ad co-
gnoscendam substantiam pertinent: sed enim si quis ceperit de rebus frequentarium
experimētū, is de eorum facultatibus & effectu, certior in primis reddetur: & quid
facere possit, quid non possit, non ambiguis inditijs consequetur. Nāque ut pulcher-
rime

rime Galenus ait secundo de compositionibus medicamentorū *Katà tópon*. Quaedam proprietates, alie quidem indicibiles, alie difficulter dicibiles circa corpora morbo affecta cōtingunt: quas soli ij qui sæpius conspexerunt, cognoscunt. Quo circa præclarum & optimum consilium est, ut cum multis & quâ plurimis adhibitis remedijs, alicui languenti membro, utilitatem non sentimus, ad alia noua & alia de nouo transeamus, & experiri nitamur: quæ tamen sint eisdem qualitatibus prædita. Contingit enim sæpicule: ut propter proprietatem quandam, & substantiæ affinitatem, à quibusdam remedijs, membra quædam, & quidam homines, exploratam commoditatem sentiant, quam non percipiunt ab alijs quæ similes qualitates obtinēt: quia illa substantiæ amicitia desit, & destituantur. Qua propter monet Paulus, ut in doloribus podagricis uaria & diuersa præsidia usurpemus, & subinde permutemus remedia: interdum enim nocent quæ sæpius profuerunt: & quæ primo adhibita utilitatem dederunt, eadem in alio tempore officium, & nocent. Est quippe mirabile quo pacto in podagris quæ olim utilia adhibuisti, modo noxia experiaris, cum ita frequenti usu ueniat, ut diuersis articulis affectis, idem præsidium eodem in tempore admotum, ijs quidem ex usu & re sit, illis maximopere obste: & quod mirabilius est, idem sæpicule articulus non semper eodem modo afficitur ab eisdem medicamentis: sed modo iuuatur, modo rursus damnū percipit. Sed docta de hac re Pauli uerba accipe, capite de podagra, sic dicentis. In totum in quibus causa inmanifesta est, oportet facere translationem, interdum quidem ad specifica, interdum uero ad contraria præsidia: ita quod non perpetuo in ijsdem immoremur, si dolor non sedatur. Hæc enim quotidie in ipsis artis operibus euenire cernimus, ut unum & idem præsidium hunc quidem articulum iuuerit, sed alium articulum consimili modo in eodem ægro affectum inflammatione, non modo in eadem hora nō iuuerit, ut etiam interim nocuerit, & quod dignum admiratione est, unus & idem ipse articulus multoties ab eodem præsidio nunc quidem iuuatus est, modico autem interiecto spatio, inflammatione laborauit. Debemus itaque crases & tēperaturas (quæ omnia ex ipsis functionibus optime percipiemus) dare operā ut consequamur: quod fiet, si usum, discēdi & omnium artium magistrum, nos quoque quorum maxime interest, nō dispitiamus. Nam q̄ ait Hippocrates, omnia secundum rationem facientibus, si non accidant quæ sunt secundum rationem, non transire ad aliud, manentibus quæ uisa sunt à principio: ita accipiendum est, quod non sit transeundum ad alia quæ sint toto genere contraria: cum hoc tamen operæ precium est: ut cæteris non conducētibus, alia quæ cōsimiles qualitates, cum illis quibus sumus usi, habeant: experiamur: quia plus interdum conformatio medicamēti ad læsam particulā, quam ipsa cōspicua qualitas prodest.

CAPVT SEPTIMVM, OSTENDIT

quid per potentiam accipi debet.

Enominum ambiguitas quempiam decipiat, hoc imprimis annotare uisum est: quod nos per uirtutem, uel facultatem, uel potentiam unum & idem intelligi uolumus: quod dynamin Græci appellant. Porro nomen potentiae ut Galenus in commentario de substantia naturalium facultatum asserit, ex dignitate quadam (quod axioma dicunt) quæ ex se amplam fidem prebet, impositum est. Nam cum nihil temere & sine auctore fieri, satis homines persuasum haberent, & quædam tamen perfici uiderent, sed qualisnam sit ea substantia, quæ hoc uel illud opus moliretur, ignoraret, ab eo quod possit facere quæ facit, potentiam nuncuparunt. Porro & hoc quoque sciendum quod potentiam uel proprietatem nominare nihil interdum intersit, cum frequentissimus sit, apud auctores hic utendi modus: ut si dicas scamonium potentiam purgatiuam habere, & mespilum talem potentiam sortitum esse qua corroborat & astringit aluum: perinde est ac si diceres, illa tali proprietate esse prædita qua hæc munera obire possint.

CAPVT OCTAVVM, QVOD PO-

tentiae naturales cum cognitione non agant.

Um dixerimus naturales quidem facultates quod familiare est trahere, reijcere uero quod alienum est, quia posset hinc quispiam suboriri error putantibus eas cum cognitione agere, perinde ac si non possint prauum ab utili discernere, si non cognoscant: illis hoc in loco occurrendum est: & dicendum, quod de naturalibus facultatibus, quæ tam in nobis quam in plantis adsunt, & de animalibus, sensus cognitio, non eodem, sed equiuoco dicitur modo. Non enim plantæ uident, nec audiunt, nec sapores dignoscunt, nec percipiunt odores, nec sensibiles distinguunt qualitates, nec sensu qui est ex seipsis, mouentur, quod animantium nationi accidit: sed sensum duntaxat incudorum & tristium habent, & quorumcumque quæ inferunt moerorem, quod solum sufficere abunde arbitramur, ut peculiaria conciscant, nocua uero & extranea repellant. Vnde Galenus Platonem summopere laudat, tum quod plantas animalia uocauerit, tum quod eas suauium & non suauium cognitionem habere dixerit, quæ namque nutrire possint, trahunt, & alterant, & in succum commodum conuertunt, & tandem in propriam substantiam assimilant: quæ autem sunt totis qualitatibus contraria & nocentia excernunt, & à se longè remouet. At quæ Zoophyta, Græci uocant, hoc est quæ animalium, & plantarum mediam naturam habet, hæc

talia

alia etiam sensu tactus sunt prædita: ut ostrea, & spongiæ & animalia affixa petris: si pungantur enim in se retrahuntur, & quæ in alimento sint grata, quæ ingrata præclarius quàm plantæ dignoscere ualent.

CAPITVLVM NONVM,

quòd res quæ mediante complexione
agunt, etiam interdum qua-
litates aliquas mani-
festas sibi af-
ciscunt.

Ed nè quærendi locum legentibus relinquamus, nè forte quis substantiam semper se sola mediante complexione quam sortita est, sufficere arbitretur: hac quoque in parte sciendum, quòd res singulæ quibus insunt proprietates, quamuis à se, & innata substantiæ ratione hoc habeant, ut tale quidpiã producant, quale producere possunt: quasdam tamen interdum sibi manifestas qualitates cõcernunt, à quibus ad melius perficiendum suum opus adiuuantur. Hoc liquidò in facultatibus, quibus corporis nostri gubernatio perficitur, cõspicere, & cernere possumus: concoctricem dico, & attractricem, & expultricem, & retentricem: quæ licet secundum substantiæ rationem in membris reperiantur, à qualitatibus nihilominus actiuis iuuamentum magnum sentiunt, & suscipiunt: ut calor quidem concoctiones, & attractiones iuuat, siccitate melius retinetur, humore elegantius quidquid expellitur, & tamen nec coctio, nec retentio, nec attractio, nec excretio, humido, uel sicco, uel frigido, uel calido perficitur. Probat hoc struthiocamelus auis Lybica, quæ ferrũ uentriculo acceptum concoquit, quod uix tamen ignis emollire potest, multo calentior. Leo etiã hoc animanti longè calidior ferrum concoquere non potest: ut *Alexãder Aphrodiseus* in problematis tradit. Iam uero quod dicimus in cocco Gnidio et gneco, hoc est croci hortensis semine perspicuum esse inquit *Galenus*, quorum utrũque licet pituitam trahere possit, ualentius tamen hoc granum Gnidium facit, quia impensius calet, ut tertio de simplicium medicamentorum facultatibus his uerbis scriptum est. Inuenies namque (inquit) si consideraueris tecum ipse: etiam in ipsis medicamentis, substantias multorũ genere differentiũ, atq; in hoc solũ granũ Gnidium à gneco differre, quòd multo calore participet, nam quòd substantijs similia sint, inter se, etiã oculis & tactu discere, & persuaderi possis: utrũq; etiã pituitatẽ naturæ sponte ducere aptum est. Ostensum quippe in cõmentarijs naturalium facultatum est,

quòd familiaritate qualitatum, quæ in substantijs sunt, attractiones perficiuntur. admixta tamen est caloris non exigua portio grano Gnidio, atque in hoc tantum à gneco differre. Idem Galenus exponens illud Hippocratis prima sectione aphorismorum. In acutis passionibus raro & in principijs, medicinis purgantibus uti, ubi morbi acuti fuerint, abstinendum esse (quoad possumus) purgatorijs medicamentis admonet, nè calorem febris augeamus. Omnia namque (inquit) purgatoria medicamenta calida sunt facultate prædita: cum febris quæ febris est, non adeo calefacientibus & desiccantibus egeat, sed frigidis & humectantibus: quæ sunt ex diametro contraria. Et tamen non quia caleant, sed quia talem substantiam obtinuerunt, purgatio medicamentorum agitur. Quippe ut Paulus Aegineta libro septimo inquit, si simplici aliqua complexione, ut pote caliditate, purgantes medicinae uacuarent, & non totius substantiæ proprietate, quæ admodum à magnete ferrum trahitur: oporteret, quòd quæcunque calerent, ut piper purgandi facultate pollerent, quod non contingit. Afferunt præterea non nulli castiam cuius in purgationibus usus est, si eius dosis augeatur, quòd humorem biliosum uacuabit, quamuis id antea non ageret. Ex quo manifeste cõsequitur, quòd rei proprietates non sub quacunque quantitate agit, sed magis sub maiori. Nec repugnat quod aiunt quidam, theriacam quantum fabæ Aegyptiæ magnitudine sumptã quotidie prodesse sanis: ut nec pestilens aer nec uenena noceant: quòd cor sua proprietate confirmet, & nihil suo calore lædat ob exiguam quantitatem. Hæc eadem namque tã pauca posset exhiberi, quòd nihil iuuaret: & ut ipsi etiã fateantur, melius maiori pondere proprietatem exerceret. Magnes item & belestrum ante confricantur, ut excita calore attrahere elegantius possint: ut inde liquidum sit: non nihil qualitates manifestas conducere, ut proprietates ocyus ostendatur.

CAPUT DECIMUM,

quòd à proprietatibus multa fieri,
quæ à qualitatibus manifestis non ageretur, dicere sit opus.

Quòd actiones non semper qualitates manifestas consequantur, sed interdum à proprietatibus fiant, quæ mox ipsis temperaturis succedunt, hoc est (ut apertius dicam) ipsarum cõplexionum sunt opera ut docui, illud euidentissimum argumentum affert, quòd multa à multis fieri uidemus: quæ non adeo nullo modo agerent, quin magis contraria, si qualitatibus, & non potius totius substantiæ, id est cõplexionis proprietate

te niterentur. Nam magnes ut omnibus manifestum est: ferrum ad se trahit, & si quis eo utatur medicamento, attractricis facultatis reperiet, & tamen in frigidorum serie collocatur, à quibus nullus attractionem sequi docuit. Eodem modo coriandrū soporiferum cum sit, inflammationes quæ iam perfrixerunt, discutit, & resoluit, & tamen ijs quæ immodicè calêt, digerendi hoc est munus cõcessū. Discutit igitur hoc, illi ferrum pro libito paret, non quatenus sunt frigida, sed quatenus ex tota substantia, hoc est complexionem operantur. Item pyrethrum (ut plurimi uolunt) sentiendi omnem facultatem adimit membrīs, quod frigorifica medicamenta, & quæ stuporem inducere possunt, committere consueuerunt, & tamen in quarto ordine calidorum reponitur. Theriaca ad hæc, si quis ea modicè, & maxime per tempus non multum calidum utatur, etsi calefaciat, maiore tamen utilitate afficit, proprietate induta artubus, qua uenenorum & pestilentis aeris infectioni resistitur. Ad hæc multi altercum, (quam hyoscyamū Græci uocant) sumentes quæ frigidissima est, tanto incendio tenentur, ut insanientium more clamare compellantur.

CAPVT VNDECIMVM, IN

quo ostendit cur illæ quatuor facultates
quæ in singulis membrīs adsunt,
innatæ esse dicantur.

*I*nc rursus repetentes dicamus, non solum facultatem qua mēbra sibi trahunt alimenta, sed & qua retinent, & qua illud in propriā utilitatem conuertunt, & qua postquam concoxerunt, expellunt quod superfluum relictum est, particulis ex propriæ substantiæ ratione omnibus inherere. Præter uero prædictas quatuor facultates sunt quædam membra, quæ & sensum, & motum secundum electionem habent, qui à cerebro tanquàm à fonte quodam per neruos, ceu quosdam riuos deriuatur. Et priores quidem Galenus, & quicūque secuti sunt, naturales, & innatas appellare consueuerunt, quòd particulis innascentur, nec aliunde fluant, sed ex propria singulorum complexionem, & elementorum mutua commixtione, à principio membrīs condonentur. unde eas ad custodiam & uitam animalium tuendam natura in commune exposuit, nec doctore opus habent, ut particularum functiones doceantur, uel ut naturalibus illarum actionibus utantur: sed (ut inquit) Hippocrates naturæ animalium sunt indoctæ, eo quòd nullo docente per se ipsas percipere possint, quid persequendum, quidue fugiendum sit. Atque non immerito idem auctor animantium naturas hautodidactas, id est per se doctas appellare plæriscūq; in locis solitus est.

nec enim quisquam animalia usum particularum docuit, sed mox ut sunt nata, ad quod unum quodque organorum subinde factum est, natura magistra didicerunt. Porro secundas uirtutes, & influentes, & animales uocant, quod animæ imperio pareant, & aliunde à principio profluant in particulas, quæ uel sensu egent, uel motu quem præcedit electio, cientur. Et primas assimilés esse quidem actioni magnetis in ferrum Galenus inquit, quæ tam sint naturales & insitæ membris, quàm est naturale, ut ad magnetem lapidem ferrum moueatur. Secundas uero Solaris luminis splendori cõparat, qui tandiu radiat, quãdiu Sol supra finientem fertur. Ita quippe in tantum membra sentiunt, & mouentur, in quantum à superiori principio influxum suscipiunt: & in ea spiritus omnium functionum instrumenta demittuntur. Verum enim uero nè in retanta Galeni prætermittamus elogium, sed totum hoc ex eius uoce perinde ac ex quodam oraculo exponamus, itaque primo de locis affectis sub calcem libri ita scribit, & multo (inquit) in hoc differunt inter se naturalia instrumenta ab animalibus, si quidem naturalibus innata actionis facultas demonstrata est, in animalia uero organa à principio influere diximus, perinde ac lumen solare. Quemadmodum igitur magnetis lapis in se facultatem habet, qua ferrum conuellit, ita & naturalium organorum unum quodque se habet. Unde si permanens & constans eorum substantia esset, nec uenis nec arterijs utique indigerent, sed quoniam & nutriri indigent, & commoderationem seruare innati caloris, propterea & arteriarum & uenarum beneficio opus habuerunt. Musculi uero quantum ad hoc ut eorum substantia conseruetur, non minus quàm naturalia organa arteriarum, & uenarum operam requirunt. Quoniam autem cõnatum sensus & motus principium non habent, propterea neruis semper eguerunt, à quibus hæc suppeditentur, perinde ac Sol lumen tribuere solet, omnibus rebus quas illustrat. Unde solis ijs duntaxat particulis, quæ sentiunt & mouentur, peculiare hoc accidit: quod nihil interdum ipsis læsis, nihil minus tamen actio intereat, quod nunquam naturalibus instrumentis contingere consueuit, sed priusquam in eis actio lædatur, ipsa primum patiuntur. Quin & omnibus animalibus organis naturalis functio inhaeret, & uenarum, & arteriarum præsidio indigent, ut eorum substantia incolumis seruetur, quã ob rem considerare te maxime opus est, quæ nã ut animalibus, quæ uero ut naturalibus instrumentis accidunt, & hæc accurate distinguere, ut uerbi gratia quæ alterentur (ut ita ponamus) ab ijs quæ applicentur ipsis in quantum naturalia, quæ uero alterationem sentiunt, quatinus animalia sunt. Nã ita & in oculis passim euenire cernitur, ascendentes etenim à uentre quicquid halitus, ipsos alterant, nõ tamẽ oēs tantã paruã alterationem sentiunt, nisi sensibilẽ facultatẽ exactã habeant, uoco autem exactã quæ & minutissima uidere possit. Ex dictis igitur quot sint facultates inhaerentes me-

bro, & cur innatæ dicantur liquidò perceptum arbitror.

CAPVT XII. QVOD CVM EXIGVA

quantitate agere possunt, quæ à proprietate totius substantiæ agunt.

Quoniam tota substantia proprietas agit, quæ nunquam seipsam quoad est, deserere potest, hinc fit ut minima quantitate agat, & idigeat, quæ à proprietate operatur, quod tunc Paulo, tunc admirando Galeno uidetur: qui salubribus medicamentis (antidotis uocant) quæ aduersum uenena, & uenentorum icibus subscripserunt, ita ut edum consulunt, ut qui duntaxat precauere uolunt, ne eis uenenum quodpiam noceat, minimum quid de alexipharmaco assumat quod uel parua mole sufficienter suum opus quod per totam substantiam ei adest, exerceat. Qui autem uenenum letale poculum ingererunt, uel uirus eructantium animalium morsum sunt experti, ij quadruplum, aut quintuplum eius, quod si sani essent, precepissent, accipiant, ut ualide & tamquam per certamen, initium malum maiori cumulo excludatur, & expugnetur. Atque hanc rem Paulus Aegineta libro quinto ijs uerbis explicat, non eadem uim (inquit) antidoti habent, si ante mortifera uenena accipiuntur, uel postponantur. Nam quæ ex ijs quantitas sufficiens est, si presumatur, ut nihil pati quis à uenenis possit, hæc in quadruplo, uel quintuplo inaucta ad bibendum si propinetur, utilitatem affert, & non semel duntaxat per diem, sed bis, ita enim ille admirandus Galenus arbitratur.

CAPVT XIII. IN QVO QUATVOR

illas facultates omnibus membris tributas in uentriculo esse demonstrat.

Postquam diximus quatuor adesse facultates omnibus membris necessario quibus propria constitutione seruetur, nunc age dum eas omnes in uentriculo inesse commemoremus, is enim attractiua facultate tunc utitur, cum cibos ex ore per oesophagum gulæ uel ceu per quendam canalem trahit, deinde postquam attraxit epulas, eas pertinaciter nimis retinet, & amplectitur, & undique illis circumplicatur, & adiungitur, ijs autem retentis alteratio eorum (quam concoctionem dicunt) consequitur. ubi uero concoctio & ciborum alteratio facta est, expultrix uis locum habet, ut quæ à concoctiue remanserunt, superfluitates expellat. Quod autem omnibus ijs quatuor facultatibus prædictis, uentriculus utatur, hinc persuaderi possumus. Ex duabus tunicis uentriculus constat, quarum altera (quæ interior, etiam nervosa est) ex fibris in longitudinem porrectis intertextitur, reliqua fibras in latum & secundum longitudinem procedentes habet. Omne autem membrum secundum situm & posituram fibrarum moueri constat. Ergo dum fibræ obliquæ contenduntur, longitudo quidem uentris euadit maior, sed latitudo abbreviatur, & rursum quando directas fibras attrahi, & couelli contingit, amplitudo uentris accrescit, longitudo autem magis curta redditur. Duplex hoc fibrarum genus in uentriculo institutum est, ut per re

Etas attraheret, per obliquas aut trāsuerſasue retineret, quod in trāsglutiōe euenire cernitur. Nā cū quippiā deuoramus, larinx ſiue guttur, ſurſū (ut uidemus) attrahitur. Eſt enim ea tunica quæ intus uentriculū oblinet, & induit, nō ſolū ipſi uētriculo, ſed & œſophago, & oris partibus, & laringi huic communis, & propterea cum cibus deuoratur, quia œſophagi magnitudo per quē ceu per quēdam pontem uentriculus trajicit alimoniā: breuior efficitur, larinx propter continuitatē tanquā funiculis quibusdā retractus ſurſum recurrit, & aſcendit. Simul ac uero uēter attractiōnē remiſit, & cibus deuoratus eſt, in locū proprium atq; naturalē reuertitur. Hæc igitur cum fieri manifeſte appareāt, uētriculo attrahente eſcas deuorari conſpicuō demōſtrant. Nā corū aſſertionem qui cibos præmaſos ſua grauitate deſcēdere, nō autē attractos arbitrantur, uel illud aperte redarguit, quod pleraq; animantiū quibus oblongū collū eſt, obſtupo & inclinato capite prona herbā depaſcāt, quā (quum ſuapte ſponte ſit grauis) nunq̄ in tantam inſaniā (opinor) deueniēt, ut deſcenſuram fuiſſe in inum uentrē dicerēt, niſi attraheretur. Illud itē nō omiſerim quod ab Ariſtotele in libris de animalū hiſtoria, & a Galeno in cōmentarijs facultatū naturalium traditum eſt. eſſe piſces quosdā tanta ingluuie, & cupediarum cupiditate uida præſtātes, ut ſunt (quos & chānnas & ſynodōntas, id eſt hiatulas & dētatos Græci appellāt) ut ſæpius cū piſciculos minores perſequātur, propter incredibilem famem & ſe explēdi deuorandiq; appetētiā uētriculus in ijs ad ora cucurriſſe conſpiciatur. Nam quēadmodū lurcones, & belluones ſolēt, ut graue ducāt, ſi expectēt, quoad cibus ori admoueat. ſed caput ad manum inclinent, ut deuorent, quod iam antea inbiantibus oculis deuorauerāt. Et ueluti ipſi interdū factitamus, quoties aliquid accipiendū eſt, nō ſolum manus admouemus, ſed & nos ipſos propiores facimus, & totū corpus impellimus, ita illorū piſcium uentriculus longas oēs exiſtimans moras, cū iā impotēti deſiderio & uoracitate teneātur, nō ſuſtinēs ſi ſenſim per gulā cibus ducatur, ad os feſtina agitatiōe properat, atq; procedit. Eueniūt autē hæc ijs magis: qui præter quā quod natura ſunt uoraciores, oris largā capacitatē habent, & canalē qui à uētriculo ad os deducitur, anguſtū & breuē, quē œſophagum dicunt. Expultrix facultas in uentriculo ex uomitibus: & ea affectione (quā choleram Græci nominant) manifeſtiſſima eſt. Nā quoties quid uētriculum uellicat, & ſua acritudine mordet, in eius cauo cōtentū, uel intra tunicas adhærens, uentriculus, ad expellēdū, & effutiendum quod nocuit irritatur. ſed ſi uētriculi hoſtiū & oſcillū (quod ſtomachū appellare cōſuenerūt, ſenſuq; acutiſſimo pollet) ſit ualidū, per imam aluū magis deiicere excrementa properat. ſed ſi imbecillus ſit, & fundus imaque eius magis ualeāt, per uomitiones expellit, illud quo aluus grauatur. Iam uero

quod

quòd retineat cibos uenter, præter hoc quòd ad sensum apparet, etiam ex eo liquidò cognoscitur, quòd multi liquidi cibi potusque diutius interdum in uentre (in tantum scilicet quoad concoquerentur) retineantur, qui nisi uentriculus apprimè clausus fuisset, & accuratè inferior meatus ob signatus: (quæ uia ciborum est, postquàm digesti sunt) facillimè effluxissent, contra autem ubi iam concoctio peracta est, uel grauis aliqua corruptio facta, tantum relaxatur, & molem dimittit, & fundus stomachi hiat, & portitor tantum claustra aperit, ut illac uel nuclei fructuum integri, uel annuli nonnunquàm (ut contingit) deuorati, subire & concedere possint. Porro alteratio ciborum à uentre: in his qui ob iocinoris imbecillitatem cõcoctos cibos attrahere nõ potuerunt: oculis comprehendi datur. Quippe excrementa in ijs alba & succosa (chylode Græci uocant) & ptissanæ in consistètia similia apparent, ut uel cæcus intueatur: ingentem fecisse permutationem ciborum uentrem in alienam substantiam. Hæc de uentriculo.

CAPVT XIII. QVOD HVMORES

generantur in nobis per conuersionem totius substantiæ,
non autem in cibis contineantur.

On defuerunt quidam qui nõ generari in nobis humores asseuerarent, sed in cibis contineri quos assumimus, contendant, atque ij nos impunè criminantur: perinde quasi de humorũ genitu nõ rectè sentiamus: nos enim dicimus haberi alteratricem quandam in membris facultatem, quæ epulas ingestas in alienam omnino substantiam: & speciem diuersam transformet: ipsi uero (perinde ac Anaxagoras qui homiomerias, id est similes quasdam partes commentabatur) non gigni cum antea nõ essent, sed immixtos esse in ipsis epulis humores aiunt, & in quibusdam plus de bile, in alijs minus cõtineri, in alijs uero magis de pituita adesse, & non æquã in omnibus humorum portionem distributam, qui tamen ubi quis eis cibis probè se munierit, ui uentris & uenarum, & iocinoris, exprimentium discernantur. eos talia dicentes numquid impunè abire patiemur? nequaquã, dignissimi enim sunt qui reprehendantur, mel namquã quibusdam in bilem conuertitur, & dulcissimum ad sensum apparet, & tamen si uera isti narrarent, non adeo dulce nobis, sed amarissimum oporteret, ut gustantibus uideretur. Ad hæc si quis melle per hiemem saturetur, nequaquã læditur, æstate uero in bilem transit, & rursum iuuenis mellis gustato dulcore amarorem percipit: senex uero & pituitosus nihil tale sentit. & tandem si ætatibus, temperaturis, & regionibus frigidis mel exhibeatur, non lædet, in calidis autem multum nocet. Hæc cum uiris rei medicæ peritis manifestam fidem faciant: conspicuò ostendunt,

dunt, quod non secum & ex domo (ut quis dixerit) epulæ humores afferunt: quippe necesse esset: ut ex eisdem par semper humoris portio gigneretur. Sed cum eisdem epulis assumptis: in alijs maior huius humoris quantitas generetur, in quibusdā illius: hinc manifestum est, quod dapes nō innatantes humores habeant, sed in eosdem uiculis innati transmutentur, qui cum imbecillior est factus: multum pituitatum generat: cum autem ualentior est, plus de bileo humore producere est natus.

CAPVT XV. QVOD VIRTVS ALTERATRIX nutrimenti nō solū in uentriculo, sed etiā in oībus particulis insit.

Ec uero fugiat: quod cum alteratricem ciborum facultatem in uentriculo esse dicimus: non ita accipiat quis: quasi aliqua talis peculiaris uirtus sit uentri tributa, quæ reliquis membris non adsit: sed sicut omnia membra omnes iam dictas quatuor facultates habent, ita ijs omnibus uentriculus præditus est, & ita alterat alimenta: sicut singula membra transmutant, quod ea aliturum est. Conficit itaque alimētum: non ut alijs membris distribuatur, sic enim animal rationabile esset, & prouidū eorum quæ ad corporis usum pertinent: sed propterea cibos cōcoquit: ut ijs concoctis quod optimum est in suas tunicas reponat. Contingit autem ut postq̄ ipse est saturatus, meliori succo in dapibus cōtento: reliquū futurum oneri abijciat, quod rursus à reliquis particulis & uenis quæ sunt post epar libentissimè attrahitur, si careant alimento, atque in hac sententia diuinum Galenum fuisse conspicio, libro tertio de naturalibus facultatibus: ubi ita ait. Omne mēbrum perinde ac uenter appetit, & alitur, & circum alimoniam undique complicatur, & ita ex omni parte ipsam constringit, & complectitur ritu uentris. Ex hoc autem ut cibi cōcoquantur, necesse est: Quis uenter non in hoc constringatur, ut apta nutrire alijs membris alimenta præparet: sic enim non iam naturale instrumentū esset, sed animal quoddam fieret, quod & rationem haberet: ut eligere quod est melius, possit. Sed ipse quidem constringitur, eo q̄ in toto corpore facultates quædam sint datæ: quibus attrahant & fruuntur proprijs qualitibus. Contingit autem hoc tempore cibus: ut alterentur. Vnde & cum uenter satiatus, & ciborum cremore repletus, de cetero ponderi sibi futuros ipsos existimat, quare quod superfluum est, mox excernit & impellit deorsum, atque ad aliud opus scilicet ut conglutinet sibi alimoniam conuertitur. Nec aliena sunt quæ à Galeno libro de motionibus dubijs in hanc sententiam scribuntur. Putabit (inquit) quispiam quod unumquodq̄ mēbrum proprio cōmodo & refectiōni consulat: hoc autem non solum recte, & sufficienter dicitur, sed etiam uerum est: dicere autem q̄ particula quæpiam alterius utilitati deseruiat, ex propria intentione, me-

tas modumque naturæ transcendit: hoc enim nē dum in omnibus hominibus non reperitur: tantum abest, ut in iumentis ratione carentibus inueniatur: sed consentaneum magis rationi est, ut dicatur, q̄ singulæ particulæ attrahunt, quod sibi familiare est, ut ex eo nutriantur: deinde uero postq̄ attraxerunt, immutant, & retinent, & in propriam similitudinem substantiæ conuertunt: & tandem quod alienum est ab se expellunt. Ergo longē abesse debet, ut quisq̄ opinetur, quod uentriculus conficiat cibos ut eos alijs impartiat: hoc enim animali ratione prædito, & utenti cōuenit. Nec uero epar sanguinem in aliorum gratiam facit, sed ut ipsum nutriatur. Ad eum modum nec cor perpetuis motibus cietur, ut alijs membris prospiciat, sed ut sibi temperet calorem: quo facto uniuersam corporis caliditatem fieri tēperatam sequitur.

CAPVT XVI. IN QVO DISPVT.

ta, utrū res quibus proprietates insūt, in tēpore nec nē sua munia peragāt.

Actenus in eo laboratum est: ut ostenderemus, quæ nam res esset proprietas: nunc utrum in tempore agat nec nē, considerandum est. Pro cuius intelligentia tanq̄ notissimum quoddam principiū assumemus, quod res quæ totis substantijs operantur, ea quæ per se & primò illis ad sunt, eo ipso q̄ sunt, operari possunt, quæ uero per accidens quippiam agunt, ea ut res sequatur effectum, tempore indigent. Exempla huic rei congruentia ex Sole accipere liquido habemus. Hic enim quāuis illuminet & calefaciat, non tamen eodem modo utrumque agit, sed primaria ratione luminis orbem diffundit, ex accidenti autem calorem producere potest. Vnde primā actionem subito sol agit, nō tamen momento calefacit, atque ita quā primum Sol supra finitorem exortus est, mox nullo temporis dispendio percepto: occidens oppositus radiorū fulgore præstringitur. Quod si successiue aliquādo lumē produci uideatur, id ea ratione euenit, uel quia impedimētum subitæ luminis productioni obstat, uel quia successione id quod multiplicat lumen, applicatur: q̄ si subito appelleretur, etiam in nō tempore lumen spargeretur: & si fenestra momento aperiretur, momento alium solis iubar intraret, & domum omnem illustraret. Ergo ut ad rem redeam, quoniam res quæ a proprietate agunt, se ipsis, & non mediante quopiam alio agunt, dicere propterea nācessarium est, q̄ tempore nō indigent ad agendū, sed momento exercere uim suam queunt, & simul ac ad actiua passiua currunt, & unum alteri coniungitur, proinde quod inter iustum spatium a se inuicem disparantur & absunt. Nec uero probē dūtaxat dicuntur ista, experientia autem cōtraria est, sed & dictis rei periculū mirifice faciet, atque in magnete etiam res hæc conspicua est, non enim rapi ad eum ferrū uidemus, sed raptū prius, quā rapuisse cernimus. Nō
secus

secus (opinor) arbusculam creuisse nō crescere cognoscimus, & notamus. Quia uero (ut inquit Oppianus Cylix poeta) imperitorum hominū mens inexpugnabilis est, nec uolunt rebus quāuis ueris consentiri, & credere, ideo cordi mihi est unum aliud hoc loco addere, ex intima philosophiæ schola depromptum, quod mirabilius uideri possit: quod omnis forma subito quantum est ex parte sui introduci nata est, si nihil impedimento feratur: unde si artifices materiam aptam inuenirēt, mox nihil aliud agentes: sine tempore arti formam introducerent, quia uero indisposita & inepta ut plurimum esse solet materia ad susceptionem formarum, in tantum circa eam opifices negotiantur, dolantes & fabrefacientes, & materiam expolientes, ut ineptitudinem omnem materiæ quæ obstabat, cōmutent in melius, postq̄ autem impedimenta sublata sunt, & materiam idoneam fecerunt, ipsi arti speciem e uestigio sine temporis iactura introducunt. Nec uero ego solus ista cōmisco, ut opinionum nouitate legentium aures demulceam: sed & Proclus luculentus, & præclari nominis philosophus hoc idem aperte testatur ijs uerbis, artifices (inquit) indigent ad operationem instrumentis: quia non super omnem materiam obtinent: atque hoc manifestū faciūt, quoniam non nisi ut materiam bene habilem reddant, opera instrumentorum utantur. & propterea torno expoliūt, & uel terebra foraminant, uel radunt: quæ omnia tandem: post cuncta rite peracta, speciem producendi potentiam nō habēt, sed ineptitudinem materiæ: quæ speciem susceptura est: adimunt. ipsa uero speciei ratio sine tempore subiecto aduenit: arti beneficio omnibus impedimentis sublati: q̄ si nullos à principio obices habuissent: speciem sanè affatim materiæ indidissent & organis haud quāq̄ indiguissent. Hæc ait Proclus secundo cōmentariorum in Thimæum, ex quibus aperte uiri sententia insinuatur. Quoniam autem nōnulli ita argumētari solent infinitæ uirtutis esse quodcunq̄ in infinito breui tempore agat, nec satis intelligere possunt: quomodo quidpiam ab agente limitato: momento geratur, nos illos partim uera dicere: ex dimidio autem mētri doceamus. In quibuscūque nāq̄ agētibus resistentia opponitur, ea, ut tempore agant: est nācesse. quia à finita portione agunt: quam subito uincere nō est: at uero quæ sine obstamine agunt, ut in oculi ictu (quod aiunt) & in non tempore agant, nihil prohibet: ita Sol subito irradiat, quia nihil luminis productioni resistit, & impedimento est: & si lapis in sublu nari cōuexo poneretur: momento caderet in terras si nihil obstare, & obuiam illi fieri intelligatur: nā nunc ac descendum retardat, ut Aristoteles in physicalibus monstrat. His rectè cōsideratis reputari difficile nō debet: q̄ res in quibus insunt proprietates, momētario producere possint, & exercere uim innatam: cū priuati quoq̄ opifices subito speciem inducant, dūtaxat operam omnem, & tēpus in disponenda materia

materia impendant. Eodem modo cum elemētum ex elemēto transmutatur, & unum in aliud cōuertitur, elementi forma subito, uel depellitur, uel generatur, quāuis dispositiones præcedentes profectu temporis creentur, uel corrumpantur: nec alio modo in mixti interitu, uel genitu contingit: sed forma quidem mox accedit, uel aboletur, simul ac dispositio qua in materia species conseruatur, auolat, uel adhibetur.

CAPVT XVII. IN QVO SUPERIORA CONFIRMANTUR.

Non debet admirari quispiam cum dixerimus: quod res quæ à proprietate substantiæ quidpiam efficiunt, eo ipso quod sunt, agāt. aut quod ipsas rerum temperaturas peculiare confestim proprietates cōsequantur. Hæc (inquam) cum audimus: nec admirari, nec ambigere debemus, sed intellectu omnia collustremus, & mentis oculos per singula circunferamus, & nobiscum diligenter consideremus, ut cū cuncta fuerimus conspicati, & mirabiles ubique naturæ effectus contemplati, facile ad minora credēda accedamus. Nos igitur hoc in loco id potissimum laborabimus, ut ea exempla & tradimēta doceamus (tanq̄ psychagogias & introductiones quasdam) quibus cognitio promptius: minore cum negotio de proprietatum operibus munijsque persuaderi possimus. Nāq̄ & si ea de quibus dicturus sū, minimè aut parū ad propositum opus pertineant, hoc tamen ex ijs emolumentum consequemur: ut nihil admirari, & moueri discamus, nec arduum quid aut impossibile ducamus. Qui enim unū nouit, plura autem nō cognoscit, facile de omnibus ambigere potest, sed mente expeditiores facti, foeliciores quodāmodo simus, & rectius de uniuersa rerū natura philosophemur, quo (nescio) an quidpiam in humanis, maius homini contingere possit, quippe (ut Flaccus ait) Nihil admirari properes est una Numiti, Solaq̄ quæ possit facere & seruare beatos. Quod igitur animo perterrefieri nō debeamus: cū proprietatū opera audimus quāuis quāplurima sint, quæ mentis caliginē discutiant, & intelligere nos faciant, nihil esse impossibile dūtaxat quod à rerum natura perpetretur, nescio ego sanè, an sint alia ad hanc mystagogiam initiationemue (quæ quæ modo referā) aptiora. Quod igitur singulæ res mediantibus proprijs substantijs temperamentisue agāt, quodq̄ hoc proprietatis opus uocitamus, iam diximus, atque hoc sæpius iterumq̄ à nobis repetitum est, nec est cur hoc ita fieri diffiteamur, sunt alia utique multa impunè & passim, quæ multo sunt maiora. Nam quo pacto dignum admiratione non sit? quod mentis imaginatio sola tantam uim habeat, ut mani festis qualitatibus corpora aperte afficere cernatur, dūtaxat quod quippiam animo cōcipimus. Puduuit enim aliquem: & mox rubore suffusus est genas, simulac turpitudinis

dinis cogitationem suscepit. Rursus alius considerans quæ forent timenda: hoc solo pallidus & exanguis euasit. Sunt etiam quidam dæmones, nobisque superiores mentes quæ solo uoluntatis impulsu (ut inquit Proclus) quid quid uelint: efficiant, de quibus ita inquit. theologos etiam audire est, quod sint quædam, & nobis meliores potestates, quæ imaginationibus efficacibus utantur, quæ simulacriant, mox quæcūq; uoluerint efficiant, & quod illuminationes operentur, & quasdam diuinas figuras ostendant, quæ proprijs ipsarum motionibus, eadem alijs extrinsecus qui hæc intueri possint, uisa representent. Iam uero quod fascino multi præstringantur, præsertim pueri, & quod plerique efascinentur, nullus non nouit, sed inter omnes ferme cõuenit: cur uero id fiat, pauci omnino recti quippiam tradidisse uidentur. Sed uerior tamen eorum sententia est, qui ita arbitrantur: quod cum aliquis aduersus quempiam, odium & inuidiam concepit, ad fortem existimationem toto corpore afficiantur, ut sanguis, & spiritus, & calor alterentur, à quibus putridi quidam halitus, & uapores exhalent, & ascendant, qui per oculorum lumina, ad id quod effascinator, defferantur, tales uero potissimum infantes sunt, qui ob id quod tenerã ætatẽ agunt, ad patiendum nimium utique sunt apti. Ad hæc ut Galenus refert dütaxat quod pulchri imaginem eleganter depictam foemina intuita sit, pulchrum infantem in utero concepit. Galeni uerba ita habent. Mibi etiam quidam uetus sermo insinuauit, quod quidam ex deformibus, cum potens esset, cuperetque formosum filium gignere, in latiori ligni spatio alium speciosum puerum depingendum curauit, mulierique mãdauit, cum illa congressurus, ut in illam effigiẽ, & similitudinem imaginis: oculos intenderet, quæ cum attentẽ ad picturam respiceret, & ut quis dixerit, totam in eam mentem positam haberet, non similem parenti natum, sed descripto in tabula produxit, quod uisus (ut arbitror) naturæ, non autem molibus quibusdam descripti illius exemplaris notã speciesue transmitteret. Ergo cum animorum partialium phantasiæ existimationesue tantam uim habeant, ut hæc efficiant. Cum ipsa sola (inquam) existimatio per solam ipsius actionem multos affectus atque passiones circa corpus operetur, & aperte conspicuoq; uideamus alterari corpora eo dütaxat quod quæpiam cogitatio animum incessit. Si fascinantis imaginatio tantum potest, ut totum habitum corporis eius qui fascinat, immutet. unde is qui fascino oculouie inuritur, alteretur. Cum dæmonum cogitationes quid quid cupiant, efficere sit compertum. Cum denique formosi pueri inspectio ut pulcher foetus concipiatur, multum adeo ualere non dubitetur. Non est profecto quod sursum atque deorsum magis negociemur (quod aiunt) super ijs quæ à totis substantijs elementorum mutuo contemperatis, & in unã formam redactis producantur. Quinimo ipsa rerũ temperamen

ta mirādos effectus facere, & miras proprietates sortiri, magis sanè uero cōsentaneū est, nec minorem illa admirationem merentur.

CAPVT XVIII. IN QVO PONITVR

epilogus primi libri.

Non erit alienū ut in ultima huius libri parte obiter & perfunctoriè, ut qui cursu sibi lampada tradunt, recenseamus: quæ hæctenus in superioribus præstrinximus, ut uno ictu & momēto oculi (quod aiunt) peruideri possit, quid nos cū Galeno sentiamus. Ergo ostensum à nobis est, complexionem eam rem esse, quæ tota substantia dicatur, ad hæc quòd ab ea omnes functiones peragatur, quòd proprietas sit ipsius complexionis, uel temperaturæ effectus, propterea quæ à proprietate sunt, translatitium esse, ut à tota substantia fieri dicantur, quoniam à rei complexione prodeāt, quæ tota substantia nuncupetur, addidimus haud secus lotium à uesica trahi, bilem à folliculo huic colligendæ destinato pellici, alimoniam à membris conuelli, quam à sideritide lapide ferrea massa ducatur, & tandem omnia naturæ munera propter proprietatem, & substantiæ temperaturam fieri, quam à principio membra sortita fuerunt, quia easdem temperaturas ijdem effectus consequantur: diuersas uero contrarij, ita quòd si duabus contingat particulis, ut eadē temperie & substantiæ idēitate polleant, eas ut idem efficere possint: prorsus utique næcesse est. Et si nerui eadē substantiam cum cerebro haberent, non setius quam cerebrum principium sentiendi & mouendi possiderent. In cerebro enim cudi spūs animales, in corde fabricari uitales, in pulmonis carne subigi aerem inspiratum, quo animalia uescūtur, ut fiat materia spiritus uitalis, iecoris carnem uim sanguinis procreandi habere, propter substantiarum ideas proprietatesue, quas si alia membra obtinerent, non dubiū est, quin ea facultate, & eisdem uiribus quibus illa, prædita censerentur, quæ omnia eò tendunt, ut cuncta naturæ munia à complexione quæ est tota substantia, quæ nostrū corpus quatuor facultatibus (de quibus latè prosecuti sumus) dispensat, & ceu quibusdam temonibus & gubernaculis regit, edi & produci ostendantur. quod adeo manifestum factū reliquimus, ut nullus, uel Leberide cæcior quidquam super ea re ad dubitare possit. sed tamen ceu colophonem quendam ultimo auctoritatem Galeni ad cæteras quas attulimus: quo res sit clarior, apponamus. nam cum septimo de placitis Hippocratis & Platonis de neruis sermonem Galenus ageret, de ijs hunc ferme in modum determinat. quòd nerui in tantum à cerebri substantia differant, quòd cerebrum quidem sit mollius: nerui autem sint compactiores, ut qui cerebro inspissato & duriore facto in talem consistentiā coaluerint, quod si nerui (inquit) eandem hoc est æquē

æque mollem substantiam cerebro habere potuissent, fieret utiq; ut easdem proprietates haberent, quia substantiarum identitates easdem quoque habent uirtutum proprietates. Vnde nec cōtinuo, & prepete defluxu facultatis sēsibilis, & motricis eguissent, quia sicut cerebrum propter substantiæ proprietatem sensus & motus principium est, ita & nervos si æque molles constituissent, à se ipsis eadem facultates sequerentur, nunc uero cerebri continente defluxione indigent, quia non æque flexiles & molles, sed dissimilis substantiæ euaserunt. Hæc eo in loco Galenus recitat, quæ pulchrè cum iam dictis concordare uidentur, quòd scilicet proprietates: rerum substantias comitentur.

CAPUT XIX. DE DIFFEREN-

tia attractionis quæ fit à proprietate, & eius quæ fit à uacuo.

Voniam uero geminas esse attrahendi rationes principales cōspicuum multum est, unam cū à proprietate quippiam trahitur, alteram cum consequio ad id quod euacuatur, res succedit. Sciendum est quòd magna in utrisque differentia, & latum discrimen est, nam in attractione quæ à proprietate fit, non quacunque distantia à se inuicem abesse debent trahens, & id quod trahitur, sed mediocre esse spacium næcesse est, nec magnes quocūq; positū ferrū traheret, nisi modicis distet interuallis. At ubi ut inane euitetur, aliquid cōuellitur, uel ex longissima distantia quidpiam sequi atque cōcedere nihil prohibet. ut si cannā lōgissimā in aquā mittas, oreq; sugas internum aerem, per totam capacitatem aqua conscendet, ut locum abeuntis aeris repleat. Eodem modo (ut Oppianus ait) piscatorum pueri anguillas capiūt. Nam ouis intestinum oblongum & indita arundine tensum in mare (cum in littoribus ludunt) demittunt: cuius auiditate illectæ anguillæ accedunt, pueri autem aerem sugendo conuellunt, unde anguillarum ora exiccantur, & intestino adhærescunt: propter aerem qui extractus est, ut cum per syringas fistulasue: & angustos tubulos aere attracto ex dolio, uinum extrahitur. Sic in nauibus hydragōga machinamenta faciunt, ad aquam ducendam accommoda, quibus ex alto sentina omnis nauium exhauritur, & expurgatur. Est alia differentia quia in attractione quæ fit nē inane sequatur, leuissimum primo trahitur, deinde quod est grauius, at in ea quæ à proprietate substantiæ perficitur, ut grauissimum interdum ante omnia præ cæteris trahatur, nihil obstat. His peractis quoniam hic liber iam ad umbilicum peruenisse uidetur, finem huic primo imponamus. In sequenti autem de attractrice facultate, & de omnibus in quibus ea reperitur agemus, quoniā uel maxime in ijs proprietatū munia dilucescunt.

ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS LIBER
SECUNDVS DE OCCVLTIS
PROPRIETATIBVS.

PROHOEMIUM.

VM MVLTAE ET VARIAE
sint ex quibus proprietates rebus inesse euidenter
ostendatur, nullum rerum genus ad illas demon-
strandas æque efficacissimū est, ut sunt illa in qui-
bus attractrix facultas uiget, & unam rem pete-
re aliam, & diuersum a diuerso pertrahi conspi-
cimus. Quippe cum quippiam a quopiam pertra-
bitur, nec id fiat, quia id quod trahit immodice ca-
leat, ut contingit in ellichnijs cum ad lucernæ fo-
mitem oleum pertrahitur. nec rursus ne inane ut

uita nolensq; natura patiat, ut cū aqua per cauas fistulas sursum ascendit, tūc uim
quādā occultā in utroq; tā eo quod trahitur, q̄ in eo quod trahit (quā proprietatē
appellare consuetudo est) dicere necessum habemus, quæ attractus eos impercepti-
bilibus rationibus factos moliat, quo fiat ut hoc quidē alliciat, & ueluti ueneficijs
& præstigijs quibusdam afficiat alterum, illud uero ceu incantationibus adductū li-
bens consequatur. Latissimè autem hæc attractrix facultas patet in seminibus, in plā-
tis, in metallis, in animalibus. Et deniq; ausim affirmare attractricem quandam fa-
cultatem, per omnem naturā diffusam esse, quæ singula nexu indissolubili deuinciat.
Nec enim aliquam rem reperire quis facile possit, quæ non ad aliam quampiam: uel
amicam familiaritatem habeat, uel naturæ communionem non dissideat, ex qua conue-
nientia, uel disconuenientia attractiones fieri docebimus. Per hanc uirtutē mundus
ipse connectitur, & mundi partes inuisibilibus nodis: quamuis longissime distantes,
ne diffuant continentur. Hæc facit ut similia similibus coniungatur. Propter hæc
uniuersi non confunditur ordo, sed quidquid usq; rerū est (perinde ac dispositæ suo
quæque sub duce aties) suam stationem conseruat, nec temere se alijs immiscet, sed
sub

sub cognata entium serie cohercetur. Igitur priusquã de attractiõe plura dicamus, prædicere prius nãecessarium est, quot & qualia sint, in quibus manifestas attractionis vires, facile adinaduertere, & diligenter pernotare possumus.

CAPVT I. DE MAGNETE.

Muero quis nescit reperiri lapidem in metallis, quem & sideritem actionis ergo, & Herculeũ, & magnetem nominant, quod ferrum ubi applicatum est, mox rapiat. Inuenit hunc Magnes quidam nomine, pastor: cum armenta pasceret, qui cum baculum cuspide ferrata munitum, quo humum tetigerat, uideret nõ posse aueli, & hæere sibi crepidas solo cerneret, quas ferreis clauiculis compactas gerebat, eius rei nouitate detentus, lapides subesse offendit, tali natura præditos, qui & tardarent gressus, & moras facere compellerent. Huius itaque tã mirabilis, & manifesti operis nulla sanẽ ratio consignari potest, ni à complexu, & temperatura fieri dicamus, quæ totam rei essentiam complet, & ex primariũ qualitãtũ actione producitur, cui has & similes actiones acceptas referre consentaneum est. Qui uero harum rerum, sicut & aliarum quæ à proprietate proueniunt, conantur reddere causas, ridiculi nimis in omnibus inueniuntur. Non defuerunt enim qui traderent in ferrum potissimum hunc lapidem suas exercere vires, quod hæc materia solida sit, & compacta, & minima sub mole multum de substantia contineat, ut sola qualitatem à lapide impressam sustinere in se, & tueri possit: qui quidem non aliud ijs dictis mibi sentire uidetur, quàm q̄ ferrũ dũtaxat est obiectum cõpetens, & aptum, ut actionẽ facile agentis suscipiat, & q̄ talis inter hæc substantiæ similitudo intercedat, ut unũ trahat, alterum trahatur, quod si dicere uelint, non multum repugnabimus, nec cum uiris talia asserentibus, contendemus: si uero aliquam rem imprimi pertinaciter contendant, tũ merito mox rogabimus illos, ut quale nam sit illud, nobis ostendãt, quod cum dicere non habeant, ad proprietates confugiendum est, à quibus, & ij, & alij non minus stupendi effectus prouenire deprehenduntur.

CAPVT II. DE EODEM.

Magnetem ferri uim attractricẽ habere, notius sanẽ & magis cõspiciũ est, quàm ut longiori sermone explicari egeat, atque cũ nulla ratio constet, cur hoc fiat, ad attrahendi proprietatem recurramus nãe esse est, & duplicem hanc in magnete assignare oportet, alteram qua ad uersã uerticem semper obuertatur, alteram qua ferrum ad se tanquam præstigijs quibusdam deducat, non enim ferrum ideo à magnete trahitur, quia simile est. similior nãque magneti magnes: idem q̄ sibi ipsi est, nec tanq̄ nobi-

nobilior magnes à ferro petitur, & salutatur, longe siquidem à metallo lapillus dignitate relinquitur, Quid igitur? quid. nil aliud sane nisi quòd cum nulla ratio appareat, qua fiat ut magnetis opus peragatur: & nihil temere & inconsulto agi operæ precium sit, sed omnia ex aliquo quod motus principium præbeat, fieri nimis admodum sit necesse, ferri attractricem uim quãdam (quam epispasticem Græci uocant) magneti tribuamus: quæ quo pacto ei insit, in prosecutione sermonis docebo.

CAPVT III. IN QVO PHILOSO-

phorum quorundã circa magnetem opinio impugnatur.

Vidã ex numero philosophorũ etiã hunc sublunarem orbem à cælestibus regi & gubernari contẽdunt, atq; cælestium uim usq; ad minima etiã peruenire uolunt, nihilq; esse tam minimũ quod illorum superiorum, & nobilium influxu nõ penetretur, dicereq; etiã num sane ijs uiris tralaticium est, etiã formicarum oua: quæ nullus sensus percipere possit, cælorum esse uirtutibus influentiãq; subiecta, nec quicquã esse sane tam liberum, quod ab illorũ se radijs abscondat, affici itaq; corpora, & uario modo pati, hoc uno, illud alio, prout unũquodq; alterari, & disponi est natum: oportere censent, & quãdã esse Solaris naturæ tradit, ut herbae & lapides (quas heliotropius appellat, quòd ad Solis radios Phœbo se circumagere cõuertatur) alia Martia, alia Iouia, Saturnia nõnulla, Mercurio alia debenda assentiuntur. Elucescere uero in ijs rebus eorum siderũ effectus, quorũ characteres & notas tamq; expressas imagines in se referant, amare Venereos, pugnare Martios, Mercuriales negociari, & alia quẽq; agere, qualia sidus dominicum moderatur. Iã uero multos gradus & ordines quosdã arbitratur, eorũ quæ sub eiusdẽ & unius sideris astro & uexillo subsint, in quibus quod inferius est: parere & obsecũdare maiori, quod uero superiorẽ locũ tenet, coli, & religiose à subiectis obseruari. Nec modo inanima, sed & hoies, & aĩas ipsas alias Solari sorte, alias Iouia, Martis alias esse credũt. Leonẽ itaq; & gallũ utrũq; quidẽ Solarẽ esse, sed tamẽ fugere Gallo audito aut cõspecto leonẽ, quòd illũ ceu digniorẽ in Solari statu reucreatur, illiq; tamq; digniori assurgat. Pari modo magnetem & ferrũ habere sese reputat, in utroq; ursæ uirtutẽ inesse, sed potiorẽ in magnete, quo fit, ut trahat potius q; trahatur. Pœnitet me hercules cõmemorasse ista, & i ijs recessedis cõtriuisse tẽpus piget, adeo friuola hæc sũt & inania, & nullis fũdamẽtis fulta, atq; ne quid molestius dicã, certe philosophi nõ sũt, q; ijs quorũ p̄ximas & cõtinẽtes causas assignare possũt, lõge disitas tamẽ & remotas cõmẽtatur, quæ uerbis tenuis nõ re inmititur.

CAPVT III. IN QVO MVLTAE DE

magnete, & AEpicuri opinio refellitur.

*N*unc *A*Epicuri opinio recensenda est, qui cum ex atomis insectilibus consistere oia posuisset, in principia falso supposita, cunctarum rerum effectus reducere uoluit. Hic namque et caelum, et terras, et animantia, et mundum, et astra, et quidquid denique uisu cernitur, ex atomorum coactione tradit esse composita, ex illarumque discretionem rursus fore solueda, ferri has per infinitum inane errore uago, et nunc mutuo sibi cogredi, atque obuiare, nunc digredi atque discedere, et coniunctione quidem illa caeca res gigni, digressu uero atque separatione corrumpi, influere has semper atque rursus effluere, perinde ac si aestu continuo agantur, et incrementa quidem rerum tunc fieri, cum uincit effluxione influxus, atomos magnitudinibus, et figuris, et cuspidibus esse differentes. Hinc rerum quasdam peruertere, quasdam leuiter demulcere tactum, quod ex rotundis et leuibus, et nihil asperum habentibus nonnulla consistunt, alia uero ex asperis, et hamatis, et aspero mucrone insignitis constituentur. Ergo atomi (inquit) quaedam a lapide magneti profluunt, aliae rursus a ferro prodeunt, quantitatis, et formis omnino similes, quae in aduersa corpora impingentes repelluntur ad medium, et propter ansarum iugabilem competentiam, mutuo collisae, inexplicabilibus quibusdam nodis, et inuisibilibus clauis, et apprehensionibus implicantur, a quibus ferrum suspendi contingit. Haec est *A*Epicuri de magnetis attractione sententia indigna prorsus, quae in disceptationem adducatur, sed quam nec Galenum penituit pluribus refellendo confutasse, nec nos pigebit, si tantisper dum falsam ostendamus, immoremur. Coptum sane et exploratum usu est, quod si stilus unus quispiam, aut annulus ferreus magneti applicetur, deinde alterum adiungas, et tertium, et quartum, et sic plures deinceps ordine consequenti, quous primus duntaxat contingat lapidem, oes manere in aere suspensos, ut continua quaequam annulorum catena esse uideatur. Quidigitur O sapientissime hominum *A*Epicure dicemus? ut aerius fiat ille nexus, opus esse ais, ut resiliat a primo stilo a magneti eutes atomi, et mutuum ineant complexum. Vel ergo repelluntur omnes a primo stilo ferreo, et sic nec secundus, nec tertius, nec alij qui deinceps sequuntur, propederent. Vel subeunt, et ingrediuntur. Si repulsam patiuntur, non adhaererent sibi mutuo stili. Si penetrant, falsa et commentaria est *A*Epicuri assertio, qui sentit per reflexionem atomorum, et concatenationem ferrum suspendi. Vel tandem quod ultimo dicere habet, alia per oes stilos a magneti locum sibi faciunt, aliae recedunt, sed cur quaedam a processu impediuntur, quaedam intrant, nisi in totum ineptire uelint, cometari nihil possunt. Ad haec illud manifestum, non solum sursum, atque deorsum, sed et ab utroque latere quaquam uersus uinciri, et colligari, oportere atomos tam ferri quam magnetis, si arte complicari debeant, sed cur exigua corporis sensum omnem effugiunt, tot ansas, et fibulas quibus se mutuo corripiant, habere queunt?

quæunt? cur perpeti & iugi nunquãq; quiescenti fluore magnetis substantia discussa nõ resoluitur? & maxime per æstum cum ingens fluor substantiæ in corporibus accidit. Sed minimũ (inquit) est quod exhalat, & uix millesima est unaquæq; atomus, eorũ ramẽtorũ quæ ad Solis lucidos radios apparẽt, hæc cũ ita habere dicas, & tamen nihil O bone affirmare uereris, à tam gracilibus, & tenuibus, & quin potius nullis corpusculis ferri dura densaq; pondera attolli. Qui latet hæc mirabilis cõplexio? Cur non oculi (quibus lynceo qui est in fabulis, acutius cernãt) hos inanes cõplexus conspiciũt? atque ex ijs quidem opinio satis superque explosa uidetur, quæ sibi persuasit, ex atomis repulsis atque reuerberatis ferream molẽ librari. Nunc quod pro uero tenemus, exponendum & aperiendum apertius est. Totam magnetis substantiam, hoc est tẽperaturã ipsam quæ dã facultas (quã proprietatem uocamus) comitatur, & consequitur, qua ferrũ trahere possit. Et profecto utiq; aer traheretur, si aliquam alterationem susciperet à magnete, similem illi quæ ferro traditur, quod si aerem trahere non contingit, id non est propter ineptitudinem patientis, ut ferme scriptorũ uulgus opinatur, sed propter ipsius agentis dispositionem, quod nõ nisi in ferri massã agere ex se natum est. atq; ita in omnibus quæ à proprietate agũt, rẽ sese habere mihi persuadeo. Quæ cũq; hoc modo agũt, si in hoc agant, in illud nõ agant, id non est, quia unũ est ineptum, aliud uero est aptũ, ut impressionẽ suscipiat eius quod agit, sed quia mox iam à se & à natura sua, & à proprijs intimisq; principijs in unum, & non aliud tendunt, & inclinantur. Quia cum elementa miscerentur, talem tẽperaturã produxerunt, quæ in peculiarem materiam uim suam exereret, & demonstraret. In ferro itaque nihil intermedio aere affecto magnetis facultas recipitur, pari modo act torpedo piscis (quem narcen uocãt Græci) quibus nihil linum, uel calamum piscatorium immutet, piscantium manus frigido quodam stupore conuellit. Est inter magnetũ genera, quidam alius præstantior reputatus, qui nõ adeo in ferrum, sed in magnetem alium uim suam exercet. Fert quoq; regio non procul ab ea parte **A**Ethiopiæ in qua magnetes nascũtur, lapidẽ quẽdã cui cõtraria magneti natura, abigẽdi atq; repellẽdi ferrũ facultas inest. Nõ prætermitemus hic quod nõ nulli nõ omnino humilis notæ nec abiecti scriptores scriptis prodere non dubitarunt, quod si quis manu magnetem, & ferrũ quod attraxit contineat, non plus manus ipsa præponderat, quã si alterum dũ taxat contineret, eo quod non sustineat pondus ipsa manus, sed magnetis natura. Pari modo (inquiũt) si librile fiat lances habẽs ex magnete cõstructas, quarũ uni ferrũ appendatur quod gestare possit, nõ grauabit lance altera, nec iugum deorsum uerget, nec declinare examen faciet, non enim præmitur, nec laborat sub pondere statera, nec sustinet ferrum, sed aura tenax & furtiuus

spiritus à magnete traditus. Sunt qui dicant, quòd si unum & alterum ferrum rapiatur, hoc minus, illud maius, quibus dispares & inæquales habeant gravitates, æquis uelocitatibus ad magnetem properabunt. Verum ij uolunt, non pertrahi à magnete, ferrum quidem, sed occulta qualitate affectum, ipsummet sua sponte ad magnetem pergere, ut cum eo coniungatur. Nos uero nõ sic dicimus, sed ex ipsa complexione magnetis sequi, ut ferrum trahat, & gravitatem obstare grauiori ferro, liberiusque & minus impedite sequi quod est leuius. De hoc lapide sic scribit Plinius libro trigesimo sexto. Quid ferri duritie pugnatius? sed cedit & patitur mores, trahitur nã quæ à magnete lapide, & domitrix illa rerũ omnium materia, ad inane (nescio quid) currit, atquæ ut propius uenit, consistit, teneturque, & complexu hæret. Eleganter item magnetis naturam uersibus expressit Claudianus poeta dum ferreum Martem à magnetica Venere pertrahi describit in amplexus. dum inquit.

Ex ferromeruit uitam, ferriq; rigore

Vescitur. hæc dulces epulas, hæc pabula nouit.

Hinc proprias renouat uires, hinc fusa per artus,

Aspera secretum seruant alimenta uigorem.

Hoc absente perit, triste morientia torpent,

Membra fame, uenasq; sitis consumit apertas.

Et rursus.

Pronuba fit natura deis, ferrumq; maritat

Aura tenax. subitis sotiantur numina furtis.

Et infra.

Et lapides suus ardor agit, ferrumque tenetur

Illecebris, rigido regnant in marmore flammæ.

Magnes item si alleo inungatur, uires amittit. Lapis item adamas si è regione magnetis ponetur, renittitur multum atque obsistit, ne à magnete ferri acies pertrahatur, quæ cuncta in uocatas proprietates reducuntur.

CAPVT V. DE VIRTUTE ATTRACTIUA

Quæ est in frumẽto, & alijs seminibus, & lupino, & nasturtio, & cornu elephantino.

Tritici exemplum inesse quibusdã rebus attractrices facultates insitas & innatas euidenter docet, atquæ demonstrat. Solebãt rustici quodã (inquit Galenus) quo tempore ab areis: ut in horrea recõderentur, frumentum deferrẽt, quo tũ id maiorẽ molẽ cõquireret, tũ uero magis præpõderaret, ut ipsi furto subtraxisse aliquid à dominis possent, quod facile futurũ erat, si maiori magnitudine far ipsũ triticie grana profecissẽt, solebãt (inquit) lagenã ingentẽ aqua plenã plaustro in medio: tritico diligẽter circũfusã iterponere, quo factõ breui tẽpore mox

totus humor occulto suctu & latentibus tractibus à tritico trahebatur, quo incrementis tacitis incremente & habitiore facto, tum dominis coloni ex minore dimenso satisfaciebāt, tum quid quid superarat, id sibi totum accrescebat. Hoc igitur tritici argumento inesse seminibus à natura insitā attractricem facultatem, & eā quidem uehementissimam manifestè comprobatur. Nam si uel Soli feruentissimo qualis mediæstate perurit, ea urna aut situla ex aqua exponeretur, ne breuis quidem sensu perceptibilis portio consumeretur. Porro quòd semina quamuis emortua, & succi omnis expertia, & festucæ, ualidas habeant has attractrices facultates quas dicimus, Theophrasti uiri doctissimi testimonio illa sufficienter contestantur, quòd quamuis longo tempore postq̄ collecta sunt, si in tellurem iacta fuerint, mox corripiant & comprehendant, & latè radices agant, unde quæcunq̄ seruare uolunt, & frequenter reuoluere & suspendere in alto, earum rerū periti soleāt, cauentes ne qua sit occasio, ut semina pullulent, & enascantur. Sed longè melius fecero, si eius uiri uerba apponam quæ primo libro de causis plantarum ad hunc modum scripta se habēt. Omnibus autem (inquit) seminibus aliquid pabuli inesse hinc etiam constat, quæ enim arida & ueluti putaminea omnino cernuntur, ut holerum: hæc suis temporibus ad germinandum mouentur: etiam si humoris quantumlibet senserint. Quam ob rem hæc in cenaculis reponunt, suspenduntq̄ eminentius, nec ullam in eo domicilio aquam conspergunt aut afferunt. Iam uero si quis prægrandem funiculum pinguibus caricis confricatum, ita ut cenchramdes adhærescant, telluri committat, ingens non longè post ficulneariū ordo exorietur, quod ipsum qui arbores longa serie, & in quincuncem dispositas habere concupiscunt. (ut AENEAS PLATONICUS ait) obseruare consueuerunt: ut uel inde quanta, & qualis diuina sit hæc attractrix facultas in seminibus apertissime clarescat: quæ tantum non quacunq̄ oblata occasione in lucem se ex minimis principijs proferat. Cardama præterea, id est nasturtia omnem ad se sugunt telluris humorem, unde seri iuxta alias herbas debere nasturtium: plantariū scriptores negant, quòd omnem ab illis sibi surripiat alimoniā, atq̄ hoc nec ignorasse Aristophanes de nasturtio uidetur, cū ait. Trahit ad se ipsam tellus cogitationis nostræ humorē, hoc ipsum etiam & cardama patiuntur. Lupini item medijs uinetis cōseruntur, quòd uitium telluris quodcunq̄ & omnem amarorē exhauriant, & ad se asciscant, unde tristes efficiantur, & ingrato sapore constant, nisi aqua infusi dulcescant. Non tacebo hoc in loco quod apud AELIANUM diligentem historie animalium scriptorē in hanc sententiam scriptum offendi, elephanti (inquit) cornu in locis abditis, & defossis longè abscondere, & deffodere consueuerūt, ne quis inueniat, quod à uiris quibus ea cura est, tali industria deprehēditur, quo loco inuentū ipsum iri arbi-

trantur, utres ingentes aqua plenos comportant, & relinquunt, quod si aqua ab utri-
bus postmodum defecisse uident: certum habent inuenisse se quod quaerebant, quod
peculiare id habeat elephantinum cornu, quod omnem ebibat humorem quemcumque
offenderit, quod si utres integri & aquae turgentes maneant, abeunt, & cornu inue-
niendi omnem spem deponunt. Ex dictis itaque non esse sanae mentis: qui attractricem
facultatem rebus inesse neget: satis equidem arbitror demonstratum.

CAPVT VI. DE IIS QVAE
cuspidem infixas trahunt.

Manifesta & conspicua multum adeo uis attractrix in eis est, quae ex
profundo sagittas & cuspidem infixas membrum ex alto conuellunt,
& extrahunt. Talia uero multa reperire est, de quibus Paulus
Aegineta ita scriptum prodidit. Mucrones & harundines & cus-
pides euellunt, utraque anagallis, aristolochia rotunda, ammoniacum
cum melle, herbae appollinaris fructus tritus & emplastri more appositus. Harundi-
dinis quoque radicem terens, & melli mixtam in lintheum illinens abunde imposito, con-
pendio etenim educit, quidquid extrahendum est, Sunt & multa alia quae hac eadem
facultate pollent. Quod autem non quia inflammationem (quae illis infixis sequitur)
soluant, ut aliqui dicere ausi sunt, sed totius substantiae facultate, & tacita attra-
ctione hoc faciant, manifestum (ut inquit Galenus) inde maxime est, quod alia sunt
inflammationum remedia, alia autem quae ab alto, quae infixae sunt, conuocant. Ad-
de quod cum haec applicantur particulae (quibus talem uim esse dicimus) nullus do-
lor consequitur, sed ueluti quibusdam medicamentis pharmaciae, & magicis uerbis
excitant, quod trahendum est, quae nullo sane modo fierent, sed consequi magis do-
lorem par esset, si non naturae sponte, sed ui extraherent, quae cumque in alto adhaerent.

CAPVT VII. DE QUIBUSDAM
quae trahunt uenenum.

Vt admodum uero reperuntur, quae cuspidem infixas emittunt,
sic etiam quae diffusum late per artus ueneni uirus exugant, & euo-
cent, reperiri satis constat. Nec uero haec ita duntaxat contingunt,
sed quod in admiratione ponendum utique magis est, aliud alij uene-
no extrahendo usui est, atque accommodatum, aliud cantharidum ui-
rus expugnat, aliud uiperarum laetalem succum exhaurit, aliud turturis marinae loli-
ginem extorquet, & alia alijs breuiter sunt remedia. Non est deroganda fides ijs quae
diligens uirorum doctissimorum sapientia adinuenit, sed magis nos ipsos assuefacere
debemus: ne quidquam aliter se habere fas esse credamus, quam ab illis est proditum,
sed

sed tamen ne hoc ipsum quod modo dicere reliqui, in diffidentiam adducatur, Galeni medicorum principis meminisse dignum est, qui eam rem satis admirari non potuit, cuius uerba subscribam, ex primo commentario de naturalibus facultatibus dum ait. Secundum autem quod merito quis magis utique admiretur, quod non solum alia medicamina cuspides, alia uenena trahunt, sed etiam ex ipsis quae uenenorum succos trahunt, alia uiperæ, alia turturis, alia cuiusdam alterius uirus conuellunt.

CAPVT VIII. DE ATTRAC-

tionē nutrimenti quæ fit à membris.

Odem modo alimonia à membris pertrahitur, quo ferrum à magnete conuellitur. Nam sicut innatam magnes facultatem habet, qua ferri grauitatem accersat, ita & singulis corporis particulis inest uirtus quaedam insita & natiua, quæ attractricē uocāt, quæ quidquid in succis & humoribus familiare, & cognatum est, ut nutriendo esse possit, ad nutritionem membrorum trahere apta est. Non enim ne dum multorum annorum, sed ne quidem paucorum dierum numero, animantia perennarent, nisi facultates, à natura traditas haberent, quibus uitam tuerentur. Sed cū eorū corpora in continenti substantiæ fluore sint, nutriantur continuo, & iugiter oportet, quo quidquid deperditum est, reparent, & resartiant. Rursus uero cum nutritio fieri non possit, priusquæ quod aliturum est, primum membro apponatur alendo, deinde glutinis cuiusdam modo connectatur, & tandem illi perfecte assimilatur, apponi uero nihil possit, quod non prius sit pertractum, hinc attractionem priorem sequi, & cum primis fieri oportere, non obscuris argumentis concluditur, si modo alitrix facultas talis sit, ut seruare substantiā membrorum possit. Quod uero qualis est humorum à medicamentis, & ferri ad magnetem, talis sit alimenti ad mēbra attractio, tum quā plurimis in locis, tum uero apertioribus uerbis secundo de naturalibus facultatibus Galenus prodit in hæc uerba. Quod alimonia quidē trahitur, etiam nos sanè confitemur, quod uero non consequentia ad id quod euacuatum est, prius ostendimus. In cōmune igitur inueniamus quomodo trahitur, quo pacto profecto aliter? quam quo ferrum ab Herculeo lapide: qui attractrice facultate præditus est. Idē præterea Galenus cū de uehementissima & nimis oppidō uiolenta cordis attractione quæ facit ex omnibus corporis partibus, ut sibi sanguinem comparet, loqueretur sexto de usu partium huiusmodi ferme disputat, & cum omnis attractio uel à calore fiat, uel ne inane sequatur, uel scilicet à proprietate totius substantiæ sicuti à sideritide lapide ferrū, cor oibus tractuū generibus fungatur, ut pote quod & calidissimū sit, & plurimū ritu folliū dilatetur, & non minorē naturæ cōmunionem,

et familiaritatem obtineat cum sanguine, quam sit inter ferri, et lapidis substantias concordia: sed illius sapientissimi uiri ex loco iam citato pulcherrima uerba subscribam, ut minus fides nostra periclitetur, ipsum (inquit) cor cum omnibus attractionum generibus (quæcunq; imaginari quis possit) sit præditum, celerrime in sinus uentriculorum suscipit, materias quæ influunt. perinde ac si rapiat eas, et Charybdis cuiusdam modo exsorbeat. Nam siue ut fabrorum folles cum distinguuntur: intro aerem conuellunt, hoc utique quouis potius ipsi adest cordi. Vel sicut lucernarum flammæ olei liquorem ad se trahunt, nec hac facultate cor indiget, uel destitutum est, cum sit caloris innati principium. Siue perinde ac Hercules lapis qualitatis similitudine inducit ferrum, quid aliud omnino spiritu ad refrigerium ipsi cordi familiarius est? uel quid sanguinis bonitate ad alendum commodius illi fuerit? mihi sanè diuulsurum fuisse aliquod uasorum ipsum cor omnibus attrahendi facultatibus utens: profecto uidetur, nisi aliquod mirandum præsidium, nè quid tale committatur, ipse opifex noster machinatus esset. Porro quauis hoc Galenus sentire uideatur, quod idem sit modus attractionis nutrimenti, et ferri à magnete, nos tamen non omnimodam similitudinem intelligi uolumus, magnes etenim in attrahendo nulla alia re utitur, sed mox mediante sua forma: quod aptum natum est: perficit. At uero tum fibræ in longitudinem porrectis quibusdam (quas inas uocant) tum calore membrum opus habet, ut ad particulam alimoniam impellatur. Præterea nihil resistere, nec reniti ferrum cum à magnete pertrahitur dicere consentaneum utiq; est, cum tam leui ductu illum sequatur. Non sic uero de alimento dicendum est, quod cum sit graue, nõ suapte sponte hoc habet, ut in omnem dimensionem sursum et deorsum, et quaquæ uersus conferatur, ut in alitionem membrorum concedat, sed in tantum procedere similitudinem dicimus, quod ueluti ex parte magnetis attrahentis naturale est, ut rapiat ferreos stylos, ita omnibus artibus corporis nimis admodum familiaris est eorum attractio: per quæ defluxionem naturalem reparant.

CAPVT IX. DE ATTRACTIONE
quæ in genitura reperitur.

Trahentem facultatem etiam alia uia ostendere possumus. Genitura hominis postquam in muliebres locos coniecta est, opificis rationem sortitur, qualis est Phidias qui materiã conformat, mēstruum autem quod bulga mulieris continetur: ceræ rationem habet: quæ ab artifice exornatur. hæc (opinor) si non à sanguine quod in matrices deriuatur, nutriretur, facile periret, et euanesceret, et desiccaretur, et spiritus tandem genitales in eo contenti, in auras exhalarent, et soluerentur, ut uero permaneat

neat & augeatur, & in maiorem molē assurgat, ex qua temporis profectu, cū sufficientem quantitatem assumpserit, conceptus deliniatur: nutriri ipsum operæ precium est. Roris igitur in modum paulatim sibi sanguinem asciscit, & apponit, & ex hoc sanguine menstruo alimoniam sentit. Si uero sanguis mens-truus confertim influeret, & in maiori copia semini alendo, obrueretur utique multitudo semen: ut extinctionis periculum subiret, si autem minus quàm par est traberetur: inopia semē laboraret. trahit igitur quod est moderatum, quantum scilicet nec obruere sua quantitate possit, nec semen careat alimento. Ne uero rationabilem animam semini ascribere cogamur, quod quale & quantum opus est, sibi adiungat, attractoriam quandam facultatem in semine ponere est nā esse: quæ & si naturalis sit, & rationem nō habeat, dūtaxat id quo indiget, accersat, & ui trahat.

CAPVT X. DE MEMBRIS ATTRAHENTIBUS naturales superfluitates.

Sperstat de membrīs attrahentibus naturales superfluitates quæ in corpore generantur, hoc in loco agamus: nam cum alimenta concoquuntur, ut ex nutritu, & eorum confectione laborationeue aliqua excrementa relinquuntur nā esse est: quæ ad alimoniā præstandam apta nō fuerūt, ad quorum expurgationem organa quædam ipsa natura præparauit, & ut quod obire munus deberent, aptius & elegantius facerent, hoc est ut sanguinem expurgarent ab excrementis, & superfluitatibus quæ in eo inferuntur, cōuenientiam, & familiaritatem quādam ad humores quos attractura essent, & facultates quasdam eorum conuulsiuas in seuit, ut in ijs attrahendis magis gauderēt. Adhunc igitur modum splen atrā bilem ad se trahit, & quod crassissimum maxime & fecibus proportionale est, mox ut sanguis in iocinore est generatus. renes autem & urinæ uesica quodcūq; in sanguine aqueum, & tenue, & mordax est, expurgando exhauriunt. bilis autem conceptaculum flauā conuellit. Sed mirabitur aliquis, & secum positus dubitabit, quod nam tam infœliciter natum sit membrum, ut sordibus & ueluti sentina, & alluione totius corporis naturæq; excrementis delectetur, ut in ijs trahendis operā perdere uelit, sed mirari desine, & Galeni accipe exemplū. Vt canibus stercus humanum quous graue olens, & foetidū suauissimum edulium est, sic lieni atra bilis, flaua, fellis folliculo, urina renibus & uesicæ amicalis & iocunda est, sanguine enim crassissimo lien indiget, ut alatur, renes & uesica aquoso humore opus habent, flauam bilem fellea ampulla ad sui alimentum exostulat, & ut Theophrastus (inquit.) uultures unguentis, scarabei rosarum odore offenduntur atq; necantur, sic prædictis patriculis à quibus sanguinem expurgari

purgari dicebamus, quæ alioquin reliquis membris inutilia, & pōderi futura erant, suauius sunt imprimis atq; iocunda, nec quidquam facile ad eorum nutritionem ijs humoribus quos trahunt aptius, aut conueniens magis reperias. Vnde ut pulchre sexto de usu partium corporis humani Galenus narrat, nisi urina acrior, aut mordacior quam pro sanitatis modo efficiatur, aut nisi quis diu ieiunus perstiterit, ut acritudinē bilis acquirat, nunq̄ nec urinam quæ uesica cumulat, nec biliosi humoris folliculus: ijs humoribus ad quorum depurgationē à natura destinata sunt (nisi regurgitēt adeo, ut conceptacula quibus continentur: tendant) aggrauantur, aut tedio eorum afficiuntur: quoniam licet sint corporis excrementa, ijs tamen artibus à quibus petuntur, sunt nimium perfamiliares.

CAPVT XI. DE MEDICAMENTIS PURGATIUIS HUMORUM.

Pars uel species attractricis facultatis sunt medicamenta humorū purgatoria facultate prædita. Nam quod ea humores eligāt quos euacuant, multa imprimis persuadere possunt, nam si quis aquam intercutem patienti, medicamentum quod aquam proliciendi uim habeat (hydragogon dicunt Græci) exhibeat, plurimum de aqueo & seroso sanguinis, excretum per aluum uidebit, de alijs uero humoribus omnino minimum. Si quis autem ægro qui arquato morbo teneatur, pharmacum quod bilem educere possit, propinet, magnū sentiet iuuamentum, bile multa ægro per uentrē imū succedente. Rursus si iuueni exhibeas medicamen quod bilem agat, multa bilis euacuabitur, pauca autem omnino in ætatibus quæ modicum de bile exaggerāt. Nec nō & illud indicio euidenti est attrahi peculiare attrahentibus medicamentis humores, quod per hiemem plus de pituita, per æstatem autē magis de bile educatur. Ita enim res habet, in alijs, & ætatibus, & tēporibus, alij humores exuberant, quos congrua medicamenta cum in tempore exhibentur, euacuant. An uero detur medicamentum quod sanguinem ducat, Galenus libello de purgantium medicamentorum facultate historiam hanc memorat, derustico, qui cum iecur suillum supra herbam reposuisset, ut uentris onus deponeret, mox ut sanguinem ab epate manare uidit, herbulam intellexit, quæ cruoris tale defluuium faceret, cuius rei cum periculum fecisset certius, magnam uim populi peremit, quod audax facinus cum fuisset deprehensum, nē plures occideret: oclusis oculis nē alteri maleficium edoceret, patibulo affixus est, eiusce phar maci inuentor. Aserit uero doctissime idē Galenus non propriē mereri ut dicantur medicamenta purgantia, nec expedire, ut sint cognita, quæcumq; sanguinem educendi facultatem habere reperiantur, Propterea enim medicamenta purgantium no-

men & appellationē sortiri, quod cruorem purum & nitidum à bile tum flaua, tum atra, & à reliqua omni humorum sentina, & colluue separatam reddere possint, non si hunc ex medio (ut ita dixerim) tollant. Sed non faciam ut Galeni testimonium in re tanta prætermittam, nè mea magis quam Galeni placita asseruisse uidear, habet autem eius dictio hunc in modum. Fortè autem dubitabis, si est à principio tale aliquod medicamentum quod sanguinem ducat, est O optime: sed nullus ipso uteretur, propter quid dices forsam? quia iugulare hominem non purgare id esset. Nā purgantia medicamenta propter hoc maxime purgantia uocitantur, quod sanguinē à prædictis superfluitatibus purgatum reddant, non tamen fuerit medicus tanta sapientia pollens, qui uelit totum sanguinem educere, alios autem humores in corpore relinquere. Vnde inter uenena omnia talia numerantur, quæcunque sanguinis excretionem per uenas quæ ad uentrem & intestina pertinent, molliuntur, & infra ita ait. Ita q̄ O præclare: multa sanè inuentum iri medicamēta tali facultate prædita, ut cōfestim à principio sanguinem trahant: consentaneum est, sed silentio haberi multo utiq̄ magis præstat, sicut & alia uenena reticentur: ab ijs qui uel tantillum mentis possident. hæc tamen Galenus. Vtrum autem quemadmodū de sanguinis educiua herba dictum est, ita & humorum aliorum medicamenta propria si extrinsecus applicentur, uel si foris conuenientes humores habeant, quos trahant, eos educere possint, præter quàm quod quidquam à corpore patiantur, & alterentur, in processu sermonis latius peragemus. Quod autē purgatoria medicamenta à proprietate trahant, & familiaritate substantiæ quā gerunt ad humores trahendos, auctoritate Galeni confirmatur in ijs quæ ad Pisonem in Theriacis scribit, ijs uerbis. Nos uero (inquit) scientes quod secundum rationem naturæ quæ inest in unoquoque medicamentorum, uirtus & facultas ad operandum consentiat, etiam hoc quod medicamenta naturali quadā facultate trahere, quæ sibi sunt familiaria, nata sunt, hac in parte ex arte cognoscimus, quemadmodum eo quod magnetem ferrum ad se trahere uideremus: inesse ipsi facultatem quandam attractricem non iniuria nobis persuasimus. Nam cum natura quæ inest in nobis (ut inquit Homerus) deus sit, & similia ad similia perducens, etiam diuinas suas quoque facultates demonstrat. Itam Galenus in eodē libro ita refert. Ex simplicibus medicamentis quædā ex tota sua substantia unā quadā facultatem ostendunt, & simplicem, quemadmodum scāmonia flauā bilem trahere conspicitur, & ex Attica regione epithimum atros humores per aluū inferiorem purgare dignoscitur, & granum Gnidii tum pituitæ tum omnium humorum aquosorum manifeste attractiuum est. Hæc nāq̄ medicamina ex omni sua ipsorum parte, & ex tota sua substantia humorum tractum facere uidentur.

nis quæ à proprietate fit causis.

Vnc quoniam satis (ut reor) compluribus argumentis, & rationibus haud quæ leuibus, attractricem quandam facultatem rebus inesse demonstrauimus (quod potissimum & maxime principale huius nostri muneris propositi est) de cætero causas adducere nitamur, quibus fiat, ut attractiones committantur. Galenus igitur quem non in minore ueneratione ipsi prosequimur, & ab alijs habendum ducimus, & Aegyptij Isidè & Ostridè, aut Chaldei, & Persæ Solè. Hic igitur quæ semper auctore, ut pote grauissimū sequimur, sentit attractionē fieri propter similitudinē substantiarū attrahentis: ad id quod attrahendū est, ita quæ sibi hoc trahit, illud trahitur, non aliunde hoc procedat, quæ quia substantia. i. cōplexio (quæ esse rei substantiam ex Galeno docuimus) unius, est similis cōplexioni alterius, ita ut semper similitudinē in substantijs redarguamus: cū attractionum opera intuemur. Atque hæc quidem ratio in omnibus attrahendi generibus generalis, & uniuersalis est, quæ nec à calido, nec à uacuo fiunt, nam de ijs nunc sermo non est. Nam quoties unum ab alio pellicitur, ad complexionum cōformitatem confugere operæ precium est. Nam si cum Galeno sapere rectè potius: quàm desipere uolumus: & ex re magis tantū sequi auctorem ducimus, tractuum omnino causam: hanc unam appellare oportet, nec enim alius, sed idem omnino modus est, tū is quo magnes ferrum impellit, & quo medicamenta determinatos humores agūt, nec sanè hic alia reddenda ratio est, illic aliam cōmentari par est, sed eadem prorsus uis cōmittit, & in promptu est, tū ut succos medicamenta ducant, quàm ut magnes ferri durissimam substantiam agat. Nā uel ex accidētibus: quæ maximā quāpiā partē cōferunt, ad cognoscendū quod quid est, leui sanè & facili periculo conuenientiam magnetici lapidis, & ferri cognoscere datur, in ferreis enim metallis reperitur, & atro colore est, & ferrugineo sanè nigrore ferri scabritiem emulatur. Pari modo cneus (quæ cartamum & crocum hortensem uocant) cum pituita affinitatem in substantia (semper complexionem intelligo: cū substantiam appello) habere dignoscitur, utrūq; enim crassum, & cādidum est. Deniq; si pro Galeno auctore stamus, quod hoc pharmacum flauā pellat, illud atram subducatur, aliud pituitam pertrahat, non aliud utique esse in causa dicemus, quàm quia unum biliosum est, aliud uero pituitosum, & quoddā tandem atrabilosum. Porro cum substantiarum in utrisque similitudo constet: ea ratio est, quod unum trahat potius quàm trahatur, quia ex similibus id quod est potentius, aliud trahit, & quia impensius calet, unde temperamentum suppetias sentit, & adiuuatur. Sic cum coccus

Gnidius

Gnidius, & gnecus pituitatem ducāt, segnius hoc munus à gneco perāgitur: quia non æqua caloris portione præditus est. Trahitur ferrum: magnes trahit, quia temperamentum magnetis est potius, magis enim calefcit. Cū autem bileū dicimus oportere esse id quod bilem trahit, pituitosum: id à quo pituita ducitur, nolumus intelligere quod in ijs: humores quos mouent: ceu immersi contineantur, nō enim quidquā esse-
 mus meliores ijs: quorum opinionem superiori sermone conuellimus: qui succos cibis innare, & inuehi: non per transmutationem in corpore produci existimabant, nec innatantem pituitatem aut bilem ostendere in medicamētis possumus. Sed eatenus à nobis hoc dictum accipiatur, quod quia per substantiæ, & temperamenti similitudinem (ut iam sæpius diximus) attractio perficitur, si pituita est quod trahitur, pituitosum sit, quod trahit omnino næcesse est, hoc est sibi in temperamentis correspondere, & mutuo conuenire, non quod similitudinem in qualitatibus manifestis, aut magnitudinibus, aut coloribus, aut quantitibus, trahens & tractum habere sit opus, sed quod substantiarum similitudine, id est complexionum, & proprietatum ad inuicem proportionentur, & sibi mutuo competant. Ex dictis binæ argumentationes facillimè soluuntur, quibus nonnulli ex barbarorum cohorte argutari consueuerunt. Nam si similitudo substantiarum facit, ut attractiones committantur, utique ita usu eueniret (aiunt) ut non magis magnes ferream massam traheret, quàm ab ea traheretur, nec humor potius ad locum quò se medicamentum continet, moueretur: quàm contra, quia par utrobique similitudinis ratio est, ut non tam trahere quàm trahi debeat. Ad hæc (inquiunt) si nos uera fuisset locuti: sequeretur quod magnes magnetem alium cōuelleret, ouum ouum aliud decerperet, ferrum suspenderet ferrum, aurum ab auro proliceretur, & tandem omnia: ea quæ sunt sub eadem specie posita, traherent, similitudo enim in causa est, quod tractus fiant, cum nihil aliud facile inuenire quis possit, quod magis ouo sit simile quàm ouum, ut in prouerbio est, & quæ maiorem similitudinē inter se habeant, quàm quæ speciei ratione cōueniūt. Sed qui hæc cauillantur: cecutiūt, & hallucinātur, & à fera in totum (quod aiunt) aberrant, & cucurbitulis lippiunt. Nam quod medicamenta humores ducāt, & non petant, & quod ferrum magnes suspendat, quamuis sit in utrisque complexionis & temperamentis paritas, ea ratio est: quia in trahentibus maior uis & facultas trahendi potior est, superat enim calor. Quod autem ferrum non asciscat ferrum, & magnetem magnes non persuadeat, in promptu liquet & facilis responsio est. Nos enim non identitatem, sed similitudinem substantiarū constare uolumus: ad hoc ut tractus perficiatur, aurū auro simile non est: sed idem. nec magnes magneti similis: nec hoīem homini rectè quis (ut arbitror) in substantia similē esse dicat, nec ro-

Sa ex re cum rosa alia componatur, sed melius quis rosam cum anemona conferat. Ergo quæcunq; eandem temperaturam obtinent: non ferruminantur, est enim eadē substantiarum identitas. Si quæ autem similitudinem in substantijs sortiantur, alterū petit alterum, & mutuis cæcisq; amplexibus, & nexibus uinciuntur. Galenus igitur cum futuros speraret plerosque qui insurgerent, & qui recte dicta intelligentia non assequerentur, illorum cauilla suorum dictorum oraculis præueniendo præcepit, ut ante uulnus: remedium auxiliare in promptu esset, & ante lætale pharmacū: alexiterium propinaretur. Quo circa dignissimum simul & gratissimū lecturis fecero, si eius uerbis rem hanc totam faciam testatissimam, melius enim pectoribus insident, & animis illabuntur, & magis mentes persuadent, quæcunque grauisimorum uiro- rum auctoritatibus confirmantur. Galenus igitur tertio de simplicium medicamento- rum facultatibus, quo loco satis aperte hanc de attractione materiam prosequitur, ita ait. Nō ignoro quod tales sermones sufficienter comprehendere, & assequi nō li- cet eos, qui in commentarijs naturalium facultatū exercitati non sunt: in quibus ostē- sum est, quod familiaritate qualitatis plurimæ attractiōes fiūt, & propter hoc una- quæq; ex particulis animalis ad se ipsam familiarem alimoniā conuellit. Porro huic dogmati consentaneum est, quod purgatoria medicamenta cum humoribus qui tra- hūtur, familiaria existant, sed efficaciora in agendo quodā modo sint trabētia, sicut magnetis lapis ferro uehementior est. Quippe & ipse etiam num ferrum imitatur, & in ferri metallis fodinisue reperitur, & grauius admodum illi quoad speciem formamue similatur: sed fortior quodammodo est, ut trahat potius, quā trahatur. Quin & gnecum pituitosum esse haud quāq; desperandum est: ut in colore demon- strat, & præ se fert, sed præ calore pituita ualentior: ut potius trahere quā trahi contingat. Secundum eundem modum & granum Gnidium sese habet, sed si quando à corpore nostro uincatur: hoc autem gneco frequenter accidit, grano Gnidio autē non admodum usu uenit propter robur: pro purgatione euadit nutrimentum, quem- admodum ueratrum coturnicibus perpetuò pabulū præbet. Et paulò inferius in hāc sententiā subdit. In grano Gnidio & gneco pituitosum humorem contentum euidē- ter ostendere non licet, possibile autem & consentaneum & contingens, uel quod fie- ri nihil obstat, in sermone existit. Sed quoniam tractus substantiarum similitudinibus fieri ostendimus: ostensum quippe sæpe à nobis est, quod in purgationibus: tractus est eorum quæ purgatorijs medicamentis sunt familiaria, non omnium simul humorum alteratio. Hinc n.ecessarium est similitudinem quandam utrisq; substantijs inesse: tum purgantis: tum eius quod expurgatur. Quoniam igitur quod purgatur est pi- tuita: omnino prorsus quod eam trahit, pituitosum existere: utique nimirum n.ecessē est,

est, pituitosum autem esse oportere quod trahit: dixi, non pituitā exacte: similitudinē enim in substantijs existere debere nō identitatē diximus, totum nāq; contrariū euenit, nec enim ferrum trahit ferrum, nec caro carnem, sed siderites quidem lapis ferrū, caro autē sanguinē. Differūt enim (opinor) id ipsum & simile, pituita enim phlegmaue phelgmati id ipsum est, & gnecus gneco, pituita autem gnecus simile, nō autem idem utiq; est. Nec enim quæcūq; edulia biliosa, uel pituitosa nuncupamus, perinde ac si bilem uel pituitam obtineant, talia indigitare solemus, ostensa enim huius opinionis absurditas, tum in commentarijs naturalium facultatum, tum plerisque alijs in locis est. Haecenus Galenus ex quibus dilucide satis uiri mentem perceptum iri existimo. Illud quamuis leuiculū & non ualde serium haud omiserim, quod cum granū Gnidium quod est fructus, id est semen chameleæ hoc est humilis oleæ pituitā purgare Galenus dicat, de urtica perperā barbari medici dictum accipiunt, errandi occasionem tradidisse interpretes potest, quod urticam pro Gnidio grano uerterit, quia urtica à Græcis cnide quoque nuncupetur.

CAPVT XIII. IN QVO REDDITUR CAUSA, cur si medicamenta non purgent, quædam noceant, quædam non.

Quoniam exhibitis purgatorijs medicamentis ferme ita frequētario usu euenire consuevit, ut quædam opus suum non peragant, sed quædam nihil amplius lædant, quædam autem ubi à purgando aberrant, seuisimos casus inferre nouerunt, reddenda huius rei ratio talis est. Quædā purgantium medicamentorum uenenosam aliquam qualitatem obtinent, præter similitudinem substantiæ quam ad humores trahendos gerunt. Nō enim ita simpliciter medicamenta, & præsidia inuenire licet, quin diuersitatem partium & substantiarum quandam obtineant, sed hæc maiorem, illa minorem. Ergo cum ocys purgādo non sunt: nec suum officium faciunt: medicamenta quæ noxia aliqua qualitate pollent, corrumpunt, & putrefaciunt, & substantiam corporis depopulantur, & deuant, & omnino magnam noxam inferunt animali. Quæ uero nullam uehementem qualitatem obtinent, si mox quod trahere deberent, aliquo suborto impedimento non faciunt, profectu temporis in alimoniam corporis concedunt. Ita igitur gnecus & granum Gnidium quamuis utrumq; pituitā ducat, si hanc non purgent, interdum corpori alendo faciūt, sed frequentius hoc gneco euenire cognoscitur, quia nō æque forte & calorificum est. Pari modo quæcūq; frigoris ratione interimunt, si non confestim occidant, sed diuile in uenis noerentur, & lōgas iactationes patiātur, & huc, & illuc per corpus oberrent: & defferantur, adeo non nocent, ut sæpius mora cōcoquantur.

coquantur, & in nutrimentum transeant, ut de uetula Atheniensi traditum accepimus: quæ longa consuetudine, nihil ingestis mortifero lactuæ succo nocebatur. Unde Galenus loco superius citato ita inquit. Et propter hoc nonnulla purgantium medicamentorum, quando in purgando aberrant, hæc quidem præter hoc quod nihil corpus lædunt, etiam animalis nutrimentum euadunt, quædam autem in corruptam & uenenatam qualitatem cōuertuntur. Omnino enim similitudinem quandam alicui uni humorum qui sunt in nobis purgatorium medicamentum obtinet. Non autem in totum semper ei uenosa quæpiam facultas admixta est. Quapropter nõ ex tota aliqua iniuria afficiet, si non purgauerit, sed concoquetur, & talem humorem generabit, qualem trahere, & conuellere poterat.

CAPVT XIII. CUR MEDICAMENTA purgantia exterius non trahant humores.

M magnes ferrum appositum mox ad se rapiat: si nihil obstat, & eadem sit ratio, & quod à magnete ducatur ferrum, & quod medicamenta quibus uis & facultas purgatoria inest, humores corporis expurgēt, in utrisque enim substantiæ similitudo facit, ut trahant hæc: illa uero trahantur, hinc talis oritur dubitatio, cōsentaneum enim esse uideretur, ut quæadmodum sola præsentia magnetis sufficit, ut ferri pondus sequatur, ita & medicamenta nullo alio opus habeant, quod curiosius agatur, cum intus accepta eandem substantiæ similitudinem habeant, quam extra sortiuntur, quod nunquam contingere cernitur. Ad quod in hunc modum respondendum est, quod magnes quidem actu facultatem habet, qua ferro subaudiendi necessitatem imponit, & propterea nullo alio indiget, sed abunde & satis superque est: ut sese nõ longo hiante interstitio intueantur mutuo. At purgatoria medicamenta in potentia uim habent, qua humores ducant, quo circa à corpore prius nostro patiantur quidquam & alterentur necesse est: ut perfecte accipiant quod deest: antequam in nos agant, & corpora pro naturæ suæ ratione afficiant. Hoc igitur interest, quod magneti uis ferri attractrix actu inest perfecto. medicamenti uero quæ humores agunt, in potentia. qua de re Galenus in hanc sententiam præclare differit. Illud (inquit) rursus resumendum est, quod ex ipsis purgantibus medicamentis, nonnulla quidem cōuenientem similitudinem & aptam ad attrahendum iam possident, quædam uero nõdum perfecte & absolute habent, sed in animalis corpore accipiunt, haud secus quam medicamenta adurètia, ut in his duplex similitudo sit, hæc quidem actu, illa uero facultate, quæadmodum & in alijs oibus contingit. Quin & similibus: in singulis succis misceri alios dissimiles cōsentaneum est, alios quidem medicamentosos, alios uero minime, atque in hunc modum
in pur-

in purgationum frustrationibus: hæc quidem ex purgatorijs medicamentis malo quopiam nos afficiant, alia autem in alimentum euadant.

CAPVT XV. in quo quoddam problema soluitur.

Vr qui in telluris profundis hiatibus, & putidissimis barathris permanserunt, uel domuū nuper calce illitarū, uel carbonū fumum ore admiserunt, perire eos sit necessum, cum nihil spirationem propterea impediri oporteat, tum ab Herastrato tum à Galeno dubitatum est, & Herastratus quidem existimat, quòd aer in ijs dispositionibus tenuior omnino sit redditus, quam ut corpore pulmonis, & arteriarum cōtineri possit: ut nihil mirū sit, si minime sarctus tectus (quod aiunt) intus custodiat. Galenus uero primum acriter, & nimis seuerè Herastratum accusat, & taxat, quòd dicere fuerit ausus, illorum locorum halitū & fumū aere cū per naturam se habet tenuiorē esse, qui manifesto crassior appareat. Ad hæc si quis (inquit) arterias tetigerit, non minus eas spiritu plenas esse percipiet, ut absurda prorsus sit, Herastrati opinio. Ipse uero ad proprietates rē uocat, & magis huic opinioni fauet, ut dicat rerum alias qualitates, nobis familiares & cognatas esse: alias frōtibus aduersis oppositas suapte natura & hostiles, seruari uitā à similibus: ab inimicis autē subuerti. Ob id uero interire eos quos prædiximus, quoniā aerē tota substātia inimi cū inspirēt, atq; de hac re in uniuersum sexto de usu partium corporis humani sic diffiniuit. Herastratus (inquit) quum qualitatis cōueniētiā uel disconueniētiā causari oporteret, nescio quo nā pacto tenuitatē & crassitiē spiritus accusat, ob id perire eos arbitratus: qui in Charonis barathro, uel in domibus nuper calce icrustatis permāserunt, uel aliquē carbonū fumū inspirauerūt, uel aliud quid similiū, quòd nequeat ob tenuitatē spiritus in corpore coherceri, sed multo utiq; magis dictu præstantius erat, quòd sicut in alimentis quæ edendo sunt: leguminum, & holerum, & panis, & similibus qualitas nobis multū admodum familiaris est: extranea uero cātharidis, & leporis marini, & aliorū quæ ijs similia sunt, ita pari modo reputasset aeris esse quādam qualitatem amicam & familiarē, aliam uero alienam, & corruptricem. Nam si uel semel duntaxat hæc illi in mentem uenissent, nunquam dicere fuisset ausus carbonum fuliginem tenuiorem esse aere puro: quæ crassior manifeste appareat. Idem Galenus libello edito de respirationis usu in hac stetit sententia conspicuus est diū ait. Quomodo igitur (inquunt) in barathris tetrū odorem spirantibus, & domibus nuper calce inunctis, & ab extinctorum carbonum fumo suffocantur? Herastratus sane opinatur, quòd aer in ijs constitutionibus tenuis existens non cohibetur ab arterijs: sed facile euacuatur, ut ob spiritus inopiam animal intereat, nos

uero dicimus, quòd nunq̄s sustinisset ostendere, quòd in talibus aer uel tenuis sit, uel quòd nò in animalium corporibus retineatur, nisi uerax eius rei causa talis esset, quæ difficilis foret inuentu, unde aduersus illum longiora dicere cogimur, sed tamen quatenus fieri possit: têtandum est còpendiosius dicèda conscindere. Quãuis autem nihil arguere possem: omnes alias còtradictiones ressecans, quæ multæ oriri possunt, illud os satis obstruere potest, quòd arteriarum motiones nihil magnitudine, & tempore inferiores: quàm prius erant appareant, cum tamen oporteret, non adeo ut minus pulsare conspicerentur, sed ut in totum sine pulsuum ictu persisterent, ut quæ sint priuatae aere qui implere illas poterat. Sed si Herasistrati causam criminariis, dicit (inquiunt) alteram, ego sane quidem libens dicam, si mihi priores uos dicatis: quam propter causam fiat, ut marini piscatores, cum torpedinem duntaxat tetigerint, stupore tententur, quòd si nihil dicere habeatis: hoc saltem nobis eloqui concedatis: quòd facultatem stupefactiuã tam ualidam id animal habeat, ut uel per tridentem qui ipsis infixus est, in piscatorũ manus facile non multo cũ negotio passio recurrat. Concedetis igitur esse aliquas pisciũ qualitates: & uirtutes, quarum aliæ stuporem, aliæ ueternũ, aliæ frigefactionẽ, aliæ putrorẽ: & tandẽ aliæ malũ aliud quodpiã inducere possint, & tamẽ aeris nullã esse talẽ facultatẽ cõcedetis? Hæc Galenus quæ quibus præclare se habere uideãtur, nimis tamẽ admodũ uereor: ne proprietates hac in parte cõpellare nò sit multũ admodũ necesse, nec sane uideo cur sint graui adnauerisioe increpãdi: qui ab his dictis dissentirẽt. Fumi enim & calce nuper de albatariũ domuũ aura mordatior: & calëtior est, ut nullũ refrigeriũ cordis flagranti uisceri accersat, sed potius suffocatiõis periculũ moliatur: aer uero qui in profundissimis antris immobilis diu perstitit, uel qui à paludibus & stagnis inspiratur, crassiorẽ omnino & putredini aptum & minus sane frigidum esse quis diceret, quàm ut apte per corpus commicaret, & illaberetur, quòd tamen habere deberet is aer, qui cordi infrigidando comparandus est.

CAPVT XVI. de quorundam errore.

Vti ut uideo in eo hallucinati, qui re salua: proprietates amitti posse opinantur: qui ex eo efficax (quantum capere possunt) argumentum sumũt, quòd purgantia aluum medicamẽta (quæ per proprietatem soluere manifestum est) postq̄ uetustate senuerũt, soluẽdo esse nò possint, perinde ac si animam perdidisse uideãtur. Diuersus autẽ & alius est multum lōge sermo ueritatis. Nã quũ proprietates, ut sapissimè ostendimus, sit complexionis opus, quæ tota substantia nominatur, à qua tanq̄ à principijs intrinsicis fluat, hinc dicere necessarium est, quòd manẽre complexio-

ne: eam sua semper, & usque quaque proprietas cōcomitetur. Vt enim quia homini: eo quod est rationalis: risus competit, fieri non potest, ut sit homo: quin ridere possit, ita quia sicut splendor à Sole prodit, & umbra corpus consequitur, à temperatura proprietas procedit, nō est ut res à suis proprietatibus relinquatur. Et ueluti oculis apertis possibile non est, quin uideas, quod ante cōspectum positum est, ita nec magnetem quandiu ipse est: usus trahendi unquam ferrum destituet, si è regione eius obijciatur. Et sicuti (ut inquit diuus Dionysius) leo si superbiam, & crudeles animos deponeret, leo nō esset: & canis si iracundiam perdiderit, & mitior in omnes reddatur, canis non fuerit, eodem profecto modo: ut ego sane dicerem, si eādem proprietatem nō habebit, res eadem non erit, sed in aliam substātiā fuerit mutata. Præterea ut pulcherrime Proclus in secundo commentario in Thimæū inquit. Veræ facultates eo ipso quod sunt, uel (ut Græci aiūt) ipso esse operantur, nulla re alia indigentes, ita enim inquit. Quæ ueræ sunt uirtutes ipso esse hoc est simul quod sunt, agunt, & ipsa auctrix facultas, & nutrix, ipso esse nutrit corpus, & auget, sic & anima animat, & uiuificat, & mouet proprium sui ipsius organum. Non enim eligētibz nobis sentit, aut palpitat corpus: sed ipsa animæ dūtaxat præsentia has operationes perficit. Igitur complexionēs à quibus omnis proprietas, & actio disponitur, cum ueræ sint potentiæ: nihil aliud subinde requirunt, sed mox in eo quod sunt, eas: proprietates & actiones sequuntur. Proinde diligenter hoc ipsum quod dicimus considerandum moneo. Nam si fieret, ut res maneret: & complexio ex toto permutaretur, contingeret ut eas: proprietates relinquerent: sed quoniam fieri non potest, ut substantia perstet: temperies peruertatur, sed corrupta temperie res simul intereant, propterea impossibile est, ut proprietate careant, quam merito elementariæ compositionis habuerunt. Nam cum anima rationalis quæ minus cum corpore commercium habet, & separabilis est, attamen subita & grandi aliqua alteratione facta ab eo mox auolat atq; recedit: Quid adhuc de formis corporalibus inquirere & materie immeris: uel dubitare opus est? quod uariata aut multum alterata complexione corrumpantur. Sciendum tamen est quod rebus ad corruptionem tendentibus, ut complexionēs remittuntur, ita proprietas interdum debilius operatur. Contingit etiam nōnunq; ut quia res quæ à proprietate agunt: aliquam ex numero primarum qualitātū adhibere soleant, si qualitas ea quæ complexionem iuuat, remissior fiat, ut minus sui operis meminisse possunt, non quia proprietas, aut euanuerit, aut desit, sed quoniam qualitas prima abierit, qua uice instrumenti utebatur.

CAPVT XVII. IN QVO ALIO-

rum error refellitur circa proprietates.

Cio quosdam fuisse arbitratos, nō cibum à membris attrahi, sed ipsum ad ea suapte sponte & proprio nixu ferri, cum quis ingestos in uētre cibos assumpserit, sed conuellenda ijs auris est, & acriter admonendi sunt, quòd nunq̄ natura tot fibras in longitudinem porrectas molita esset, nisi ut attractioni ciborum famularētur, qui cum naturæ inclinatione sint graues, quibus ima petere peculiare est, nequaquā ad nutritionem membrorum perreptarent & distribuerētur, si ab eis ueluti quibusdam manibus non attraherentur. Ad hæc si cibus hoc haberet, ut ipse ad membra ueniat, nō esset utiq̄ hoc pariratione medicamento negatum: sed ita fieri tamen nō uideamus, medicamentum enim permanet in uentre quia non attrahitur à particulis, cibus uero quia corripitur, nō manet. Si etiam alimonia per se ipsam subieret ad membra, altrix facultas immerito sane diceretur, non enim esset altrix, nec nutrirer, nisi attraheret. Hæc igitur eos qui attractiosnes ciborum diffitentur satis conuincere possunt. Auerrous autem philosophus minime idoneo satis exemplo mihi usus apparet, cum lationem alimenti ad artus assimilem esse narrat, perinde ac cum grauiam & leuia corpora ad loca naturalia mouētur. Imaginari enim uidetur, quòd sicuti cū mixtum aliquod generatur, quantum de specie accipit eius elementi, quod in eo reliqua uincit, tantum de grauitate quoque consequitur, per quam ad locum naturæ suæ debitum defertur: ita etiam non ab simili multum ratione alimentum cum à membris alteratum fuerit, & sensim ad illorum substantiam transierit, ipsum deinde formam similem membro nutriendo nactum, ad ea sponte properet, & moueatur. Sed consistere hæc nullo modo possunt. Nam cum innumera pene sint membra alenda impossibile est, ut unus & idē sanguis antea q̄ singulis pro rata portioe distributus foret, omnium simul membrorum alterationes & dispositiones susciperet, ad quorū nutritatus conferendus est. Sed absurda hæc nimium persuasio est, & risum & ignominiam ingentem debet, non enim quod alimentum futurū est, (ut scribit) anteq̄ sit attractum, sensim afficitur, & ad formam membrorum disponitur, deinde uero ipsum transit, & illabatur ad ea quæ nutritione opus habent. Sed principio sanguis simplex, & informis, & nullā alterationem passus, per uenas ut egregie concoctus in iocinore est, attrahitur, deinde uero sensim disponitur, & glutinis cuiusdam modo membris neclitur, & ad substantiam membrorum priori specie mutata conuertitur. Auerroi autem memini, non ut uirum qui egregie uulgi animos ingenti sui existimatioe occupauit, cōuellerē, sed ut ab eo temere dicta cōcerperē, nequid citra examē reciperetur. Qui uero aiūt alteratrice facultatē calore cōcoctioes i particulis facere, nō quoniā i eis talis facultas resideat, quæ substantiæ ratioe alimoniā permutet,

calo-

caloris natiui, & extranei discrimina mihi ignorare uidentur. Extrinsecus solū adureret, nec formam membri induceret, ut cum ignibus quæpiam decoquēda applicantur. Calori naturali hoc unum propositum est, ut alteratos cibos ad substantiam & similitudinem integram conuertat.

CAPVT XVIII. DE ALIO

quorundam errore.

Ec nō censoria nota inurendos illos arbitror: qui ita distinguere solent, magneti quidem secūdū naturam esse: ut ferrū asciscat, huic autem non perinde naturale esse, ut ad illum attrahatur, quod deorsum suapte natura ferri sit natum. Ego uero aio, quod si ferrum uia magnetis traheretur, nūq̄ omnino traheretur, robustius enim & ualētius, & omnino grauius atq̄ depressius est, quā ut magnetis imbecillitati (si uiribus agēda res foret) cederet, nisi esset quod illū naturæ spēte sequeretur, perinde ac si ita se melius habiturum: esset persuasum. Haud secus (ut mihi uidetur) elephantus animal ferū & inmane ab homine ducitur, & capistro quā uelit, agitur, nō quia necessitatis fræna imposta habeat, sed quod ipse se subijciat, ut hominis imperio obtēperet, cui obsecundādū esse cognouit. Quippe cum substantiæ similitudo utrunq̄ tam ferrum quā magnetem conciliet, ut docuimus, & hos furtiuos cōplexus committere faciat, par utriq̄ ad alterū & æque naturalis inclinatio est. Nam quia substantijs similia sunt, ut mutuo inter se coniungantur, hoc unum student, & optant, quantum sine grauitatis deprimentis præiudicio fieri potest, nam si magna est ferri massa, magis grauitas obstaret, quā conciliare substantiarum affinitas posset. Sed cur (aiunt) magnes non ad ferrum tēdit, sed hoc potius ad illum properat? Cur nisi quia naturarum & tēperamentorum in utroque ratio: quæ tales attractiōes fieri facit, in magnetis fortior, & dignior, & perfectior, & in maiori gradu, ita ut ferro magis intersit, ut cum eo conglutinetur, q̄ illius ex re sit, ut cum ferro mutuos nexus cōponat. Cur uero innatum ferri pondus non deprimit, & uiolentam eius librationem uideri facit? An quia licet talis latio propter innatam grauitatem uiolenta dicenda esset, magis tamen naturalis, similitudinum in substantia ratione, nuncupari meretur. Ita quamuis aquis ad infima sit secundum naturam agitatio, non tamen inuitæ (quantum intelligere queo) cum inane euitandum est, superascendunt, immo in altū spontaneo delatu feruntur, quia magis quā peculiari, communi inclinationi fauent, nequid incommodi uniuersalis natura patiat.

CAPVT DECIMVMNONVM

de alexipharmacis.

ST autem sunt uenena quæ sua proprietate certis membris nocent, & perniciem corporibus afferunt, ita sunt quædam medicamenta (quæ alexipharmaca uel alexiteria Græci nominant) quorum potentissimus effectus est, ut uenena à corpore expellant, & eorū tā occultis quàm manifestis qualitatibus sua uirtute resistent. Hæc inquit Galenus, medium locum obtinent inter corpus nostrum, & uenena corpori nocentia. Nec enim omnino sunt similia corporis temperamento, nec rursus sunt ita sicut uenenum noxia: sed medias quodāmodo inter utrumque partes possident, ita ut quantum ab alexiterio deleterium, hoc est ab amuleto uenenum, ipsa inter se remouētur: tantum & alexiterium & corpus absint, & rursus quod corpus & alexiteriū distant, hoc ab alexiterio deleterium uenenum abscedit, alexipharmaca ueneno quidē sunt uenena, sed ipsa si modum excedāt, fiunt hominis uenenu. Propterea eorū usus sanis quidē insalubris & interdictus est, ijs autem qui uenenum acceperunt, ut adsit medicus opus est, qui nec mēsuram superans in exhibēdo, lætale propinet pharmacū, nec rursus ita paruā quantitātē exhibeat: ut peruincere non possit uenenum. Hoc si quis cogitet, mirū (arbitror) uidebitur, quo pacto quæ ueneno sunt contraria, nobis nō sint cognata, & quo modo eadē quæ ueneni noxas sentire nō sinunt, eadē exitū minitētur, si quis non teneat modum. Si quis tamen prædictis animū adhibuerit, huius rei ratio facile inuenietur. Nā si recte ostēdimus, quod similitudine substatiæ, & proprietatis ratione attractiones fiunt, & purgantium medicamentorum operationes, hinc plane liquet, quod non nisi à similibus similia trahantur, & quod non nisi aliud uenenu expellere possit uenenu. Trahit quidē magnetis lapis ferrū, sed inter ea proprietatis & similitudo est, eadē ratio & i alijs. Atq; ut planius expediā, hæc (siue alexiteria, seu alexipharmaca, uel amuleta, siue utcunq; appellare quis uoluerit) quæ uenenorum incōmodis suppetias afferunt, & patrocinantur, non ideo hoc faciūt, quia inimicā & repugnātē uenenis naturā sortita fuerint, sed quia amicabili societate uinciūtur, quod uinculū nodis omnibus indissolubile magis & diuturnius est. Proinde quippe per sanitatē ijs uti cōsueuerunt, ut corpus paulatim assuescat. Ipsi proprietatē ueneno cōparē & affinē in corporibus acquirunt, ratione cuius nō lædūtur. Mithridates itaq; rex Pōti horū frequēti usu: quibus se munierat, ne unq; insidias pateretur: effecit: ut cū perire uellet, ne in triūphū captus à Romanis abduceretur, occidere tamē nō posset: ni famulus parricidiū patrasset. Huius regis celeberrima antidotus est, quæ Mithridatios uocatur. Solitū eūdē autumāt sāguinē anatū Pōticarū antidotis miscuisse, quoniā eā edūdis uenenis (ut ait Gellius) uicitarent.

CAPVT XX. DE CIBO ET MEDICINA.

Quoniam

Quoniam cognoscere in quo cibi & medicamento consistat ratio, & unum ab alio distinguere, ad institutum hoc negocium mihi summopere pertinere uidetur, ideo utriusque distinctiones præsentem in loco apponamus. Cibus igitur rationem habet, ut permutetur, & alteretur, & in substantiam aliti conuertatur, & ut ipsum non agat: sed solum patiatur. Hoc facere uero ea diutaxat sunt disposita, quæcumque cum alendo substantiæ similitudinem habent, & familiaria sunt. Si uero alterat & agit in membra, in tantum à cibi ratione discessit, & medicamentum effectum est, quibus hoc est peculiare, ut afficiant & immutent corpus potius: quàm ipsa quidquam alterationis suscipiant. Quæ uero ex toto substantiam corporis subuertunt, uenena & medicamina uenenata nominantur. Ergo quæcumque res cibi & alimenta dicuntur: in tantum alimoniam corpori præbent, non in quantum illud calefaciunt, uel in frigidant, uel humectant, uel desiccant: sed quia totis substantijs & elementarijs cõpositionibus similia sunt alendis membris, quæ nutritionem sentire debent. Horum uero magna latitudo est. unde & ciborũ ingens differentia. Cognoscere tamen debemus, quòd tam cibos qui alendo sunt, quàm medicamenta quæ corpora alterant: simplici ratione inuestigare impossibile est. sed in hac una re diuturnæ experientiæ, & rebus longo usu probatis inbærendum est. Nam nisi prius in corpus ingeramus, si substantias corporibus cognatas uel aduersas habeant, scire sane non possumus. Vnde homines cū omnia partim utilia: partim noxia non sine uitæ periculo experirentur, tandem multo æuo quæ nobis essent familiaria, quæ nocua, cõstituerūt. Sed & singuli homines ipsi sibi quæ propriæ temperaturæ tuendæ præ cæteris alimenta conueniunt, tempore procedente discunt, & reperiunt.

CAPVT XXI. de alio quorundam errore.

Lærosq; uideo falsos, qui loca uariare rerum proprietates opinantur: sed ueritas non ita habet, ut enim ex locorum differentijs intèdi, & augeri, uel remitti proprietates possint, non tamen eas permutare in totũ aut præbere ualent. Nam quæcũq; res sunt eiusdẽ speciei, etiam easdem proprietates (quas específicas uocant) obtinent, loca autẽ materiæ rationẽ sortiuntur, materia uero speciem permutare nequit, ergo nec proprietatẽ peruertere ualebit, arbor enim Persica cū in Perside comedẽdo nõ esset: in AEGYPTũ trãslata esui apta facta est, nõ tamẽ speciẽ permutauit. Similiter lactuca perpetuo in frigidat, quocũq; in loco nascatur, & nasturciũ semper calefacit: quis magis & minus pro loci mutatione. nunq; tamẽ naturã alternant, ut hoc algorem, illa feruorem faciat. Sentiendũ tamen est pro uarijs locorũ dispositionibus

cælesti influxu concurrēte, proprietates uel intensiores, uel remissiores fieri, quod & in alijs quoq; omnibus tralaticium est.

CAPVT XXII. DE SUPER
purgationibus.

Medicamentum purgatoriū quamuis unica proprietate polleat, qua determinatum unicum sibi familiarem humorem respicit, & attrahit, contingit tamen sæpiissime, in superpurgationibus uocatis (quas hypercatharses Græci uocant) quod fit cum purgatio longiori temporis spatio quam ex usu esset, aut res posceret, produci-
tur, ut non solum humor familiaris purgatorio medicamento educatur: sed etiā num
alieni: quibus cum nullam naturæ, & similitudinis cognationem habet, excernantur,
cuius rei ratio talis assignanda est. Medicamētum exhibitum si fortius, & ualidius
est, quam ut cohiberi possit & dispensantem corpora facultatem uincit, in oscillis
uasorum & uenarum ex iocinore ad uentriculum peruenientium, manens in uentre:
postq; proprium iam humorem attraxit, continuam & assiduam mordicationem,
& irritationem facere non quiescit: quæ cum uellicationē (ceu quodam stimulo aut
tabano nimium urgente) sustinere nequeant, indolescunt, & ægre ferunt, & facile
effluere sinunt, quod contegunt, non secus ac ex dolio pertuso intus contentus liquor
effunditur, atq; in hoc propemodū res ita ferme uenis usu accidit: perinde ac uentri-
culo contingere cernimus. Vt enim uentriculus cum ab acritudine, & uitio noxiorū
succorum, uel in alueo eius innatantium, uel in tunicis & osculo eius infusorum infe-
statur: protrudere mox conatur, uel per uomitiōes: si quidem quod nocet, & damno
afficit: sursum regurgitat, uel se comparat, ut per imam aluum deorsum expellat: si
quidem ad eius imas partes contēdat, nō secus uenæ sustinere demorsus illos, & uelli-
cationes quibus irritantur, non potētes, elabi atq; ueluti ex manibus effluere, & auel-
li patiuntur humores: quos intus cōtinent. Accedit ad hæc imbecillitas uasorū quā-
tum quia affatim demulgentur, & assiduis sueltibus à medicamento exhauriuntur,
tum quia intemperiem incurrunt, subire eas est necesse: intemperies autē lædere fun-
ctionum munera potest, in hanc autem deueniunt, quoniam nimiam propter euacua-
tionem fatigantur, & lassitudine tentantur, & plus satis calefcunt. Quid quod &
oscillorum apertio qua humoribus facilis patet exitus (anastomosim Græci uocāt)
non modicum quid adiuuat, quod medicamēta non solum proprios, sed & alienos hu-
mores euacuant, hæc autem propter uim & fortitudinem medicamenti contingit.
Porro in superpurgationibus talis ferme ordo obseruari solet. Primo namq; hu-
mor peculiaris, & proprius purgatorio medicamento quod trahit, educitur: deinde
reliquorū

reliquorum singuli prout de tenuitate, uel de crassitudine habent. Nam ut quisque tenuissimus maxime est, ita imprimis cum superabundat purgatio: excernitur. Siquidem igitur medicamentum pituitam purgare sit natum, hanc primo cōuellit, mox flaua bilis sequitur, mox atra, & tandem ultimo sanguis demittitur, hunc enim natura ut pote amicissimum retinere maxime, & recondere nititur, quoad in tātum imbecillitatis & lassitudinis: retentrix facultas, & natura perueniat, ut quum iam eum sacrum tectum custodire, & cōtegere non possit, uicta fatiscat, & uolēs nolensque tradat, & inuita effundi ægre patiat, cum tanquam animali iam mortuo ex uenis perinde ac ex rimarum pleno uase profluere cruor cognoscitur. Si uero bilem à proprietate substantiæ medicamentum purgatorium trahat, & expurget, hanc ubi purgasse duxissetque contigerit, primum deinde pituita, post atra euacuatur, cum purgatio, & tractus humorum ultra debitum tēpus à pharmano, & purgatorio præsidio perdurat, ultimo sanguis egeritur, hoc enim semper obseruandum est. Si autē atra bilis à medicamento imprimis trahatur, quia illā similitudine substantiæ respiciat, si purgationis opus superextendatur, à principio flauam, deinde pituitam euacuatam, & per sedem excretam uidebis. Ergo quod medicamenta non solum sibi competentes humores educi faciant, sed etiam num eos quibus cum nullam communionem substantiæ habent: has tres causas reddere imprimis oportet: scilicet uellicationem medicamenti, & oscillorum apertionem, & uasorum imbecillitatem. Nā cum pharmani morsus & uellicatio, & irritatio tuillatioque perseuerant, & uenarum quibus humores continentur oscilla hiantia & patula extant: & facultas retentrix adeo imbecillis & debilis facta est, ut sustinere amplius lassitudinem non ualeat: effluere quæ intus cōtinentur: & reffundi prorsus utique omnino, & in totū est necesse. Quod uero secundum ordinē prædictum educatur, tenuitas, & crassitudo pro causa cēseri debet.

CAPVT XXIII. IN QVO AVICENNÆ

ratio contra Galenum pessundatur.

Non possum sine risu Auicennæ rationem transmittere, qui Galenum friuola quadam ratione fretus cōuellendū sibi persuasit, quod attractiones fieri dixerit, ob similitudinem in substantia attrahentis ad attractum, nāque si hoc esset uerum (inquit) sequeretur inde: quod medicinæ purgantes quæ à proprietate quosdam certos humores respiciunt, eandem uim insanis obtinerent, quam in ægris ostendunt, sed cum eos qui integra sanitate fruuntur, multam adeo noxam contrahere cōstet, si quodpiā medicamē purgādi ui præditū assumāt, iuxta illud Hippocratis. Sana habētes corpora medicinis purgantibus uti difficile & operosum est, hinc ergo sequi uidetur, (inquit)

(inquit) quod commentitia illa est medicamento trahentis ad humores similitudo. Sed enim uiro indigna prorsus ea ratio est, quod enim sani non purgentur ideo est, quia humores nec quantitate, nec qualitate peccant, nec uirtuti eam grauitatem obducunt, ut eos uirtus sustinere nequeat, sed cum ad nutritiões oppido sint quam necessarij: eos mordicus (ut dixerim) & tenacissime retinet, & trahenti medicamento renuitur, unde pugna inter naturam cui regendi corporis incumbit cura, & inter medicinam tumultus committitur, ex qua facultas ipsa imbecillior reddatur necesse est. Huc adde quod propter actionem purgantis pharmaci, uel calefiant membra (oportet) plusq̄ debeant, uel desiccantur, uel aliquam aliam qualitatem immodicam sortiantur, unde uiribus minus ualeant. Nam omnis immoderata qualitas (iuxta Galeni sententiam) actum propriae uirtutis destruit. In aëgris autem in quibus unus aliquis pharmaco expurgandus humor habetur, & peccat, natura ipsa superfluo grauat, & ipsa quidem quod mœrore afficit, excernere uellet, si uires adessent, nec quidquam impedit pharmaci purgatorij functionem, ut obuiam illi ire, & porrigere manum potius uideatur: ut citius quod nocet, & naturam pergrauat à corpore extrudatur. Sani itaque læduntur (O Auicēna) dicere ego utique: qui cathartico naturæ humores familiares & nihil iniquos, attrahere totis conatibus nitantur. Contra aëgri purgati emolumentum sentiunt, quia noxij humores excernuntur, & uitiosi succi expurgantur. Tādē sanos ideo pharmaca non purgant, non quia similis desit illis proprietates, propter quam trahant quod in humoribus affine & familiare est. sed quia natura totis neruis, ut sese opponat, reluctetur, quod non contingit in aëgris.

CAPVT XXIII. IN QVO QVORVNDAM contra Galenum rationes ponuntur.

Edici omnes iuniores, quorum præcipuus dux & assertor est Conciliator (quem dicunt) uix æquo animo deuorare sustinent, ut quod Galenum frequentissime dixisse, & sensisse ostēdimus: complexio substantia dicatur, unde multas rationes inuenerunt, & studiose exaggerant, & accumulunt, quibus complexionem esse substantiam impossibile ostendāt, ex quibus nos aliquas in quibus maior uis est, adducemus, ut sc̄tum in hoc toto (quod aiunt) cælo aberrent, & disdiapason (ut in pro- uerbio musicorum est) hallucinentur: innotescat. Nam desipere prorsus, & labi, & non recte sentire eos necesse est, qui à Galeni tramite & doctrina deuij & præcipientes feruntur, nō secus quam qui in luce nō ambulant, ut in Cymmerijs tenebris uersentur, omnino opus est. Nam primo (aiūt) certum est ex qualitatibus nō autem ex quātitatibus elemētorum: complexionem fieri, sed ex nō substātijs substātiā gigni

nō licet, nō ergo complexio substantia est. Adhæc (inquiunt) complexio innata permutari potest, sed hoc substantia nō competit, patet ergo complexionem non esse substantiam. Præterea sic arguunt, complexioni complexio alia est contraria, ut complexioni calidæ frigida quæ est, repugnat. substantia autem nihil aduersari ex dictis philosophi in Categorijs cōstat. Iam uero (quam omniū palmariam rationē arbitrantur) in hunc modum insurgunt. complexionem intēdi & remitti nihil uetat, & suscipere magis & minus nihil prohibet, quæ à substantia longe aliena sunt. his & alijs etiam num leuioribus rationibus adducti fieri non posse, ut complexio substantia sit: iuniores medici sibi persuadent, quæ propter modos nōnullos & euasiones (me Hercules) Galeno indignas cōmentantur, quibus quamuis improprie & abusive, quoquo modo tamen cōplexio substantia censeatur, & hoc nomine subinde appellari possit. Sunt igitur qui dicant complexionem bifariā considerari debere, uno modo in ordine ad subiectum, & sic esse accidens de genere qualitatis, cuius propriū est inesse, uel referri posse ad operationes quas obire potest, & sic rationem substantia habere. Quia sicut per formā substantialē quælibet res in proprio esse constituitur, ita à complexione omnis operatio mox erumpat, non longe abest ab horum dictis Apponensis: qui ad hūc modum complexionem substantiam dici posse autumat, quod ab ea immediatius actiones fiant, & prodeant, quoniam instrumentum muneribus obeundis propinquius sit, quàm rei forma, & magis attingat quod agendū est sine medio, cum forma non nisi ipsa mediante temperie agere possit, complexio ergo substantia est, nō quod (inquit) hoc nomine uere dicatur, sed quoniam ab ea proximius omnis functionum series prouenire dignoscitur, quo circa multa complexionibus accepta referuntur, quæ tamen formis principalibus debentur. Quæ ob rē ueteres (inquit) calido, & frigido, & humido, & sicco, non autem nominibus elementorum æque frequenter usi deprehenduntur, quoniam qualitates magis nouerūt, quibus functiones suas agerent, atque ideo in concreto potius quàm in abstracto eorū nominum apud eos est usus. Nihil item obstare idem asserit quo minus, per usiam (quod nomen substantiam designat) essentia accipi debeat, ita ut cum substantia à Galeno dicatur, nos essentiam intelligamus, quod in alijs quàm plurimis dictis Galeni item intellectum iri opræprecium esse ait. Nā Galenus posita diffinitione medicinæ quod est scientia sanorum, ægrorum, & neutrorum, dixit eam diffinitionem esse substantialem, & terminos qui in ea ponerentur à ratione substantia sumptos. Adhæc signa quædam à substantialiter inhærentibus à Galeno sumpta uocatur, cum ea à quibus sumatur substantia non sint. A Egritudinem quinetiam Galenus substantiam nuncupare sepicule (inquit) deprehenditur, quæ tamen substantia non est

est, sed qualitas quæ adesse & abesse subiecto non pereunte potest.

CAPVT XXV. IN QVO QVÆ-

dam aliorum obiectiones contra Galenum ponuntur.

Vidã alij infœlicius nati quàm Hercules, quem quarta Luna natum ferunt, Galenum duro & impudẽti ore calumniari sustinẽt, quòd attractiones propter similitudinem in substãtijs committi fuerit causatus, quæ namq; præ mentis imbecillitate ignorãt, & satis assequi, & intelligere non possunt, ad carpendum, & obiurgandum, uitiumque illis obtrudendum sese conuertunt, longe utique alieni ab illo egregio Galeni proposito, cuius præclara sententia est: ut si quidquam in doctorum & uetrum libris scriptum inueniamus, quod falsum appareat, & non satis palato faciat, ut non confestim sententiam proferamus: sed more ephecticorum & Pirrhoniorũ philosophorum calculum suspendamus, & nos ipsos potius, qui non recte satis assequamur, quàm auctorem falsum existimemus, quod Galenus utique fecisse cognoscitur, qui cum ab Hippocrate scriptũ esset: uaricibus superueniẽtib; caluitiem cessare, & iterum redire capillum, quod in propatulo est falsum, per phalacrosum, hoc est caluitiem, tineam & capillorum defluuium ab humorum uitio & acritudine intelligere, quàm damnare Hippocratem maluit. Ergo quæ Galeno uitio danda, & obijcienda arbitrantur talia ferme sunt, stat enim (aiunt) quòd bina & plura medicamenta, unum & eundem humorem trahendum respiciant, sed non est, ut talia in substantiarum similitudine conueniant, ergo Galenus non recte sentit. Ad hæc sic obtrudunt, usu frequentario ita euenire cognoscitur, quòd unum & idem medicamentum purgatorium binos humores educat, ut aloë pituitam, & bilem, & complura alia quæ uarios corporis humores, & longe diuersos, per sedem & imam aluum excernant, sed dicere non licet, quòd cum humoribus substantijs, & qualitatibus, differentibus: subductorium pharmacum conuenientiam, & similitudinem in substantia habere dicatur. Præterea perperam facere Galenum contendunt, & litigant, quòd uehementiam in pituita purganda, grano Cnidio: quàm hortẽsi croco maiorẽ inesse scribat propter uehementiam caloris, cum medicamentorũ purgatio nõ calori: sed temperamẽtis accepta referri debeat. Iam uero quàm plurima sunt (inquiunt) quæ tãetsi in substantijs, & accidentibus similitudinem illam toties decantatam obtineant, & tamen ne quidquam complexus illos: & implicatos tractus exercent, ex quibus (ut aiunt) opinionis falsitas aperte refutari uidetur. Rursus medicamentum humorẽ trahit, & Hercules lapis ferrum inducit, ut se sequatur, quia licet temperamento rum substantia utrobique similis offendatur, in trahentibus tamen sit maior. Ergo

si ita cōtingit (ut Galenus refert) quod ex similibus id quod est potentius altero, trahat illud, mox utiq; (aiunt) sequeretur, ut si ea quæ trahunt, trahentibus facultate & uirtute æquata esse contingat, ut nec magnes ferrum: nec humores purgantia medicamenta traherent, quod dictu absurdum est. Hæc isti contra Galenum barbarica uoce, & simplici rudiq; stilo balbutientes, improba subtilitate garrulari, & obgannire rictu canino consueuerunt, quorum impudentiam facile quiuis uel mediocriter in Galeno institutus, retundere possit, nos ad institutum properamus

LIBER TERTIVS: ANTONII
LODOVICI MEDICI OLYSSIP-
PONENSIS DE OCCVLTIS
PROPRIETATIBVS.

PROHOEMIUM.

OSTQVAM IN DVOBVS LIBRIS prædedētibus in uniuersum de proprietatibus quid essent, & à quo producerentur (quatenus fieri licuit) præstrinximus, nōnullis interrim erroribus patefactis, & falsis quorūdam opinionibus explosis, nūc quod reliquum est, in tertio huius operis commentario in animalibus, in animalium partibus, in plantis, in herbis, in lapidibus pleraq; proprietates repertum iri ostendamus: quæ miros effectus producere possint. (nuscq; enim natura ociosa est) & ad singula & particularia descendentes, de hijs (quæ generatim docuimus) agamus: operæ precium est. Sic enim doctrina absoluta, & omni ex parte perfecta efficitur: cum à superioribus ad inferiora, & ad specialia à generalibus descensus sit, & cum quæ in totū methodo, & uia singulari disputata fuerūt, ad priuatam exercitationem accommodantur. Sed quoniam per singula animalium genera exploratissimas proprietates reperiri cōstat, ex quibus experta & salubria morbis remedia expetantur, & in mortiferis serpentibus uenenorum uariæ & multiplicēs ideæ reperiantur, unde mortale genus insidias patiatur: nonnullas in modum exempli (namq; de omnibus dicere opīs nostræ non est, nec ad præsentem operā adeo spectat, i qua quæ nā res esset proprietates: dūtaxat ostēdere polliciti sumus) proprietates

tates: & certa quædam præsidia quæ in animantium naturis & uenenatis offendere licet: adducemus.

CAPVT PRIMVM.

Animalia & animalium partes, & partium particulae, mirabiles proprietates habere deprehenduntur, uel ad certos morbos curandos, uel ad noxam medicamentorum uenenosorum remouendam: quæ quoniam Galenus in libro de theriaca ad Pisonem laboriose, & diligenter prosecutus est: ideo totam eius dictionem, ut inquirendi nullus sit labor: à nobis translata subijciemus. Multas (inquit) partes innumeros morbos mederi nouimus euidenter. Nonnullos capita murium iuuant, ut quæ in cinerè redacta, & ex melle inuncta alopetias probe curare possint. Milui quoque caput non minus podagricos, hoc est eos qui sunt, pedibus ægri adiuuare fertur, si quis ex ipso probe siccato sine alis (quantum tribus digitis capere possit) in aquam inspergens propinandum dederit. Sed & partium ipsæ partes diutaxat, affectus quosdam integre persanare queunt. Nam cameli cerebrum siccatum, & ex aceto potum comitialibus medetur. Idem & cerebrum mustelæ facit. hirundinis autem cum melle illitum ad suffusiones confert. & pari modo præparatum caprarum cerebrum puerorum dentitionibus extreme prodest. cornu autem taurini ramentum cum aqua potum, sanguinis fluxiones sistit: & femora quoque usta sanguinem retinent, hoc idem sæpiissime & solutam aluum compescit. Iam uero ceruini cornu scobem ustam, & cum uino leuigatam locoque emplastri modo appositam dentes concussos & nutantes confirmare certum est, quod & bouis talus etiã præstare creditur, educit autem: & ualèter tineas teretes expellit, si ex melle bibatur, & lienes liquefacit ex aceto mulso datum. hoc idem inunctum uitiligines emendat, & moderate ad uenerem irritat. Castoris autem hoc est sibri animalis testes simili more potati, conuulsionibus opem ferunt. Multa præterea animalia, & fella habent, ex quibus præsidium homini salutare petitur, quin & medullas, & adipēs, & ipsum cruorem. Ipsa quoque serpentum senectus remedia habet. Fimum item & stercorea nonnullorum utilia deprehendimus, fimum igitur bubulus aridus exustus, tribus cochlearibus aquam intercutem curat, & muscerda hoc est murium stercus, trita sane cum aceto alopetijs auxiliatur, si sumatur autem in potu: uesicæ calculos confringit. Porro anatis adeps inflammationes sanat cum rosaceo, & medulla cerui medicamentum est, ex ijs quæ maxime dolores leuant. lac autem bubulum bibitum ijs qui difficultates intestinorum patiuntur: salubre est. fel uero hyenæ cum melle ad acute uidendum proficuum est, & suffusiones si inungatur resoluit. equi autem fluuialis corium combustum, & cum aqua tritum, impositum

fitum tubercula aperit, & digerit. Perinde uero & serpentis pellis trita, & alopetijs admota tanta celeritate capillos enasci facit, ut sit miraculo res proxima. aspidis etiam exuuia hoc est senium tritum ex melle, & subunctum, uisum acutissimū reddit, & ne multis moremur, multam immo plurimam talium rerum materiam inuenire est facile: quam nunc uniuersam describere tempestiuum non est, ne maior nobis quam pro instituto sermo euadat, cum ea quæ hactenus commemorauimus, abunde eius quod diximus fidem facere possint. Illud uero non omiserim quod nouisse necessarium est, quod ipsorum animalium etiam num integra (prout sunt) corpora hominibus auxiliandi sæpius uim habent. Cancer itaque fluuiialis tritus, & emplastri modo adplicatus: cuspides & spicilla infixæ euellit. & pisciculus (quem carida Græci uocant) pari modo contritus, & cum radice brionia hoc est uitis albæ bibitus uermes educit. Scorpius autē cum pane tostus si comedatur, uesicæ lapides comminuit. Ita & telluris intestinum cum uino potum idem operatur. Quod si quis morbo regio obnoxius ipsa intestina terræ in mulsâ conterens accipiat, mox per purgationem subducta aluo à morbo liberatur. Eadē cū rosaceo ceroto imposita sæpissime eorum qui pedibus sunt ægri inflammationibus profuerunt. accipiter autē cum unguento Susino decoctus, obtusas uidendi rationes sanitati reddit. Nec non scarabeus dolores aurium sedat oleo deferuefactus, & assidue instillatus in aurē. Corydaluus uero auicula assa in cibis sumpta colicos affectus sæpissime iuuat admiranda ratione. Et ut facultatem (quæ totis ipsis corporibus interdum inest) magis habeas quod admireris: illud tibi enarrare certatim contendam. Plurima sunt quæ uisa dumtaxat proprium robur, & facultatem quam nocendi habent, demonstrant. Ergo stellio hoc solum quod ab scorpis uideatur, ipsos tanquā glacie quadam congelat, & ita perimit, amphibena autem (est uero biceps hoc animal: natura ipsi bina habere capita ob substantiæ copiam superfluum concedente) hoc inquam animal (ut ferunt) si mulier in utero habens pertransseat, male deici per abortum conceptum cogit. Hactenus Galenus quæ segnius scripsissem, nisi Galenus referret, cui non credere nephas & piaculum est.

CAPVT SECVNDVM.

Illud hoc quoque in loco referendum est, quod omnia miracula uincere uidetur, nā quis dubitet esse omni admiratione maius, quod illatas plagas & uirulentos morsus eadē animalia sanent, quæ ipsa met indiderunt, ita tamen experiētia fieri comprobatum est. Crocodili adeps (quæ sit ipse crocodilus morso letalis) uulneri impositus auxiliatur. Mus autē arachneus necem infert mordēdo: sed præbet uulneris au-

clor

Et or remedia: si tritus ad percussum locū admoueat. Eos qui a uiperis sunt morfi: uis fortissima mali mori celeri læto compellit, sed harum corpora imposta & trita exitium prohibent. Nam tanta uis in ueneno uiperæ est, ut nisi quis tempestiue succurrat, frustra manus sero admoliat. Quidā rusticus (inquit Galenus) a uiperæ percussus, digitum totum mox abscidit, & colligauit, non ignarus quā cita mors diffunderetur, uno artu carere potius eligens: quā totum corpus concedere in mortem. Aphalangio morsis eadem phalangia ex uno pota succurrūt. Cantharides inter uenena numerantur, quod eas si quis deuoret, corrodant, & ulcerent uescicam: & sanguinem per mictum agentes perimant, earum tamen modicus usus sine periculo est, quod medicamenta ad uescicæ dirigāt meatus: quæ hāc sanare possunt. Adeo multa id genus reperiuntur, quæ si quis a naturalis proprietatis uirtute procedere dicat, is mea sententia haud admodum hallucinetur.

CAPVT III. DE ALIO QVODAM mirando effectu.

On esse magis nouum nec inopinātū existimari debere quidā prodiderunt, ita nāq; usu & re ipsa exploratum esse aiūt, quod quos pleraq; animalia contacto sanguine interimant, eosdem ubi cruorem non attigerint: sanare possint. Helenio (ut scribūt) Daci & Dalmatæ populi innocenter in dapibus uescuntur, eodē tamē consperso lætales sagittas inficiunt, & illitis eo telis animalia uenatu perimunt, & occisas ceruos comedentes, nil ipsi nocentur, quia aliud lōge est, si uenenū uel quæcunq; res alia in sanguinem, & uenas perreptet, uel integrū deueretur in uētrē. Quin & hijsce tēporibus aucupes & uenatores, ex ueratro siue helleboro cōficiūt medicamētū præsentaneū, & celeritate necandi superās oīa uenena. hoc lætales sagittas inficiunt, & damas syluestresq; capreas occidūt. Hoc ueneni genus si gallis siluestribus, uel galinis domi nutritis: ad deuorandum obijcias: nihil nocebis, sin autem acum eo medicamine inunctam per crus uel pedē trajicias, ita ut sanguinem prolicias: mox uelocissima mors sequitur, cum conuulsionibus corporis totius, & oculorū, cuius rei ea fortassis reddi ratio potest, quia cum id uirus deuoratur, propter caliditatem quæ est in uētriculis illorum animalium, & propter longissimam a corde distātiā uis ueneni res soluitur, nec ad cor penetrare potest, at uero cum sanguis per puncturam eo ueneno afficitur, propter communionem quæ est inter uenas & arterias, cum corde, dicto citius ad illud ueneni facultas permeat, & uitam prosternit.

CAPVT QVARTVM.

de serpentibus.

Quid

Vid serpentum totum pestiferū genus (quæ multifarias per tormenta mortes agūt,) referā: basiliscus hoc est regulus subfuluo capite est serpens: inq; eo ternos aut quateruos apices, & eminentias coronæ modo habet. hic uel uisu solo conspectus, & sibilo interimit, propterea alijs animalibus eius occurfus piacularis est, & procul agunt serpentes: sibi exitialis ueneni conscia, & uel mortuum cadauer contingere uerentur. quercinus serpens qui in quercuum radicibus uitam agit, adeo præcipiti ueneno est, ut si quis duntaxat præmat: pedes protinus excorietur, & mox illi crura mollibus tumoribus enatis inflentur, & quod in admiratione magis ponendū est, si quis ad medicandum accedat, eius quoque manus excoriarī aiunt, odora omnia fugiūt, foetidus & graueolentibus delectatur. hæmorrhoids perinde ac si unico uulnere totum confecisset hominem: per uares, per ora, per totum corpus sanguinem erumpere ubertim faciens: ita perimit, læto nomini congruo. acontion hoc est iaculum serpens leuiter extendens caput, tanq; sagitta ab arcu emissa, uel missili contorto asultans: morsu diram conuibrat necem. aspīs quæ ptyas, hoc est conspuens nominatur, sputo lætum adducit, sed sensim prius collum porrigens, (perinde ac si animal rationale sit, & interuallum dimetiatur) antequam conspuat, nil aliud sane cōspuit quā mortem. Homo item salua oris scorpios interficit, si ieiunus in eos conspuat, sed & morsus quoque & excreatus est hominis homini lætalis.

CAPVT V. DE VIPERA.

Ipera omnibus uirus iaculātibus minus infesta est, uenenum tamē & hæc habet, sed non adeo rapidum, ut aliæ serpentes, ex hac pastilli & trochisci, id est orbiculi quidam theriaci conficiuntur, qui theriacam antidotum componunt, qua nihil omnino efficacius, nihil ualentius cum aduersus omnia uenena, tum præcipue uiperæ reperitur. Vnde non iniuria à posterioribus dubitatum est querentibus, quo pacto ex uiperarum carnibus cōpositum medicamētum adeo exitiale non esset: ut Pæoniū etiānum operi polliceretur, cui dubitationi uelox occurrit Galenus dicens eam rem accidere merito, & nequaquam miram & absurdam existimari debere: reputantibus, quod maxima earum pars confectionem pharmaci non subeat, sed tum caput in quo ueneni potissima uis est, tum cauda ad quatuor digitos cum interaneis omnibus abijciantur. reliquæ uero carnes probe ex multo oleo, & sale, & anetho, prius cōdiātur & macerentur, tandiuq; coquātur, quoad ueneni noxa recedat, & tandē ab innumeris alijs rebus pharmacum hoc ingredientibus: uiperarum carnes malignitatem omnem amittere, ex quibus omnibus forma quædam specifica, hoc est proprie-

tas resultet in theriaca: qua uenenis omnibus sua occulta facultate aduersetur. Porro abijci ideo caudam, quod hæc colluuiem omnem, & sordes, & excrementa corporis totius ad se contrahat propter frequẽtem motum. Propterea piscium caudas suauiores, quod assidua concussione exerceantur magis. Caput autem ideo tãquã inutile abscindendum, quod in hoc (perinde ac in mãmillis lac cuditur, in parastatis, id est uasis seminalibus semen laboratur) uenenum in uiperis potissimum efficiatur. Viperas quoque capite coire aiunt: a fœminis autem libidine cocundo accensis: uirorum capita mordicus abscindi, natos matris corrosa aluo, paternam ulcisci necem, atque ideo uiperam dictam, quod ui pariat: quod in hunc modum eleganter à Nicandro describitur.

Vipera seua caput loetali dente mariti,

Mordicus abscindit, sed nata e semine proles

Viscera dilaniat matris: lucemque requirit,

Sic patris interitum sub primo ulciscitur ortu.

Porro mas à Græcis echis: fœmina echidna nominatur.

CAPVT SEXTVM, DE

quibusdam hominibus ueneno

resistentibus.

Nsunt insignes & peculiare quibusdam hominibus proprietates: quas propter uenenorum nocuentis resistent: & primum in hunc ordinem Marsi Italiae populi singulari omnium scriptorum elogio relati referantur: solo contactu serpentum ictus leuare solui, & manu imposita uenena extrahere à corpore, quibus hoc singulari, & prope diuino fuit munere concessum, ut non solũ ipsi à uenenis non laderentur, aut illorum perniciem sortiretur, sed etiam alijs sic affectis mederentur. Nam ijs (ut Gellij uerbis utar) genitali quadam ui datum est, ut serpentum uirulentorum domitores sint, & in centionibus herbarumque succis faciant medelarum miracula. consimili ui præditam esse Psillorum in Aphrica gentẽ exploratissimum est, quorum super tam miranda uirtute ita Plinius septimo naturalis historiae scriptum reliquit, similis (inquit) in Aphrica gens Psillorum fuit: horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas, mos uero liberos genitos protinus obijciendi seuis simis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiundi, non profugietibus adulterino sanguine natos serpentibus. Sed & Lucanus nono Pharsaliae de ijs populis ita scribit.

Gens unica terras,

Incolit à seuo serpentum innoxia morsu:

Marmaridæ Psilli: par lingua potentibus herbis.

Ipse cruor tutus, nullumque admittere uirus,

Vel cantu cessante potest: natura locorum.

Iussit ut immunes misti serpentibus essent,

Profuit in medijs sedem posuisse uenenis.

Pax illis cum morte data est. Et infra.

Ne qua sit externæ Veneris mixtura timentes,

Lætifica dubios explorant aspide partus.

Et rursus. Sic pignora gentis

Psillus habet: si quis tactos non horruit angues.

Si quis donatis lusit serpentibus infans.

Quid quòd in eadem *Aphrica* dicente *Plinio* familias quasdam *effascinatum* tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes, *Fuere* & in *Triballis* & *Illisis* qui uisu quæque *effascinarent*, interimerentque quos diutius intuerentur, pupillasque binas in oculis singulis haberent. Iam uero quorundam quin etiam corpori partes nascuntur, ad aliqua mirabiles. *Pyrrhus* *Epirotarum* rex pedis pollice lienosis medebatur: cui & illud insigne fuit ut cum reliquo corpore non potuerit cremari: quam rem *Plutarchus* *Chæroneus* insinuat ijs uerbis. Erat quidem *Pyrrhus* tali uultus specie, quæ timendam magis quam honestiorem regiã auctoritatem ostenderet: multos dentes non habuit, sed superior pars uno continuo osse cingebatur, dentium exortus exiguis quibusdam incisuris subscriptos, & ueluti delineatos habente. Lienis autem uiuio affectos iuuare putabatur, ubi gallum gallina ceum album sacrificasset, supinisque recumbentibus ægris, dextro pede molliter uiscus tangebatur, nullusque tam tenui fortuna fuit, qui medicinam (cum opus haberet) non consequeretur, accipiebat autem & gallum sacrificij tanquam gratissimum munus. Pedis uero illius magnus digitus diuinam habuisse naturam fertur, ut post funus (cum totum corpus ignibus combustum esset,) intactum & impatile ab igne inueniretur. Sed quid peregrinis immoramur exemplis? *Vnus* nostrorum regum in *Lusitania* *chæradas* hoc est *strumas* contactu sanabat, non multo ante nostram ætatem. *Humani* quoque capitis ossa comitialibus priuatis rationibus medentur. *Hæc* omnia crases hoc est mixturas iam inde & temperies à generatione contractas maxime consequuntur. Nam quibusdam ab ipso primum ortu, & primis natalibus comparatum est, ut quasdam res odio habeant, alias amore prosequantur, non nulli à natali constitutione corporis caseum & omne lactarium opus abhorrent, alij uina fastidiunt, & alius quis aliud, & denique unicuique aliud quid amicum, &

familiares est, aliud autē infestum. Rursus quidam multo & humecto sanguine calentes, & tali temperatura præditi, ad Venerea tamen non sunt proni, alij multa & meraca bile turgentes, ad iram non excaudescunt, quia cōstructio naturalis omni ratione, & quocunque alio superior monstratur. Has temperaturas quidam individuales, quidam materiam insequentes cognominant. Sunt igitur duplices proprietates, quædā concomitantes formam: quæ omnibus quæ sunt eiusdem speciei, conueniunt, aliæ de quibus modo locuti sumus, quæ quibusdā individuis peculiariter accidunt.

CAPVT SEPTIMUM,

de aspide.

Spidis uirus, uel ex eo exitialis est, quod mox peruadit, & penetrat, & toti corpori subito uenenum diffundit, & communicat. Nam ab aspide morsus, nec ullus locus affectus, nec liuor indicat malum, uel notæ omnino aliquæ adsunt, ex quibus criminis auctor deprehendatur, adeo ut non pestifero ictu, sed uenenati pharmaci portione sublatus esse qui perijt, existimetur. diligenter tamen considerantibus gemina quædam punctula minuta, & subobscura inueniuntur, per quæ uenenum fuerit dilapsum. Causam uero quod nulla uestigia tanti mali relinquuntur: hæc esse tradunt rerum naturæ curiosi obseruatores, quod uis huius ueneni uelocissima sit nimium, ut è uestigio in ima uitalia, & abdita se condat, nihilque extrinsecus immoretur. Vnde cum hoc mortis genere sibi mortem Aegypti regina consciuisset, uariis de eius interitu rumor increbruit, & sparsus est: quod nulla essent certa signa relicta ex quibus causa fati colligeretur. Prædictis hoc quoque addendum est, aspidis uenenum hoc peculiare habere, quod cum sopore profundo, & graui in somnum delatione (ita enim Græci caron & cataphoram uocant) interficiat. Proinde Cleopatra Aegypti regina, cum uenenorum omnium uires in hominibus locto cōdemnatīs experiretur: ut eo quod magis probasset: si quando fors tulisset, uteretur, inuenit quidem & didicit, alia quidem uenena quæ cito interimerent: mortem per dolores inferre, quæ uero indoloria essent, uelocitatem illam actionis qua opus esset, nō haberent, sed demum ad aspidis uenenum peruenit, quod somnos conciliando occideret, & fratrem fratri id est somnum cum morte copularet, ut & ipsa uoluntatem expleret, & sensu doloris priuaretur. Quam ob rem cum mortuo Antonio coniuge uiuere amplius non decreuisset: & Augustum latere uellet, in cista ficuum danculū abductā aspidē, ut sibi brachiū morderet, prouocauit. Hac de re Plutarchi uerba cōsultius adducere uisum est, ut tātī auctoris testimonijs nostra dicta cōfirmētur, Cleopatra (inquit) exitalium medicamentorum omnimodas facultates congregabat,

bat, quarū singulas, ut earū uim exploraret, si absq; dolore necare possint, ijs qui loeto damnandi cohercebantur, proposuit, sed postquam eas quæ celeri morte afficerent, conspexit, quod mortis celeritatem per dolorem inferrent, quæ uero mitiores essent, perimendi illa uelocitate carerent, ad ferarum uirulentarum uires experiundas se contulit, cū ipsa spectante alterum alteri exhiberetur, hoc autem singulis diebus agebat. Sed enim propemodum in omnibus solum aspidis morsum inuenit, qui sine conuulsione, & gemitu, grauitatem somniculosam, & delationem ad dormiendum extraheret cum molli uultu sudore & sensuum hebetudine, qui facile scilicet dissoluerentur, & ægre ferrent, si quis expergefaceret & suscitare auderet, haud secus quàm qui profundo sopore tenentur. scribit autem Galenus Alexandria hunc esse usum, ut eorum quos mitiori morte perire uelint, pectoribus aspides applicentur, quo subito momento uita sine dolore decedat.

CAPVT OCTAVVM,

de dipsade.

E uiperarum genere sunt dipsades: quibus hoc proprium est, ut sitim uehementissimā inducant, super hac re se rogasse Marcos: qui Romæ uiperas uenarentur: Galenus refert, si sibi uera narrare possent, an ne essent aliquæ serpentes: quæ dipsades nominarentur. respondisse illos non esse dipsadas à uiperis specie, sed locis duntaxat differentes: nam quæ in falsugineis & uicinis mari locis degerent, dipsadas appellari: ab effectu nomē habentes, quoniā sint dipsodeis, id est siticulosæ, quæ uero in humidis, & uliginosis locis uiuerent, uiperas dici, & non esse siticulosas. Propterea in Aegypti & Lybes sitientis regionibus arenosis multas dipsadas reperiri, in Italia nullas: propter humiditatem loci. Nam alimenta, & diuersas uictuum rationes eorum quæ ab ijs nutriuntur, substantias permutare posse euidentibus rationibus constat: docet sane hoc non uulgari indicio Persica malus: quæ in Aegyptum ex Perside translata, omnem malitiā deposuit. In Arabia foelici à pascuis nonnunq; armenta auelli Curtius scribit, ne soli nimia pinguitudo noceat. Cæterum qui dipsadum uenenum exceperunt, non prius bibēdo cessant, (ut à Galeno & plerisque alijs proditum est) quàm nimio humore distenta: media illis aluus disrumpatur. Salsum, & calidum nimis admodum, considerantibus esse oportere dipsadum ueneni quidetur. Nam salsa oīa siticulosa esse consueuerunt, argumento marinæ aquæ quæ cū ob defectū dulcoris aquæ: nonnulli in mari bibissent, uehementissima siti cruciati occiderūt. Sed cur bibentes satiem non sentiant, sed eo magis ad pocula deferantur, & frigidum appetant: qua sitim extinguant? medicorum filij crassum esse id uirus

tradunt, adeo ut potu malum amplius irriteretur, eo quò deducente aqua: uenenum dilutius fiat, & fundatur magis, & cito per mēbra deferatur. de qua re sic Lucianus in commentario quem peri dipsadon inscripsit, sic ait. Porro serpentium omnium: quos arenæ alunt, grauiſſimus dipsas eſt, ſerpens non ingens admodum, uiperæ ſimilis, icſtu uiolentus, craſſo ueneno, & dolores inceſſabiles confeſtim inducens, exurit enim & putrefacit, & conflagrare: incendioque affici committit, adeo ut uociferentur haud ſecus: quàm qui in ignibus iacent. Porro quod maxime eos conficit laſſitudine, & uexat: ille affectus eſt, conſimili cum ſerpente nomenclatura præditus: ſitiunt enim ſupramodum, quàm ut uix facile quis credere poſſit, & quod omnem opinionem utiq; longe ſuperare uidetur, quanto plus biberint, tanto magis potũ cõcupiſcũt, & bibendi auiditas multo amplius illis intenditur, ita ut minime unquam ſitim extinxeris, nec ſi uel ipſum Nilum, uel totũ Hiſtrum epotandum præbuiſſes, ſed maiori incendio exuri hominem compelles, nimirum irrigato morbo, perinde ac ſi quis ignem oleo extinguere conaretur. Medici illam eſſe cauſam teſtantur, quòd uirus eiufce ſerpentis craſſum cum ſit: deinde ſi potione aſpergatur, celeteriter mobile euadat: cum humidius ut par eſt, conſtiterit, & multum adeo diffuſum fuerit.

CAPVT NONVM, de animalibus quæ præſentiunt uenena.

Oc quoque ſciendum eſt, ne aliquid quod ad præſens negociũ ſpectat, relinquamus. quòd ſicut eſt pernicioſum nobis ſerpentum genus: ita etiam ſunt quædam animalia quæ uenenum ſuapte natura præſentiant, & ſi alicubi domi abſcondita iaceant, effodiant, & non prius quàm locum ſignificent & inueniant, deſiſtant. de qua re apud AEtium medicum libro decimotertio ſcriptum inuenias: nomine citatis auctoribus ne fides uilior habeatur. Piſo inquit perdicem qui domi noſtræ alitur, uociferari, ac clamare, & lacerare cortem, in qua perdicem connutriuntur: ubi ſenſerit medicamentum quodpiam lætale, aut aliud uenenum intra edes parari. Menelbus autem, aquila (inquit) intra edes connutrita ob os inſilit, & arcet eos, qui talia moliuntur. Simonides pauonem tradit cognito apparato medicamento ad locum prodire, & clamare, ſeque expandere, & medicamentum ex uafiſ effundere, aut etiam effodere, ſi quidem ſit ſub tellurem deſſoſſum. Pherecides autem refert pſitacum maſculum obſeruare, & arguere, & nominatim deferre eos qui talia faciunt, aut in domum important.

CAPVT DECIMVM,

de morſu canis rabidi.

Maltum

Utum immo uero plurimū subiecti quod actionē agētis suscipere debet, aptitudo & habilitas cōfert, ut ipsum agens operetur. Ego sane quidem dico, quòd non calor, nec frigus, nec candor, nec nigredo, nec raritas partium, aut subtilitas, aut dēsitudo, uel aliud quidquam tantum quātum substantiæ similitudo facit: quæ est in passo, ut in eo actio recipiatur. Sed ut ad propositum redeamus, cum innumera pene sint animalium genera: qualiter non summopere mirum est, quòd soli canes obinnatū suæ craseos temperamentum, rabie corripiantur, deinde uero quæcunque momorderint, omnia rabiūt, & rursus si qui sunt morsti, alios morstu impetierint, etiam num rabiē incutere possint? Aelianus & Aurelianus scriptores grauiissimi tradūt, quòd sartrix quædam dūtaxat, quòd uestem dentibus extendisset, quam canis rabidus diruperat, in hęc affectionē uenerit. Ita scilicet malū hoc ueluti cōtagio quodam serpit, & tanquam quadam successione traditur. Quicumq; canis rabiē experti sunt: in aquarū metum incidunt, nisi probe curentur, & quod omnes admirationes superat, quòd (ut Dioscorides & multi alij testantur) nullum diffinitum tempus est, in quo aquam abhorreāt, sed ut plurimum ad quadragesimum diem accidere consueuit, ijs uero qui negligentius sunt curati, & post sex menses redijt aquarum metus, quibusdam & post annum obuiauit: pleriq; autē scribunt, quòd multi in hanc affectionem à septimo anno quo morsti fuere, concesserunt. Quæ qualitas (obsecro) à cane impressa tā to tēpore cōseruari potuit? uel quo pacto affectionis uestigia per tam longū spatiū infixæ remanserunt? Sed cur aquas: in quibus solum præsidium positum habent, expauescant: quos canis furore captus momordit, hoc discussione dignum est. Ruphus opinatur ideo hoc fieri, quòd siccißimus affectus hic sit: & sicca duntaxat appetere cogat, aquæ autem liquidæ sunt. Alij autem ideo aiunt, quòd uultus totius ruborem, & gestus deformitatem, & toruitatem aspectus, in aquarum leui superficie contemplati, ad eas propterea accedere uereantur. Alij (quos Paulus recenset) arbitrantur, quòd hęc affectio sit quædam melancholiæ species: per quam humidum omne odio habeatur. Nam morborum qui ab atra bile proueniunt, & furorum: non una, sed pene innumera sunt differentiæ. Quidam obuios quosque declinant, fictilia uasa se esse credentes, & cauentes ne confringantur, alij gallorum uoces emulātur, & expādūt brachia, ut cū cantibus auroræ galli cōpellant. Cū ad quædā inuisendum Galenus se cōtulisset, in somnē tota se nocte uigilasse asseruit, rogatus causam cur id fecisset, respondit per noctem cogitasse ne Athlas cuius, humeris cælū præmitur, se subtraheret, & cuncta tanta ruente mole perirent. Non absurdum itaq; esse Ruphus Ephesius opinatur, talem quandam melancholiæ, furorisue, maneriem inuentū

historia, ex
hij affectione
rabem sartrix
dit

ratio cur rabidi
bmanat

iri, quam qui habeant ab aquis (quamuis sitiant, & ora præ siti arida gerant) ab fugiant. Sed tamen uero magis consentaneum est, quòd catulorum similitudinem in aquis cernunt, unde contingere eas metuūt, quamuis siti ingenti crutiantur. Vnde quidam forti animo præditus philosophus, cum canem nihil commune cum balneo habere dixisset, confidèter balneum ingressus, & timorem uicit, & curationem audacia recepit. Quòd autem solos canes sentire rabiem dixerim, ne quis me carpat, audiat Galenum dicentem sexto de locis affectis in hūc modum. Discere (inquit) in canibus possumus, quantam uim habeat ad patiendum quid aptitudo, cum nullum ex cæteris animalibus rabie corripiatur, hoc solum corripitur, & tanta in eo sit humorum corruptio, & peruersio, ut uel eius saliuā si in corpus humanum incidat, rabiem operetur. Sed & Iullius Pollux de morbis canum agens ita scribit. Omne quod a cane rabie habito ictum fuerit, occidit: homo autem solus nō sine periculis liberatur, quæ uera mihi expositio esse uidetur uerborum Aristotelis in libris animalium ubi ita ait. Facit rabies canibus furorem, & omnia quæcūque momorderint, omnia intereunt præter hominem. si enim recte satis intelligatur, hoc uoluisse Aristotelem existimandum est, quòd nullum aliud animal mortem euadat, postq̄ lætali canis dente sauciatum fuit, homini autem per præsidia succurri, & adhiberi medela possit, cū reliqua animalia ut pote ratione carentia medicinæ beneficium experiri non queant. Porro scire operæ precium est, quòd non solum in uehementissimis caloribus: sed & in intēsis frigoribus (ut Lycus etiam opinatur) canes rabie infestari consueuerunt, quod admonere mihi uisum est: ne quis solo calido in furorem agente, canibus immiti furorem arbitraretur. Sane exploratissimum est, quòd si quis a cane rabido morsus, uel hunc a quo percussus fuit, uel alium demorsum intueatur, malum accersit, & in rabiem & furorem magis accedit, siue quòd metuant ne similes casus patiantur. siue quòd imago illorum in mente impressa, ad illorum conspectum quiescere non sinat, sed (quod aiunt) exulceret morbum. Hoc & in aliorum animalū ictibus euenire etiam dignoscitur, Quorūcūq; enim ictus exceperunt, ijs uisis magis irritātur. Vnde admiratione ingenti non caret, quòd ab Hebræorum fortissimo duce Mose gestum est, nam cum impius in deum populus, igneis serpentibus immisiss: passim miseranda clade consumeretur, diuinis monitis gentem miseratus Moses, æneum serpētem crexit, quem conspiciens intentis oculis, a præsentaneo malo (quamuis ictus iam foret,) deuaderet, cum tamen ut non minus perirent, magis consentaneum esset. Sæpiissime enim diuina prouidentia (quod se facturam disposuit) per cōtrarias causas molitur, ut intelligamus nihil illi summo & omnipotenti deo obuiam cōtra ferri posse: quo minus ad statum finem perducatur, quodcūq; uoluit: cum inanimis etiam, & ui

salua sufficiens ad
rem

ta carentibus, & (quod magis est) rei faciendæ oppositis, tãquam auxiliãribus utatur: ut uel opem afflictis ferat, uel in aduersarios immensæ potestatis insiliat, & ulciscatur. Sic Moses idem in amaras aquas iniecta rhododaphnes uirga, qua comesta iumenta pereunt, eas dulciores effecit. Sic Heliseus indito sale, latices qui potando non erant, ut essent potabiles, reddidit, cum salis in aquam iniectio usum aquæ marinæ præstet. Eodem modo Ezechiam regem ægrotantem corporis scabie, ficuũ emplastro adhibita Esaias curauit, cum curationi ficus repugnarent, nam & pruritũ mouent, & acria excrementa totius ad cutem agitant. In omnibus ijs ut diuinissimũ creatoris robur, qui de nihilo ad esse res cunctas perduxit, magis innotesceret, sibi quodãmodo uim fieri natura passa est, sed hæc obiter & parergos.

CAPVT XI. DE CRETA INSVLA.

Eculiare & inter cæteras urbes ægregiũ terra Creta sortita est, & deorum donum mirificum, quod nullum noxiũ animal, quod ueneni uirus iaculetur, in ea nec nascatur, nec in eam insulam delatum uiuere possit. Si quodpiam aliunde inferatur reptile, mox occidit. proinde præstigias qui agunt, ut plebem indoctam circumscribant, in terram quam secum aliunde afferunt, serpentes cicures uiuos in Creta exponunt, ut rem miram ostendãt. Forte aliquis eiusce rei causam arbitretur, quod medicarũ herbarum copia ea regio feracissima sit, quæ ui innata serpentum, & uenenorum noxam non patientur. Namque (ut Galenus etiam testatur) immensa herbarum omnium materia Romam ex Creta singulis annis afferebatur. Hinc dictamum Dictæa ex Ida Venerem legisse poetæ testantur. Nam & quæ alibi proueniunt, Crentenses herbæ efficaciam superant. In eadem noctua nulla est, contra in Attica tellure immodica earum uis est, unde prouerbio ridentur, qui noctuam Athenas comportant. Aphrica tellus monstra indies innumera parturit, & portetorum est parens, animalibusq; exitialibus scatet, unde semper noui aliquid afferre ab auctoribus perhibetur. Hoc ideo prouenire, & ita usu contingere credunt, quod propter aquarum inopiam: animalia longe diuersarum spectierum, ut ex uno bibant fonte, conueniant in unum locum & simul Venereo complexu misceantur.

CAPVT XII. de animalibus quibusdam inter se inimicis.

Vnquam naturæ admiratio cessat, aut ferias agit, sed per arbores, frutices, herbas, & quæcunque in acre, in undis, in tellure degiũt, & si quod est aliud entium genus diffusa, similitudines rerum, & dissimilitudines amicas & inimicas committit, & nunc ne naturæ omnium paræti deesse uideamur, quam tot miracula edere non poenitet passim, nec nos pigeat breui sermo-

ne præstrigere, quæ natura uel inimica, uel inter se cognata passim genuerit. Nō solum quippe animalia in hominem conspirare natura fecit, nec dumtaxat in nostram fragilitatem hostiles animos gerūt, sed ipsa etiam inter se naturalibus & occultis dissijs rebellant. Leones ad galli uocem sustinere non possunt, sed fugiunt, nec modo gallus leonem in fugam cōuertit, sed & basiliscum terrore præcellit. Propterea qui Lybies sitiētis auias solitudines ingreduntur, gallum gallinaceum secum gerēdum curant, ne ferinam immanitatem, quorum semper noua miracula ea producit tellus, experiantur. Suem elephas odijs prosequitur, ægithalidum, & acanthillidum adeo inimicus cruor est, ut ne post mortē quidem in mixturas consentire possit. Repugnāt sibi dracones & aquilæ, noctuæ & coturnices dissidēt. Imbecillū & timidissimū animal, armis omnibus destitutum à natura ceruus: angues qui impune in oēs exitiosum uirus exercent, è fouea naribus & ore extrahit, & discerpit. Elephanti cum cætera animalia facile cōtēnant, mustelas & mures adeo perhorrescunt, ut si eorū murmur exaudiant, uel prætereuntes uideant, timore quatiantur. Auseres accipitrem ingenito naturali quodam desidio formidant. Columbæ aquilæ marinæ quàm haliaeton uocant, & circi clangorem sustinere non possunt. Hoc interim admonere bonū est, quod nonnunquā animalia non ob ingenitas à natura dissensiones discordant, sed quoniā sibi à potentioribus imbecilliora metuāt. Nā quæcūq; timēt, eadē & odio habēt.

CAPVT XIII. CONTRA ARISTOTELEM

quod animantia non naturali dissidio, sed ob cibi inopiam inter se pugnas inire, & odio se prosequi asseruit.

Ristotelem equidem non tam impudens, aut temerarius sum: ut leui quacunque de causa, & occasione motus, temere reprehendere uelim, cui omne bonarum literarū genus, immo & natura ipsa plurimum debet, tum uero nos ipsi maximam partem eorum quæ nouimus acceptā referamus. Sed quid facias? hinc uiri auctoritas obstat, & urget, illinc ueritas se obijcit, & opponit, ut nihil quod ad eam confirmandum faciat, relinquamus. Sed enim cū altera ex parte periculum subeundum sit, nos tamen ueritati patrocinium feremus: præsertim cum non contendendi, & uiligandi studio, quo multa præclara ingenia non tam docte & grauius, quàm leuiter & contentiose, alijs ingenuis scriptoribus, & non uulgaris notæ, negocia exhibuerunt, sed dumtaxat animo candido (me hercules) & uoluntate expromendi quod sentio, ad hæc scribenda me conferam. Nec mihi succensere Aristoteles debet, nam & ipse Platonem in quibus ab eo dissentiret, ingenue carpsisse, illiq; ueritatem præposuisse, cū

rem

rem litramq; amicã esse diceret, cognoscitur. Aristoteles ergo nono de animalium historia, animantium inter se odia, & simultates, dissidiaque hinc prouenire scribit, quòd in eisdem locis pascantur, & ex eisdem epulas & alimenta sumant, ita ut si pabuli copia non desit, periclitentur, ne quæ modo inimica sunt, & contra eunt, & inter sese dimicant, & pugnam ineunt, amica reddantur, & nequaquã sibi aduersentur, cuius rei coniecturam capit, quòd apud Aegyptum animalia quamuis atrocitas & immania cicurentur, quòd magna illis à sacerdotibus de uictu illic cura impèdatur. Nã q; hæc sit mens Aristotelis ex loco à nobis ante citato, facile innotescit, quod ne aliquibus falsum illi imponere uideamur, eius dictionem quæ ita habet apponemus. Dimicant igitur animalia inter se, quæcunque eadem loca obtinent, & ab eisdem uitam faciunt. Nam si exigua rara ue alimonia fuerit, etiam inter se quæ sunt eiusdem sortis pugnant. Quippe & uiulos marinos circa eundem locum belligerari referunt, & cum mare masculum, & foeminam cum foemina tandiu, quoad occidat, uel alterum ab altero extrudatur. Quin & simili modo catulos omnes pugnantem uidere est. Iam uero & crudiuoris omnia bellum facesunt, & hæc cum alijs uicissim decertant, ab animalibus enim alimoniam sibi comparant, ex quibus uates confidia & dissidia capiunt, confidio ea quæ inter se pacem & concordiam gerunt, statuentes, dissidio autem ea quæ hostilia sunt. Et rursus mox subiungit in hunc modum. Periclitantur autem si cibi copia fuerit, ut tum ad homines, quæ nunc ex ijs timentur, & agresti odio dissident, mansuete se habeant, & ad inuicem eodem modo. Hoc autẽ manifestum facit diligentia quæ in Aegypto animalibus adhibetur, ob id enim quòd cibus existat, & non indigeant, inter se etiam num quæ sunt maxime agrestia uiuunt, propter utilitates enim cicurantur, ut crocodilorum genus locis quibusdam apud sacerdotem, propter diligentiam alimenti. Et mox ita ait. Sunt autem aquila, & draco, inimica: uictum enim ex serpentibus aquila sibi cõparat, & ichneumon cum phalange dissidet, uenatur enim phalanges ichneumon. Ergo quod me male habet est quia ego has amicitias, & inimicitias animalibus, iam tum primum cum nata sunt: constare existimo, & odia hæc illis insita, & ingenita, & naturæ sponte profecta esse mihi persuadeo, non tam quia easdem epulas habere uelint. Gallum galinaceum leo cæterorum animalium dominus, dētibus, & iuba, cristisq; à natura munitissimus, pertimescit, cum tamen non eisdem cibus utantur. alterum enim (ut Græci aiunt) oresitrophõ & homoborõ, id est crudiuorum animal est, alterũ domesticũ, & frugibus pene tantum uicitat. Ad hæc murem elephanta perhorret nõ, (opinor) quia illi cibum inuideat, nec quidquam de cibo communi hic comminisci possumus. Maximũ præterea meæ opinionis argumentum est, quòd lupum conspectũ

hæcudus

boedus uix primum genitus, & ex matris ubere raptus fugitat, nec quidquam de cibo cogitat, sed duntaxat naturam sequitur, quae fugiendum esse demonstrat, quam quia ducem habet, si uel lapidem, uel palum ad lupi effigiem conformatum spectet boedus, nihilominus fugit, & pauit, & pedibus sibi consulit, quia naturae solam inclinationem attendit. Ita enim res profecto sese habet, non quia sibi mutuo escas & dapes inuideant, sese odio animalia prosequuntur, ut sibi inuicem alterutris insidias moliantur, sed enim quia sese oderunt, hinc sese inuicem & impune deuorant, & sese accingunt, ut alia ex alijs sibi parent nutrimentum. Vt enim ego pulchre dicerem, cum utilissimum esset, ut animalia cibum haberent, quo sibi uitam tuerentur, ut melius hoc facerent, & uictum sibi compararent, hostiles quosdam illis animos indidit, & intestina odia inseruit, ut non otio & desidia defluerent, aut uetero per ignauiam tabescerent, sed ab illis natiuis simultatibus, & dissidijs admonita, & incita, & ueluti stimulis quibusdam uellicata, ad quaerenda pabula animu appellarent, & ex alienis iniurijs, & mutuis cedibus sibi prospicerent dapes. Simili modo cum necessarium esset, ut generatio propagaretur, ut mundus perennaret, & memoria rerum non occideret, uoluptatem natura in animalium coitu, & uenereo congressu coniunxit, ut libidine ceu quodam aestro turgentia, & stimulata, sese inire contenderent, & inter se iungi festinarent, unde prolis habendae amor consequitur. Ergo sese animalia conficiunt, quia oderunt, odio autem se prosequuntur, quia hoc a natura insitum habent. Hinc cedibus, & uicissim hostium cruore sparso, uitam peragunt. Nam quod de animalibus in Aegypto a flaminibus educatis comminiscitur, promptam responsionem habet. Quae fera etenim & immania sunt, sacerdotum opera coeunt, & mitia euadunt, ut hominibus non noceant, non tamen unquam compertum est, ut eorum industria efficeret, ut animalia quae genuinis odijs sibi sunt infesta, sopitis iris, animisque, amicitias componerent: & pacem inirent, & lupi cum ouibus amicitia iungerentur, quod fecisse Orpheum poetarum commenta fabulantur. Huc adde quod si quando animalia alioquin ferocia cicurantur, moris tantisper obliuisci uidentur, sed mox ad ingenium (quod aiunt) redeunt, quod ut apertius cognoscatur, bina exempla pulchra grauissimorum auctorum apponam, simul ut uoluptate quadam legentium animi recreentur. alterum apud Tiriū Maximum philosophum extat, in disertatione quam fecit, si dijs signa dicanda sint, aiebatur (inquit) apud Aegyptiam mulierem crocodili catulus, qui pro dijs apud eos coli consueuerunt. omnes eam foeminam beatam praedicabant, quod apud se & domi suae deum educaret, ea filium habebat natu crocodilo parem, qui ambo ut pote coetanei, paribus & aequis studijs alebantur. Ergo dum catulus crocodilinus infantem ageret, nihil puero nocuit, sed postquam adoleuit, & aetate profecit,

aluminum

alumnū illum & nutricium suū, arreptū deuorauit, mulier adeo nihil se mali passam arbitrata est, ut etiam pro munere acceperit, quod gnato deus utendum existimavit. Puerum itaque confecit, quia animal crudiū, & cedibus naturæ sponte uictitans crocodilus est, unde illæ mentis crocodili lachrymæ prouerbio locum dederunt, qui lachrymari se simulat, quo miserantes deuoret: sed cum paruus adhuc nimium esset, naturam mollis educatio tegebat: postq̄ uero ætatem accepit: malitiā & hostilem animum, quem aduersus hominem naturaliter gerit, exercuit. Alterū exemplū ex Luciano in apologia de ijs qui mercede conducti apud aulas principum, & locupletum degunt: accōmodare possumus: quod in hūc modū se, habet. Habuit Cleopatra illa decantata simiam quam cum edocūisset, ut nimis ornate, & compositè saltaret, & magnam admirationem compararet, cum in gestu maneret, & decētiam obseruaret, ut caricæ uidit, uel amygdalas procul abiectas, longo uale dicto tibijs, & consonantijs, & saltationibus, corripens deuorauit, proiecta immo uero contrita persona quam agebat. atq̄ ut quidā ex nostris nō minus elegāter quā uere dixit. Repetunt proprios quæque recursus,
Redituque suo singula gaudent.

Quia quantū existimo, omnia animalia libentissime naturam amplectuntur, & quis quis dediscere ea cogat, quæ naturæ priuilegio, & munere possident, non tamen perfecte mores mutant, sed quæcunque cupediarum auida sunt, & uoracia, ganeas dedoceri utique non possunt: quamuis egregius & diligens temperantiæ magister illis sobrietatem imperet, & commendet. Quæ uero effera, & immania sunt, tam etsi uel propter fortunam, uel uim, uel blanditias, emollita uideantur, & iras deposuisse, ad pristinam & antiquam naturam reuertuntur, simulac occasio fulsit, & ueteres animos resumunt. Huc etiam pertinere arbitror, quod tum primo de usu partium, tum sexto de locis affectis, tum in commentario de conformatione foetus, & sexto de morbis uulgaribus, & plerisque in locis alijs doctissimus Galenus affert: quod omnia aut certe plurima animalia, anteq̄ organa & instrumenta à natura ad obeunda munia parata habeant: experiri eas partes nitantur, quibus functionū usus exerceri debet. Sic itaque uitulum cornu petere uelle uidemus, cui adhuc frons torua & torosa non sit, nec dum illi eruperint cornua. Pullum quoque equinum, calcibus pulsare solū, & ad ulciscēdū cōniti passim uidere licet, anteq̄ illi ungula solide scat. Quin & aquilas, & uolucrum genus adhuc implume, & uix dum ad uolandum habile, alas studio quaterere, & sese attollere: & crebro remigio pinnarum (quod Græci pterygiz in uocant) intueri possumus, ut sese aeris remigationi offerant: & ueluti sponte se tradāt. Hæc igitur omnia insitas, & ingenitas animalibus brutis ani
mae

mæ facultates esse palam arguunt, & contestantur, quas ut à natura, & à primordijs, ceu radicas & innatas in anima habent, ut nullo doctore indigeant, à quo particularum usus edoceantur, ita etiam inter se inuicem naturalibus & physicis similitalibus, uel beneuolentijs conueniunt, uel discordant. Nam propter quid (queso) exiguus porcellus dentibus uindicare, & mandibulis, quas non diu dentium ordinibus distinctas obtinet: conatur, & partibus quas nondum habet, uti desiderat? Cur etiam cætera animalia antequam instrumentorum usum didicerint, telis, & armis quibus nondum à natura sunt munita sese tueri præoptant, nisi quia naturæ instinctus, & monitiones sequuntur in omnibus, uel cum inter sese dissident, uel cum ad alios pacem componunt. Si uolueris inquit Galenus, tria oua accipiens, quorum alterum sit aquilæ, alterum anseris, alterum serpentis, ubi ipse moderate calefeceris, à putamine excludere animalia, quæ tibi nata fuerint, hæc quidem alarum periculum facere uidebis, & priusquam uolare possint, alium autem serpere, & spiris sese circumagere tametsi mollis, & neutiquam serpere ualeret. Quin & si ea in una & eadem domo perfecte conutriueris, deinde in subdilem locum adducta, libere abire permiseris, aquila quidē ad sublime euolabit, anas autem in paludem aliquam deuolabit, serpens autem in tellurem subibit, deinde hæc quidem (arbitror) non edocta uenabitur, illa natabit, serpens autē latibulis se abdet, naturæ enim animalium (ut inquit Hippocrates) sūt à nullo doctæ. Propterea inquit Galenus: alia quidem animantia natura potius quæ ratione artem aliquam exercere existimo, quod alueolos apes conforment, quod laberinthos inextricabiles formicæ edificent, quod arachneæ neant, & telas conficiant, cuius rei coniecturâ ex tui adidactu, id est eo quod non didicerint: uel ex eo quod sint per se doctæ, se facere refert. Plurima sunt alia quæ contra Aristotelem quispiam congerere possit, sed nobis locum diutaxat admonere sat est, in quo Aristoteles non perplacet.

CAPVT XIII. DE HIPPOMANE.

Ippomanes ut auctores tradunt, caruncula est atra, caricæ magnitudi-
ne, quæ in fronte pulli equini adnascitur, tantæ ad amores & illectamē-
ta potestatis, ut nullum aliud præsentius reperiatur. Hanc à partu ca-
dentem mox mater equa deuorat, magna diuini numinis (ut ferūt) pro-
uidentia, ne si hæc in stabulis haberent, præ libidinis impotentia totum equinum ge-
nus subuerteretur. proinde ueneficæ quoties ad amandum impellere animos uolunt,
hæc talia philtrea propinanda curant, quod si quis (ut conceptus est editus) clanculim
carnem illam suffuretur: foetum equa auersatur, & uix pro suo agnoscit, & minus
multo in amore ualent. Mirum est omnino quod Aelianus prodit incluso hippo-
mane in aenea statua, ad equæ similitudinem facta, tanto furoris incendio equos in-
citos

citatos, ut ad eam frequentes adhinirent nō propter formæ uenustatem, quæ nō tā-
 ti esset, sed propter hippomanis ueneficium, quod intus inclusisset artifex. Est etiam
 hippomanes, uirus quod ab inguinibus equorum per tempus quo ad uenerē turgent,
 & immani & furiosa libidine ad coitū rapiūtur, destillat: de quo Maro

Hippomanes uero quod nomine dicunt

Pastores: lentum distillat ab inguine uirus,

Hippomanes quod sæpe malum legere noueræ,

Miscueruntq; herbas & non innoxia uerba.

Ego uero q̄ plures eiusce rei peritos super ea re interrogasse memini, qui omnes id
 mihi responsum dederunt: hippomanem non in fronte nasci, sed per os reddi, mox ut
 sunt geniti, atque id esse lienem quem mox euomant, unde nec mirum esse, si tam incita-
 to cursu equus feratur, cū liene careat, qui peculiare cursus impedimētum esse soleat.

CAPVT XV. DE COLICO DO-

lore & renum, & troglodyte & alauda.

Vnc ad aues transeundum est, ostendendumque etiamnum illis,
 nonnullas proprietates inesse: quæ ad expugnandos & perfecte sa-
 nandos quosdam morbos ualeant. Nihil est enim in tota substantia
 iners & otiosum. Ubique clemētorum commixtiones, mirandas fa-
 cultates edunt, & uiro naturæ studioso dignissima spectacula præ-

bent, si modo improbus inquirendi non fatiget labor: sed maligno nihil labori quispiã
 concedens, uberrimas naturæ dotes sollerti studio cognoscat, quas cūctis rebus ex lar-
 gissimo suæ maiestatis sinu, dum singula studiosius, & pensiculatius crearet, infudit.
 Sunt gemini dolores intolerabiles, qui humana corpora excruciant, alter in intesti-
 no colo consistit, alter cum renes calculo torquentur. Hī per miseros cruciatus uitã
 tollunt, & tanq̄ acerrimi creditores instant, & urgent atrocius, nec ullum requie-
 scendi tantisper locum faciunt. aduersus has binas pestes binas auiculas maxime pol-
 lere priorum medicorum diligens experientia, certissimo periculo cōprobauit. Vna
 earum uerticem in summo capite paruæ cristæ modo, ut gallinacei & pauones: ha-
 bet, corydalum Græci, alaudan Latini uocant. Secunda troglodytes eo quod sub-
 eat cauernas: dicitur à Græcis, & minima omnium excepto regulo est, nunq̄ non
 caudam subinde motitat, hæc renum lapillos uī quadam totius substantiæ comminuit,
 illa colicis mirum in modum auxiliatur. Sed ne saluberrima & uehemētissima sum-
 morum malorum remedia negligentius & tenuius commendentur, auctores affere-
 mus. De alauda sic ait Galenus. alauda (inquit) uolaticū animal hoc parū, quod
 per uias sæpius conspicimus, decoctum in uirgine, colicos affectus iuuat. oportet autem
 frequenter

frequenter & sæpius, eam una cum iure comedere. Habet autem in capite hoc animal tanq̄s quendã collem, qui ex uerticibus sponte erumpit, propter quẽ fabula quam æstophanes comicus scripsit conformata est, & infra postq̄s eam sufficienter descripsisset: hæc inquit, sermonem apposui, eo quòd aperte hanc uolucrem alaudent significare uellem, qualem in capite quandam pilorum eminentiam habeat, quoniam eius de ad colicos utilitate periculum feci, & ijs qui eam non nouerunt, probe eam no tam facere opto. quin & herba quæ corydalis ab alauda uocatur, etiam ipsis colicis affectibus opitulatur. Priorem sic describit Paulus tertio uiatiki. Quin etiã troglodytis, ex præsidijs quæ maxime commendantur: existit, est autẽ passerulus omnium auicularum minimus, præter uocatum regulum, nã cum paruus sit, illo solo maior est, & ipsi similitur, colorem inter cineritium & uiridẽ habet, tenui rostro præditum, in parietibus maxime & macerijs uictitans, qui sale cõditus, integer & crudus frequenter comestus, tum lapides in genitos emingi, & per urinam reddi facit, tum uero de cætero prohibet, ne gignantur, quin & huius integri cum alis uiuique combusti cinis, totus tum per se ipsum, tum cum modico pipere, & folio, ex potione quæ eucratomeli dicitur bibitus id ipsum perficere potest.

CAPVT XVI. DE IYNGE.

Iynx auicula est hispeditate pilorũ hirsuta, & uaria, oblongo collo prædita, linguam habens multum adeo extensam & oblongam, collum crebro nimis circũuerit, & circumagitat, hanc auiculam ueneficæ sibi ipsis ad incantationes ualde utilem esse existimant. eã namq̄ accipientes, ex trocho & rota quadam alligant, quam circũ in orbem girant, simul incantantes, & noxia quædam uerba accinentes. alij autem dicunt, quòd exempta uiscerum interanea orbiculo appendunt. hæc Pindari interpretis quæ ideo adduxisse uolui, quoniã multa omnino de hac uolucere apud omnes mētio est, quòd ad allitiendos animos plurimum ualeat. Vnde usu apud Græcos inoluit ut iyngem habere dicantur, qui ueluti præstigijs quibusdam, homines ad se amandum alliciunt, & prouocant, unde Theocritus in pharmaceutria, Iynx illum uirum ad meam domum reducito. Latini hanc motacillã uocant.

CAPVT XVII. de animalium quorũdã proprietatibus.

BRuta quadam mirabili naturæ prouidẽtia, aduersus fascinum propulandum, quamuis ratione uacent, sibi comparare amuleta (quod ælianus grauis auctor & doctus scribit) utique admirandum est. columbæ (inquit) laurinos ramusculos collectos, primum nidis insternunt. miluirhamnum, circi amaraginem quam alymon dicunt, turtures gladiolum, corui ame-

rinam

rinam salicem . upupæ capillum ueneris adianton dictum . harpæ hederam . ardeolæ cancrum . perdices arundinis gramen legunt . aquila aetitem lapidem , qui abortionibus mulierum aduersatur , inquirunt , quo fascinationem non sentiant . Iam uero naturali quodam ingenio autodidacta , hoc est ex sese nullo docente edocta animalia , præsidia sibi comparant , quibus factus tueantur suos . Vespertilioes solo contactu ciconiarum oua infœcunda faciunt , sed enim platani folijs , quia ea uis est , ut eos torpere faciat , & molietur , noxam deuitant . Hirundines quia earum oua à blattis nocentur , apij folia ante pullos insternunt , quibus eas prope accedere prohibent . Ruta in polypos iniecta , eos immobiles reddere fertur . Certa item admiratione non uacat , quod serpens arundine ictus , si unica duntaxat plaga flagelletur , loco non se commoueat , si uero secundo , & tertio feriat , uerberaque accipiat , uires resumit , atque hac etiam ui murena prædita fertur . nam si unico uerbere cedatur , obtorpet , & attonita perstat . si uero pluries uerberetur , nihil tale patitur , sed in iras efferuescit . Polypus septem plagis , percussus edendo aptus euadit . unde prouerbio locus . Ex equino cadauere putrescente , uespæ generantur , boum uisceribus tabescentibus apum examina prodeunt . Mirum etiam est , quod turturis id est pastinacæ marinæ telum caudæ , cum loetiferas , & exitiales plagas percussis inducat , si postea quæ quis ictum sensit , in arbore quapiam & præcipue querna suspendat , arbor arefcet , homo liber euadat , quod per antipathia rationem contingere tradit . A Elius . cani hæc uis est , ut in eum non latret , qui mustelæ caudam secum gerat , modo uiuam demittat . hoc A Elianus prodit . Idem auctor scribit asinos non rudere , si quis lapidem illis ad caudas suspendat . Muscas & apes emortuas , si tepido cinere inspergantur , ad uitam redire certum est , ex quibus nihilo deteriorius , quam de cygnis sumpto argumento , immortalitatem animæ comprobare Plato potuisset . Crocodilus ibidis pennis contactus immobilis redditur .

De cornu ceruino .

Bi cornu ceruinum defossum fuerit , hederam enasci , e coitu pediculatorum procreari lendes , apes septenos uiuere annos , uisamque fuisse muscam , quæ septimum uitæ annum compleuerit , Aristoteles in libro de longitudine uitæ asseuerat , aliaque innumera fidem superantia : penes quem periculum fidei esto . Nã qui rescire potuit , nisi illi deus aliquis indicarit : non uideo , ni forsam apiculas , aut muscas caueolis inclusas aluit , atque educauit , perinde ut aucupes altilia solent .

C A P V T Decimum octauum .

De lupo .

ff

Lupi

Vpi cum oue & alijs id genus animalibus inimicitias inter se gerunt, quæ nec morte dirimantur. Nam si ex huius & illorum corijs tympana fiant, reliqua omnia rauescunt, & nihil sonant, ut Oppianus inquit, & temere manuum iterato ictu pulsantur, sonante eo quod ex lupi pelle confectum est. Hic quidem si hominem prior conspexerit, uoce eum priuare, & mutum omnino reddere cognoscitur, quod & Maro apud nos significat: dum ait.

Mœrim lupi uidere priores.

Vnde lupum esse in fabula, prouerbio usurpare solemus, quoties loquentibus nobis, aliquis importunus interuenit, quem propter sermones ceptos non prosequimur.

CAPVT Decimumnonum,

De pennis aquilæ, &
aliarum auium.

Nter crudiuoras & inmanes feras, leones principatum gerunt, in mari piscibus delphinus dominatur, inter serpentes: dracones regiam dignitatem habent, auium regina aquila est, quam non solum uiuentem & præsentem adorant, sed & defunctam & absentem reuerentur. Nam pennæ aquilarum si cum pennis aliarum uolucrum commisceantur, huius quidem illæ permanent, & incorruptæ seruantur, cætera omnes putrore concepto consumuntur. Quæ causa pennas pinnis dissidere facit? Quæ tanta illas agitat post fata discordia? Cur alæ alas non patiuntur? substantiæ (ut equidem reor) dissimilitudo in crimine est, ut ij effectus mirabiles committantur.

CAPVT Vigessimum,

De quorundam animalium
sanguine.

Via sanguinibus nonnulli quasdam proprietates ascripserunt, propterea tempestiuum de hijs mihi nunc agere uidetur. Sanguis igitur agnorum comitiales iuuat, hœdorum autem adhuc nouiter concretus, dimidij acetabuli mensura, cum æquo aceti pōdere bibitum, eos qui à thorace sanguinem expuunt: medicatur. Vrsorum uero

cruor

cruor, & caprarum siluestrium, & hircorum, & taurorum, abscessus concoquendi uim habere narratur. Porro sanguen terrestris crocodili, oculorum acuitatem facit, equi autem admissarij cruor facultatibus putrefacientibus commiscetur. at sanguis noctuarum, & ranarum, & chamæleontis, & muscarum quæ canibus nocent, tum papillas uirguncularum seruare ne increcant, tum prohibere ne pili enascantur, refertur, si eo particula perungatur. sed de hijs postremis meam non astringo fidem, præsertim cum Galenus proprio periculo falsa esse comprobauerit. Sanguis occisi hominis iacente cadauere, quamuis uulnus coaluerit, corā homicida exit, perinde ac si uindictam appetere uideatur, cuius rei in causa esse aiunt, quod spiritus nonnulli, quos in emortuum corpus interfecto impresserit, cum sanguini insidiaretur, ad locum unde processerint, postliminio redeant, ut ad suum simile congregentur. Nos quoq; toto corpore naturæ sponte inhorrescimus, si fur aut foemina aliquin prostituti pudoris, domi nostræ delitescant, tanq; si mali mens præfaga ante cauendum admoneat, q; quidquam damni proueniat. Sanguis uero caprinus ijs qui aquam intercutem patiuntur, sua siccitate prodest, cum melle bibitus, & lapides renum confringit. Palumborum autem & columbæ, & turturis, quia commoderatum quodammodo est, ad suggillata prodest, & summam opem ijs confert, si ijs instilletur, quibus in crassa membrana perforatio facta est.

CAPVT Vigessimūprimū,
De uipera.

Nanētum ex purpura marina si quis accipiat, & ad uiperæ collū circumponat, ita ut ipsam strangulet, deinde pro amuleto suspendat: mirabilem uim obtinet, ut Paulus & Galenus contestantur, tum ad curandas tonsillas inflammatas, tum quoscūque affectus sanandos, qui collo accidunt, quod quoniam exploratissimum esset, & ad proprietatum tractatum pertineret, ideo hunc in locum reijcere dignum uisum est.

CAPVT Vigessimūsecundū,
De iecoribus.

Ecorā quoque proprietates quasdam recōditas habere traduntur, quam rem Paulo cōmittemus, cuius ita uerba se habent, iecur (inquit) rabidi canis, si assum ijs quos momordit, propinetur, auxilium ferre perhibetur. Idem asserunt iecinoris caprini assi saniem, si instilletur: luciosos iuuare, & ubi fuerit coctum: halitum oculis su-

scipere, & ipsum comedere præcipiunt, comitiales quoque arguere, si mandatur. hoc & caprinum iecur facit. lacertæ autem iecur dentibus erosio impositum, doloris priuationem molitur. lupinum autem in medicamen quod fit ex eupatorio, iocinori medendo accommodatum, immittitur. asinino sane si comitiales ieiuni tosto uescantur, utilitatem recipiunt. caprinum recens siccatum, & tritum ex uino, ad serpentium morsus propinatur. at mergi iecur siccum, lapides emittere consuevit. Qui stigmata & plagas corpore susceperunt, si recenter detractam, & recentem adhuc ouinam pellem induant, inter diei unius cum nocte spatia, curationem omnino sentiunt: & cutis liuores amittunt.

CAPVT Vigessimumtertium,

De torpedine.

Orpedo pisciculus minimus, & ad incessum tardus, & imbecillus, & omnibus alijs piscibus uilior est, sed astu, & dolis, uel etiam fortioribus, potentior. Geminis enim ueluti cirris, sub ilijs munita est, quibus si piscem quempiam illac transeuntem contigerit, ita gelido stupore illum afficit, ut sensu omni priuatus, mortuo haud dissimilis uideatur. Vnde corpus supinū sub arenis reclinans, facile prædam paratā suscipit, & ubi piscium gressus retardauit, ipsa quamuis segnior, lento gradu accurrens, impune quidquid coepit, deuorat. Nec modo eos qui obiter illac iter agunt, suis fallatijs deceptit, nō ignorans quo munere sit à natura donata, sed etiam quamuis incitatissima latione ferantur, ubi in huius ueluti ueneficia, obuiam impegerint, abscindere cursum coguntur, ut res similis præstigijs, & magicis operibus appareat. Nam pisces quidem uiam continuare uellent, sed ab imbecilla torpedine ueluti pedicis quibusdam delusi detinētur, & sese inde eo ex carcere asserere nitūtur, haud secus ut Oppianus secundo tōn balyeuti- cōn scribit, ac illi, qui cum in somnijs pauidos aliquos timores, aut metuēda quæpiam conspiciunt, ut fugere, & sese in pedes dare cuperent, ita se tamen compeditos, ut pote somno grauari, admirantur: ut nec se loco mouere, nec abire inde possint. Nec uero in pisces duntaxat, torpedini stuporem inducēdi proprietates est, sed & manum piscatoris per calamum harundinemue, aut tridentem gelu quodam immisso cōgelat, ut harūidine dimissa sibi impune abire liceat. Aelianus etiā addit illud, q̄ si quis uel rete in quo torpedo capta fuerit: cōrigerit illius manus rigescat, necnon et si in uas marina plenū detruferit, & ex ea aliquem consperferit, rigore stuporeue tentatum iri quodcunque membrū fuerit perfusum asseuerat. Vnde eleganter nimis apud Platonem Mēnon Socratem torpedini assimilem esse ait, quod eos quibus cum disputaret, ita argumentationibus irretiret, ut tanquam stupidi facti, nihil omnino resistere

resistere possent. Et uideris mihi (inquit) si quid te cauillis præstringere oportet, tū specie, tum alijs, huiclatæ marinæ torpedini simillimus esse. ea namque eum qui sibi uel approximat, uel contactu accedit, obstupescere facit, & mihi quidem uideris, me ipsum tali quodam stupore affectisse, uere namque quoad corpus, & animam torpeo, nec habeo, quid tibi respondeam. Huius itaque tam mirabilis effectus, qui in reddendis rerum causis abundant: nullā aliam à proprietate rationē inuenturos posse, mihi certissimo persuadeo.

CAPVT Vigessimamquartum,

De turture marina,

& gladiolo.

Vrturi marinæ & xiphie, hoc est gladiolo pisci, peculiare & tralaticium est, ut nō prius uel uiuū, uel crudū aliquid deuorēt, quam escas quas comedere dicuntur, ante plagis mutuis & spiculorū quibus munita sunt uerbere confecerint, & lacerauerint. Horū ictus nocentissimus est à proprietate totius substantiæ, ut nulli uenenum nocendi facultate concedant, quamuis nullum uirus in demorsum locum emittere appareant, cum spicula minime pertusa habere uideantur. Sed xiphie quidem postquam perijt: imbecille iaculum euadit, nec si quidquam eo percusseris, incommodum aliquod sentit. at turturis stimulus quibuscunque, uel mortiferis mucronibus, uel letalibus sagittis, quas Persæ inficere consueuerunt, pestilentior est, & post uitā eadē proprietate retēta, æque atrox robur cōseruat, nec modo in hoīes & reliquas animātes mortē præstaneā affert, sed si quæ arbor florētissima, & pulcherrimis tū ramis, tū frōdibus luxuriās huius spiculo percutiatur ad imā radicē: mox (ut Oppianus tertio de pisciū historia tradit) eius lætissimæ defluunt comæ, & uiror oīs nitorq̄sabit, & gēma cadūt, & tādē nō multo post tāq̄ senio cōfecta graui, tabida emarcescit.

CAPVT Vigessimumquintum,

De can crīs.

Ancrī & maxime fluuiales, demorsis à cane rabido mirifice prosunt, & tum precipue, si ut docuit AEscbion medicamentorū (ut Galenus ait) expertissimus senex, uiui in patella adurantur Luna decima octaua post canis sideris exortum, cum Sol leonem ingressus est, ex quibus in puluerem cinerem ue contritis, cochlearium unum ex aquæ cyatho propinatur, cum recentior est morsus, aut augetur quantitas, si inueterauit. Huic remedio uim efficacem, & actiuam adeo inesse Galenus attestatur, ut nullos perijsse scribat, quibus hoc sit in tempore datum. Pelops autem

Galenus præceptor omnium pene arroganter contendens reddere causas, nihil mirū uideri uolebat, si cancri humidissimi & humecto in loco geniti, morsibus rabidorum canum opitularentur, quos metus est, ne à rabie passione siccissima capiantur, in quam qui inciderunt, nihil magis aut perinde ac aquas pauescere soleant. Adijcit is quod si tam mirabilis effectus in cancribus subinde deprehendatur, non hoc ex peculiari ui contingere, quæ ijs potius, quàm illis quæ à flumine petuntur, debeatur, sed quòd reliqua talem præparationem non susciperent, ut ignibus torreri, & in cineres redigi possent. Sed cum multa illius opinionem falsam esse redarguant, tum illud imprimis, quòd quàm plurima æque humentia reperiantur, quæ nihilo magis persanant eos, quos canis rabidus momordit. Ad hæc quia non minus specula, & lucida, & conspicua corpora quàm aquas, & liquores ijs metuant, quibus hæc passio nocuit. Propterea melius cum Galeno sentiendum est, quòd à propria substantia: hoc est à proprietate operantur, cuius uires non ratione aliqua, sed sola experientia monstrante nouisse procurandum est. Quòd autem non humectatione, sed proprietate totius substantiæ cancri fluuiales ijs qui à cane rabido sunt morsu, opem afferant, maximum argumentum est, quòd non ex humectantium numero sit eorū cinis, sed in secundo ordine arefacientium, ut Paulus Aegineta tradit: cuius hæc sunt uerba ex libro septimo. Cancrorum fluuialium ustorum cinis desiccatus est, perinde ac echinorum & cochlearum, proprietate autem totius substantiæ mirabiliter in ijs qui à cane rabido sunt morsu bibitus operatur, marinorum autem cinis cum superantem habeat siccitatem: ijs quidem non confert: sed eos sane iuuat qui magis desiccari egent.

CAPVT Vigessimus sextum,
De fibro.

Fiber animal est quod in extremis fere littorum oris uersari consuevit, unde nominis huius nuncupationem sortitus est, nam fibrum ueteres extremum uocarunt. differt ab hoc sola cauda lutra, quòd se luto mergat, hanc nomenclationem habens, utriusque pilus pluma mollior. horum testes comitialibus, ut prodesse possint, communem proprietatem habent.

CAPVT Vigessimus septimum,
De lampetra.

Lampetras sunt qui dicant, peculiari proprietate neruis aduersari, aliqui tradunt in tempore pestis eas siccantur, plus cæteris piscibus innata ui prodesse.

CAPVT XXVIII. de anserum ouis.

Anserum oua, quamuis (ut inter omnes constat) omnium sint pessima quod ad alitiones pertinet, à proprietate tamen commendantur, quasi bonum ingenium faciant, si quis eis crebro ex melle & butyro utatur.

CAPVT XXIX. de hominis morsu.

Hominis morsum compertissimum est, cæteris animalium uenenatis ictibus non minus esse loetalem, eius autem qui ieiunus momordit, præsentaneum exitium afferre, & tum precipue si cum dentes impressit, contigerit, ut legumina ante prægustauerit, & maxime lentes. ita enim scribit Paulus libro quinto dum ait. Maligniores multo alijs ulceribus hominum morsus apparent, & maxime si ieiunus fuerit qui momordit, & legumina ante comedisset, & maxime lentem.

CAPVT Trigesimum, de anthia pisce.

Nthias piscis est, quem & callionymon, & sacrum piscem Græcis scriptoribus appellare consuetudo est, ob eam causam quod quibus hic in locis pascatur, nullū ibi cetacij generis per totum id pelagus, nec eorum qui rapinas in mari exercent, uel piscatoribus incommodant: diuersetur, & inhabitet. Huius rei causam non minus occultam esse, ælianus opinatur, quam quod suillum pecus elephantus fugiat, gallum gallinaceum leo & basiliscus perhorrescant, & alia multa Indies à proprietate gerantur, quorum causæ in abdita naturæ maiestate delitescunt.

CAPVT Trigesimum primum, de cicadís.

Ocrenses & Rhegini (ut uenustissimus scriptor animalium ælianus prodit) populi finitimi sunt, qui mutuam uitæ cõmunionē, & cõmercia inter se obciūt, hoc tamē mirū in ijs habetur, quod cicadæ quæ in Rheginis nascuntur, in Locrēsi solo cõticescāt, si mutare patriam humum cõtingat, quæ uero apud Locros sūt uocales, in Rheginis taceāt, & nō minus silētia præmāt, q̄s uel Harpocrates, uel qui Pythagoræ philosophiam sectantur.

CAPVT Trigesimum secundum, de ranis seriphijs.

Quod in quibusdam locis, ut in Seripho insula, rana animal garrulū maxime, & uocalissimum, mutum & uocis expers nascatur, ad loci proprietatem referendum, tribuendumque uidetur, sed enim aliam eiusce rei causam Theophrasto summo uiro placuisse uideo, quam suscribere nō piget, ait namque quod lacus in quo proueniant, frigidissimam aquam contineat, ut ea propter innocile ibi sit ranarum genus, frigus quippe laticis, tum aerem

ANTO. LOD. DE OCCVLT. PROP.

condensat, qui sub septo transfuerso continetur, & ad illos sonores emulos uocis (ut ait Aristoteles) plurimum confert, tum uero membranulas sub uentre induratas reddit, ad quas attrito aere bombitus cicatur. Nam quòd non natura in causa inuocilitatis sit, sed algiosa laticis rigiditas inditio est, quòd in aliam tellurè translata uocem recuperant, nequaquàm autem naturam deponerent, quippe quòd frigiditas cantibus, & uoci noceat, & officiat, tum re ipsa comprobatur, tum cicadae (quas tettigas Græci uocant) argumentum non inefficax asserunt, quæ non nisi sole medium orbem tenente, quando radium maxime uiuificum iaculatur, ad cæcum sese inuitant, & modulari meditantur.

CAPVT XXXIII. DE STELLIONE.

Irum est profecto, quòd digito magno, id est pollice dextri pedis, ex cinere stellionis tosti (quem ascalabotem Græci uocant) cum oleo uel melle inuncto & illito, ij qui extinctam pene tentiginem & uirile membrum emortuum habeant, rebus agèdis late sufficere possint. E quidè huiusce rei causã, me nõ satis cognoscere spero, nec facile conijcere, qui fiat, ita ut pedi medicamine aut præsidio admoto, longe distans pars utilitatem sentiat. An qualitas quæ piam manifesta, uel uis aliqua occulta, propter earum partiũ directum situm, & mutuum responsum atque consensum relecta demandetur, quæ libere non ita, alicui alteri parti applicato remedio peruenire posset. Vel neutrum eorum sit, sed sola præsentia sufficiat, ut id committatur, nihil satis dicere possum, quemadmodum nec Paulus quicquid qui eam rem prodidit, scriptũ reliquit, cuius uerba subscripsi, ne quis quod dixi, me fingere arbitretur. Peculiariter autem (inquit) combustum stellionẽ in leuorem redige, deinde infuso oleo inunge dextri pedis magnũ digitum, & coitum una exerce, quòd si cessare uelis, digitũ abluito. Hæc ego difficiliter crediturus forem, nisi quia uix mihi persuadere possum, ut in dubium reuocem, aut ut falsa & non uera esse existinem, quæcunque à grauissimis & iuratis, & exploratissimæ fidei scriptoribus tradita inueniantur.

CAPVT XXXIII. DE CERVIS.

Erui in eo is partibus, quo fortiores & robustiores reddantur, serpentum pastu sibi uires cõparare solent. est enim hoc animal serpentibus exitiale. Ergo postquàm abunde serpentibus sunt saturati, ne ueneni uirus noceat, priusquàm damnum aut noxã aliquam sentiãt, ad flumina ingentia (natura docente) sese conferunt, & ore summo tenus corpora demergunt, nec quicquid bibunt, summopere quippe læderet, sed tandiu ibidem perstant, quoad ui frigoris cogente, haustum uenenum per oculos desudan-

do

do illachrymēt, quod ubi factum est, inde abeunt. lachrymæ cōcretæ in globulos, subinde in uias subiectas cadunt, quas incolæ legentes, præsentaneum maxime remediū habent, quo aduersus bibita & propinata cuncta deleteria utantur, barbari bezoar uocant, & bezoarticas cunctas medicinas, quæ uenenis sua proprietate obistere possunt, hoc apud auenzorem medicum inuenies.

CAPVT XXXV. de pullis columbinis.

Villos columbinos, nec non & gallinas, ijs qui ob paucitatem spirituum uisuum imbecillitate laborant, utilissimos esse auenzor medicus non minus scriptum reliquit, sed idem capita abscindi præcepit, quod eorum cerebella proprietatem habeant obducendi cæcitatem. Cerebrū leporis ut proprietate mirabili prædium, in memoria restauranda ab eodem auctore commendatur.

CAPVT XXXVI. de gallorum iure.

Allorum gallinaceorum ius pinguium & ueterum uim purgatiuam habere omnes asseuerant, Psellus ad hoc munus flauos maxime commendat, & anteposit. Gallinarum autem ius Paulus & Galenus cōstipare aluum prodiderunt.

CAPVT XXXVII. de cauda galli gallinacci.

Cauda galli gallinacci binas pēnas lōgissimas habet, quæ propter teneritudinem, faciunt imaginem incurui arcus. Harum si quis dextram euulsam secum ferat, tum a nemine conspectum iri Lucianus auctor est, tum quod ianuis reaseratis, & foribus quamuis diligenter signatis, omnia domus penetralia patefiant, hoc ad fabulam est proximum. Certius est in uentriculo gallorum gallinaceorum qui fuerint execti, lapillum quendam inueniri qui septem ferme annorum spatio, in duritiem quandam crystallo similem, congelascit, & inuictos ferentes reddat, & instituculosos faciat ore acceptus.

CAPVT XXXVIII. de puella napello nutrita.

Cum puellam pulcherrimam ad Alexandrū adduxissent, Aristoteles philosophus uultum eius, & acres oculos diligenter cōtemplatus, napello nutritam cognouit, & regem qui illius forma captus uidebatur, ne ad eam accederet, prohibuit, quoniam ueneno educata, omnes ad lætum inficeret, qui ad eam ingrederentur. Democritus phisicus cum ad eum uisendum Hippocrates medicus accessisset, & hunc puella quæpiam consequeretur, prima die sic salutauit chære core, id est salue uirgo, secunda die sic chære gynæ, id est salue mulier. Deprehenderat nimirum philosophus lumina considerans, & ad faciem

ANTO. LOD. DE OCCULT. PROP. 62

faciem intendens ea nocte corruptam fuisse, quamuis nihil illa præ se ferret. Vnum aliud quiddam eiusce auctoris non minore admiratione meretur. Pronunciabat idem uiso lacte cuius animalis esset, nam cum Hippocrates ad eum curandum lac adduci iussisset, eo adducto: ex pulla, & primipera capra, ut primum uidit, esse emulctum ocysissime affirmavit. Et tandem (ut quidam poeta inquit) sunt nonnulli qui. Ostrea cognoscant: primo deprehendere morsu, & nunquam uisi prædicant litus echini, quod singula animalia innatas quasdam proprietates à natura quibus cum alijs non communicent, habere uideantur.

CAPUT Trigesimum nonum, de uulpium oleo.

Vlpes uiuas in oleo strangulatas, oleum maxime discussorium efficere, & quod uacuet totum corpus, in quo si arthritide qui tenetur, subeant, maximam utilitatem sentiant, artuum tumoribus duris resolutis, tum Paulus tum Aetius memorie prodiderunt.

CAPUT Quadragesimum, de muribus.

Mures albi salatiores sunt, unde apud Græcos mis leucos, id est mus albus, pro uerbo frequenti dicitur, de ijs qui ad uenerem sunt impendio propensiores.

CAPUT Quadragesimum primum, de tarantula.

Vsicis cantibus multos tum animorum, tum corporum morbos leniri, tum ueterum plerique scriptis tradiderunt, tum præsens experientia indies suffragatur. Vnum præ cæteris inspectione dignam rationem continet, & qui à phalangio sunt demorsi, (tarantulam uocant) tibiari pulsatu, & tympanis bene sonoris ita demulcentur, ut non alia re in uitam rediuiui magis reuocentur, quod si uel tibijs canere, uel tympana pulsare desistant, malum mox reciprocum eo morbo correptis redeat. In Apulia ubi hoc uitium frequens est tota plaudentium & musicam agentium turbae per uicos, per urbes, per agros circunuersantur quo ab huius arachnei ictu præsentis præsidio contactis medicentur.

CAPUT Quadragesimum secundum, de aceto aduersus aspidis uenenum.

Ntiqui aduersus aspidis serpentis morsum urinam propriam ut inquit Plinius qui de re medica scribit: potari iuebant: sed sequenti ætate acetum ijs dari inopino casu deprehensum est, cum quis aceti uirem gestaret humeris atque ab aspide morsus interim esset, nihil conquestus est, quoad onus deponeret, quo rursus sublato nihil iterum mali sensit, unde aceto si bibendum daretur: iuuari posse ab aspide morsos intellectum est.

LIBER QVARTVS, ANTONII
 LODOVICI MEDICI OLYSSIP-
 PONENSIS DE OCCVLTIS
 PROPRIETATIBVS,

in quo herbis, & lapidibus, in hæ-
 rētes quædam proprietates
 recensentur.

CAPVT PRIMVM.

NO EST HVIVS OPERIS PROPOSITUM gratiam aliquam dicendo aucupari, nec in aurium voluptatem declinamenta uerborū apponere, sed quidquid sit id de quo est agendum, simpliciter & nudis (quod aiunt) uerbis explicare, ob utilitatem quæ hinc legētibz prouenire possit, si quis modo forte aliquādo tã ociosus, & tã ab omni negotio feriatuſ sedeat, ut hæc quæ scribimus, in manus sumat. Dissertent hæc alij copiosius, nobis abunde sat est: si animi nostri sententiam signatis (quoad licet) & aptis uocabulis exprimamus, nec uerba, sed res nos tradituros pollicemur, quod qui faciat, & nomina usque quaque contēnat, is ditior sapientia ad senectutem perueniet. Postquam igitur hæctenus nonnullas (nec enim omnes, maius hoc namq; est, q̄ ut facile quisq; exhibere possit) tam animalium, & partium eorum, quàm serpentum & uenenorum proprietates, scribendo expressimus: nunc operæ precium facturi uidebimur, si herbarum etiam occultas quasdam, quæ in ijs uires reperiuntur: recenseamus. Pæonia itaque (ut hinc sumamus exordium) quam & glycisida & pentorobum Græci nominant, pro amuleto collo suspensa, omnibus comitialibus morbis mirifice prodest. Hoc certissime didicisse se Galenus refert, factu in puero periculo, qui quoties ea radix adempta esset, toties à morbo corripereſtur, ea autem frequenter apposita, perfecte sanitati restitutus est. ad hoc autem efficacius ualet, quæ ingens est, & recentior radix. Dupliciter autem ex Galeni sententia, Pæonia sua ui persanasse infantem potuit, uel scilicet aerem proximum afficiendo, qui per respirationes mox trabendus esset, uel eius aliquibus particulis solutis, quæ per halitum ingressæ salutem procurarent. Nam pari exēplo nigella (quam melanthon uocant) in lintheo obuoluta capitis defluxiones curat, si quis ore tenuis calidos excipiat halitus. Lanulæ præterea, quibus uipera stragulata sit, & præcipue si

ex ma

ANTO. LOD. DE OCCULT. PROP.

ex marinæ purpuræ tomentis ad id munus fila accipiuntur, anginæ & omnibus tam oris quam columellæ uitijs mirabiliter auxiliantur. Fleringum carduus est, numero- roso capitum ordine pollens. hunc si qua ex grege capella deuoret, ut Plutarchus & Theophrastus prodiderunt, protinus consistit omne pecus, nec ultra progredi- tur, quoad demptam ab ore abijciat pastor. Batrachion autem herba (quam non- nulli apium risus per antiphrasin à pernitie nominant) mori ridendo compellit, & non prius si quis sumat, à cachinnis cessat, quam uitã pereüdo efflauerit. Hinc Sar- dous risus (nam in Sardibus insula hæc reperitur frequens) prouerbio cõsistit in eos, qui pestiferum risum rident, qui in magnam illis pernitie terminaturus sũt. hæc her- bam depastæ apes amarissimum mel conficiunt, de qua poeta. *At ego Sardois sim tibi amarior herbis.* Hoc idem & crocus facere posse perhibetur, de quo Dio- scorides hæc scribit. Sed & auctores quoque (inquit) habentur, qui uenenũ id faciãt, utique si drachmis tribus ex aqua bibatur. Sed & Romanos aduersus Partos bel- la duce Antonio gerentes, deficiente uiatico, cum ad alimenta extranea perueni- rent, & ignotas fruges gustare cogerentur, herbas quasdam per delirium ad moriẽ ducentes inuenisse Plutarchus refert in hæc uerba. Sed & famas (inquit) exercitũ tetigit, ut qui tum exiguum frumentum per pugnam secum defferret, & instru- ctis quibus ad molitionem opus: minime abundarent. plurima namque relinqueban- tur, partim mortuis iumentis, partim eos qui ægri & percussi uulnere erant: ferenti- bus. dicitur autem choenix Attica frumenti, quinquaginta drachmis constuisse uenalis. hordeaceos autem panes æquo argenti dato pondere emebãt. ad radices tan- dem & ad holera cõuersi, paucas notas & consuetas reperire potuerunt, coacti ue- ro etiam num experiri eas, quas nunq̃ degustauerant, quandam herbam tetigerunt, quæ ad interitum per furorem ageret. nam qui comediisset, nihil aliorum meminerat, nec cognoscebat, sed unum duntaxat opus habebat, mouere & conuertere omnem la- pidem, perinde ac si quid magno dignum studio moliretur. unde campus plenus erat eorum qui in humum proni inhiarent, & lapides defodiẽtes, in alium locum transpo- nerent. tandem autem bile per uomitiones reddita, moriebantur, postquam unum, quod solam illis opem præstare poterat, deffecit. Hactenus Plutarchus quæ nos ideo retulimus, ut præclaras & admirandas herbas inesse uires, nullus ambigeret, quarum aliæ gustatæ mori ridendo compellant, aliæ insaniam procurent, nonnullæ quibusdam morbis patrocinentur, aliæ tandem alio modo perimant. Porro quod de uini antipathia ait: nequaquam mirandum est, ij namq̃ qui cicutam pestiferũ uene- num biberint, si uinum post sumpserint ingesserint. u. a pernitie præsentanea euade- re possunt, ut apud Plinium in epistola Androcidis ad Alexandrum magnũ scri-
pium

ptumest. Vinum potaturus O rex: memento te bibere sanguinē terræ, cicuta homini uenenum est, cicuta uinum. Consimiliter etiam idem de cicuta narrans, ut homini exitiosa, in libro quinto & uigesimo remedium esse ait, priusquam perueniat ad uitalia uini natura excalearia. Alexander ingenti numero suorum militum lætalibus barbarorum sagittis interfecto, herbam in somnis sibi monstratā uidit, quam Ptolomeo seruato de cuius salute erat sollicitus, tum uero saucijs qui supererāt, ad bonam ualitudinem reductis, bellum quod gerebat: confecit.

CAPVT II. De herbis quibusdam quæ ad internorum uiscerum affectus peculiariter prosunt proprietatis merito.

Proposuit natura rerum parens, uenenis præsidia, & corrumpētibus contraria produxit, & genuit quidem natura mortifera & noxia, sed eadem singulis periculis aduersas potestates comparauit, in quibus querendis hominum uita non sine magna, & communi utilitate occuparetur, & inuenit sane curiosa mortalitas, quibusq; mali geenribus fecisse naturam remedia, & iuisse obuiam, sed plura adhuc restant querenda. Herbarum hoc tractatus ostendit, in quibus singulas reperire licet, quæ cum singulis particulis corporis naturalem quendam consensum, & mutuam cōmunionem (cuius aliam rationem reddere non possumus) habēt, ratione cuius illis ali quo malo affectis, auxiliares uires suppeditant, ut Dictānum cum corde, Eupatorium cum epate, Seseleos herba cū uesticæ folliculo. Myrobalanus, & asplenos scolopendriumue cum splene. Helenium, & Betonica, & Saxifraga, Empetrūue cū renibus. Ruta cum colo intestino. Hyssopus cum septo trāsuerso & pulmone, Gētiana cum cerebro, Petroselinon cum orificio uentriculi (quem stomachum nominant) Scandix præterea & asparagus, & petroselinon, & anisum, & nepeta, & origanus, & graminis, & cardui radix, & citisi, & cincinnalis herbæ per urinas sanguinem expurgant, si cum uino eorum decoctum exhibeatur. Apium naturæ aptitudine comitiali morbo correptis maxime nocet. Vites ad brassicā assitæ diffugiunt, & introrsum in fundum se declinant, quo argumento ad ebrietates eā ualere medicorum decreta statuunt, tanta inter plantas quoque discordia est. Nam quod brassica ebrietatem impediatur, ut cæteros omitamus, Galenus unus ad faciendam fidem sat est, qui in secundo de compositione medicamentorum secundum loca ita ait, & ipsa etiam brassicæ folia aqua calida conspersa, & capiti apposita, & ligata naturaliter ebrietati aduersantur. Atq; hoc quidem ob id profecto prouenit, quod brassicæ natura suapte sponte temeto aduersetur, non autem (ut quidam asserunt)

runt) quòd brassica cacochyma sit, & crassos lentosq; humores generet, & meatus obstruat, & halitus crassiores reddat, qui ad caput subire possunt. Nam hoc non esse uerum ex eo palam demonstratur, quòd brassica iuxta uitem sata non enascatur, quia totis naturis sibi aduersantur, non tamen ea ratio reddi identidem potest. Adde quòd pleraque longe edulia sunt, quæ cum pachychyma magis sint, & crassos magis succos gignere possint, ut carnes bubulæ, ut suilla, ut caseus musteus, ut pedes animalium, ut uinum atrum, haud tamen ebrietatem discutere nouerunt.

CAPIV TERTIUM, De amygdalis.

Quinque aut septem amygdalas amaras, si quis ante præmanserit, nec crapula, nec ebrietate fore capiendum, quamuis uino meratius se ingurgitet, & poculis paulo liberalioribus utatur, tum pleriq; alij, tum uero Dioscorides profitentur. Enimuero (si recte coniecto) amygdalarum amarorem causari possumus, qui meatus astringat, qua halitus ad caput peteret, & sensus sua maiori ui occupet, ut uini uis imbecillior minime sentiat. Quòd uero numero impari eas exhibendas affirmant, omnino id aut falsum dicere necesse est, uel quòd in occultam causam, & proprietatem referatur, quæ non nisi in tali numero sese exerat. Dioscorides ita scribit. Quin & ebrietatem fieri prohibet, si præsumantur quinque uel septem, & occidunt uulpes: cum re aliqua comestæ.

CAPIV QUARTUM, De portulaca.

Quia uero de portulaca multi addubita esse uidentur, ecquid quæ frigida sit facultatis, dentium stupores (quos æmodias Græci uocant) persanet à frigidis & acetosis rebus, & immaturis fructibus productos. Nã ratione frigiditatis magis irritare debuerat, quàm mederi, cum contrariorum contraria esse medicamenta oppido sit necesse. Quidam hoc totum in substantiæ proprietatem reijciunt, in quibus est Alexander Aphrodiseus in problemati commentarijs, quo in loco ut aliarum perinde, ita & huius rei causam se ignorare palam fatetur. Inexplicabiles (inquit) quæstiones huiusmodi sunt, cur quibus alæ aut plantæ, aut latera titillantur, rident? Cur ue nonnullis: cum marmora atteruntur, aut secantur, cum stridet ferrum, aut limatur, ipso confestim auditu dentes obtorpescunt? Cur dentium stuporem qui à frigidis pomis proueniat, portulaca tamen quæ & ipsa frigida est, sanat? nec sunt contraria medicamina, sed similia. hactenus ille scribit. Ego uero ut nihil eorum quæ proprietatis sunt, in aliam quampiam causam referre uelim, ita proprietati ascribere ea quorum ratione in promptu reddere licet, alienum porro à ratione esse arbitror. portulacam frigidam & humidam esse nec unq; ego sane dubitem de eius qualitate, sed præter hoc plurimo glutinoso succo,

co, & lentoris multum particeps scetet, quidentium attritu expressus, illis pinguis cuiusdam modo oblitur, & adglutinatur, & sua uisciditate acrimoniam obtundit, quæ sua subtilitate subiens dentibus nocuerat. Namque ut betæ succus tenuissimus est, ita portulacæ, ut & maluæ crassissimus. lactucæ inter utrumque medius. Atq; hoc ita sane & Galenus in libris de simplicium medicamentorum facultatibus sentit, & Paulus ægineta non discrepat: sed aperte fatetur dum ait. Portulaca sua uisciditate dentium stupores à rebus acidis mitigat, & leuigat. Aristoteles quoque prima sectione problematum, dum hoc idem proposuisset, nullam aliam causam attulit ab ea quam nos reddidimus, nã ita eius uerba significant: quæ subscripsi. Propter quid dentium stuporem portulaca soluit, & sales? An quoniam humorem quædam habet, qui mandentibus obscurus non est, & si ad tempus reponatur, trahitur quippe humiditas. porro uiscidum subintrans, acutum acreque educit. nam quod acuitas sit cognata, præ se manifeste fert: habet namq; huius humor succus ue acuitatem. Porro Alexandrum satis admirari nequeo, quod uel Aristotelem non uiderit, quem alioquin diligentissime lectitasse manifestissimus est, uel si legerat, quare tam cito memoria exciderit, aut si non placuerat, rationẽ nõ dederit, cur minime illi assentiretur.

CAPVT Quintum, De malua.

Ed quæro cur malua uentrem soluit, lactuca quæ ea multis numeris frigidior est, hoc non faciat? An hoc proprietatis munus quoque esse dicemus? hæud quæq; minime id gentium sustinebimus, sed malua quidem aluum iam impellit suo lentore sensim subducens, lactucam tanti esse lentoris nõ cognoscimus, ut lente subducere, & lubricum reddere uentriculum possit.

CAPVT Sextum, De alijs quibusdam herbarum uirtutibus.

Puleius Madaurensis philosophus in libello quem edidit de uirtutibus herbarum affirmat, multas tum herbas tum lapides esse, quæ si nosset homines: immortalitate fruerentur, sed non licere ab ijs repertum iri, quoniam nihil esset sceleris, quod committere non auderent, & diuinum cultum negligenter, & licentiores ad peccandum redderentur, uitæ longeuitate freti, sed ipsum potius dicentẽ audi. Percussitabar autẽ (inquit) si qua esset herba, uel lapidis genus, per quod posset homo immortalis permanere, & deus multa quidem supra terram herbarum & lapidum genera esse dicebat, quæ si adepti fuissent homines, perpetuam uitam haberent, sed fas non esse, ut scientiam eorum homines cognoscerent. Cum enim paruum uitæ tempus sortiti, leges negligant, & mutuis infideijs animas suas perdere conentur, & manus contaminare tantis malis auide studeant,

paruo

paruo tempore uicturi: hi si prolixitatem temporis acceperint, nec deo ipsi parcent. Oues præterea constat, tum superfluicis & excrementicijs multis humoribus reffer-
tas esse, tum ijs à capite destillantibus, & in pulmones incumbentibus, tabidas affe-
ctiones (quas phthises nominant) incurrere, & mille alias defluxiones pati, quibus ta-
men ea facile medeantur, quòd in uictimis id uiscus cicatricem contraxisse conspici-
tur, ut eas par sit aliquam reperisse herbam, qua morbo medeantur, & callum ulce-
ri obducant. eadem præterea telis petita ocyus à corpore sagittas infixas excutiūt,
dyctānum à Creteni Ida repetentes. at uero hoibus ab ulcere pulmonis tabidis ef-
fectis, fas non est, ut sanentur, quis si nosset, præsidij morbus non minus cederet,

CAPVT Septimum, De ebrietate

quæ sit ex hordei potione.

Magnum & indelebile malum ebrietas est. In hanc qui inciderunt,
in nihilo à belluis differentes conspiciuntur. cantillant namque im-
pudenter, & uerèda interdum aperiant, & Venerem uiolentam
non tam petunt, quàm ferarum lege rapiunt, & præ ebrietate, ubi
nam terrarum sint positi, nesciunt, & mille corporis inhonestas ge-
sticulationes faciunt, & nihil denique cum ratione moliuntur, nec pensi quicquid habet.
Proinde quendam ex antiquis philosophis cõsuluisse hominibus accepimus, ut ebrios
conspicerent, qui ebrietatem uitare uellēt, facile namquē futurum reputabat, ut minus
in uina laborarent, qui illorum turpitudinem, & oris deformitatem fuissent contem-
plati. Lacedemonij autem statis quibusdam, & publicis solemnitatibus, seruos quos-
dam (quos Hilotas dicebant) mero furentes, & debacchantes producebant, ut eorū
turpitudine conspecta, sibi cuncti à uino, & calicibus epotandis tēperarent. Adeo
turpius est ebrium audire, quàm furem, apud Spartiatas namque ebrietas, non fur-
tum, summo probro obijciebatur. Nec quicquam apud Homerum Agamēnoni
Achilles grauius habuit, quod uitio daret, quàm quòd œnobárea, id est uino grauem cõ-
pellauit. Hæc ideo de ebrietate recensuimus, ut sic præfati, de ijs qui zytho, hoc est
potione ex hordeo facta sese inebriarunt, mentionem faceremus. Nam cum cæteri
qui uino, & largioribus poculis liberaliter sunt usi, ut in temulentiam caderent, om-
nimodas sese in facies, & effigies Protei more conuertant, & nūc sursum, & nunc
deorsum, nunc in unum latus reuoluantur, si quo pacto peruincere uina possint, &
despumare falerna sufficiant, qui hoc ebrietatis genere ex hordeo ebrij sunt facti: hoc
ex æretone, id est peculiare patiuntur, quòd in nullam aliam partem corporis decum-
bunt. sed supino duntaxat habitu, in terga iaceant, ut Athenæus auctoritate Ari-
stotelis in libro de ebrietate, libro dipnosophsitarum decimo narrat, cuius uerba si
quis

quis forte requirat, hæc sunt. Vt inquit Aristoteles, in terga concidunt, qui hordeaceum biberunt, quod pinon uocant. ueruntamen priuatum quid accidit in ebrietatibus, quæ ex hordeo. Nam qui à cæteris quæ ebrios facere possunt, fuere inebriati, in partes omnes cadunt: nempe in dextras, & sinistras, & proni, & supini perstant, soli autè qui ex pino ad temulentiam epotarunt: in posteriora & supini inclinantur. Hæc igitur cur eueniant dicere non possumus: sed cum cõtingant à proprietate fieri non immerito dicimus, quo dicto nihil aliud significamus: quàm illud à quo ea res prodit, uel facultate id opus producendi esse præditum: perinde ac si grammaticum docere grammaticam, & fabrum lectũ facere, uel scãnum diceremus, quia eas artes didicerunt. Porro ea uis siue facultas olim cum elemẽta mutuo inter se & agerent, & paterentur: ut mixtum componerent, iam tum comparata est.

CAPVT Octauum,

De uino.

E mero autem inter omnes rei medicæ scriptores constat, quòd tota substantia & occulta proprietate natiuo calori familiarissimũ sit: & maxime cognatum, cuius causam facile dicere nõ possumus, ut & concoctiones aduuet, & digerendo per totum corpus alimẽto conferat, & substantiam caloris innati adaugeat, & celerrime transmutetur, & in membrorum naturam conuertatur, unde non magis potum quàm cibum, ut est apud Galenum tertio de alimentis uinum dicendum esse, nonnulli merito asserbant: quòd non solum deducat (in star potionis) cibos, sed & ipsum nõ inepte alat corpus. Nec uero in poculentorum loco, uino dumtaxat ueteres fuisse usos accipio, sed & condimentis passim uini quidpiam admiscuisse eos inuenio: quòd omnium prompte in se qualitates suscipiat, quas mox in membra restituat. Quam ob rem quidam nec ab opere pistorio, nec coquinario, merum remouendum, sed non nihil omnibus quæ ad alendum corpus cõcinnãtur, eius admiscendũ esse uoluerunt.

CAPVT Nonum, De eo quòd in
aliena arbore diuersi generis
ramus nascatur.

Non est proprietatibus ascribẽdum quòd in alienæ arboris trũco, alterius ramus non dedita opera innascatur, quamuis hoc nonnullis admiratione dignum uideatur, cum in non sua arbore pendentia poma contemplantur. Theophrastus eiusce rei causam talem affert, quæ mihi sane non inelegans uidetur, quòd alites scilicet arborum fructibus depastis, quos in uentre confecerint, cum ad arbores diuersas conuo-

larint, & inter illarum ramos confederint, excrementorum ratione per aluum semina fructuum egerant: quos comederunt, quæ si materiæ subsit copia, & alimentum apprehendant, & surculum acta radice producant: perinde ac si insitio agricolæ manu facta esset.

CAPVT Decimum, De helenio, scāmonio, helleboro, tithymalis, coturnicibus, & aloë, & brassica, & lente, & trifolio.

Helenio (ut scribunt) Daci, & Dalmatæ populi innocenter in dapibus uescuntur, eodem tamen consperso letales sagittas insiciunt, & illitis eo telis animalia uenatu perimunt, & occisas ceruas comedentes, nihil ipsi nocentur quia aliud longe est, si uenenum uel quæcunque res alia sanguinem: & uenas perreptet, uel integrum in uentrem deuoretur. Cicuta homini exitialis est sua frigiditate. sturnis nihil noxia est. in homine latitudo uenarum, & caloris copia, & robur facultatis attrahentis in causa sunt, ut uenenum ocys ad cordis arcem contrahatur. sturnis omnia sunt contraria. Nullus scammonia uirorum inter epulas impune uteretur, sed eius noua germina in Asia capellæ comedentes, lac dumtaxat purgatiuum habent: eadem Tithymallos interdum edunt, quæ sunt homini uenenum. Helleboro, id est ueratro coturnices aluntur, quod conuulsiones suapte sponte facere natum est. plurimosque solo coturnicum esu, conuulsionibus captos Galenus se nouisse tradit. Hebræorum populus (ut diuina oracula produnt) coturnices cælo delapsas comedens, miseranda clade confectus est. inde in cibis eius damnata caro est, quod ueratro alantur, quod hominibus ualida purgatio est. Cepæ exulcerant, si ex ijs membra fricentur: intus nihil tale facere conspiciuntur. In totum non posse idem uerum est, & quæ intrinsicus sumuntur, & quæ extrinsicus exhibentur. Pari ratione lentes, & brassica: & lapathum, contrarias in se facultates inuoluunt: nempe eorum iura aluum peruertunt, ipsa uero biscocta præcipue retinent. Aloë item conspersa uulnera compingit: & defluxiones cohercet, per os ingesta purgatorium uentris medicamentum est. hoc idem chalcites patitur. Miras omnino hoc in genere uires trifolium ostendit herba (quæ iacynthus nominatur) huius quippe semine decocto, si membrum foueatur à phalangio uel uipera morsum, perfecte sanatur: si uero locus sanus eo perfusus sit, consimiles illorum animalium moribus dolores concipit, ita profusus eadem affectionem (mirandum est) eadem herba & sanat, & facit.

CAPVT Undecimum, De dactylis.

Palma-

Almarum glandes (quas tum dactylos, tum phœnicobalanos nominant) ut scribit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum loca, proprietatem quandā habent, ut faciant dolorem capitis. Easdem si quis uirides in cibis comederit, ut idē Galenus ponit libro de morbo regio, sufficiēter cruēt as urinas excernet, proinde arquatīs earū usus cōcedēdus est, ebrijs autē & caput dolētibus prohibēdus.

De alexipharmacis, & de semine citri

Sunt quaedā medicamina quæ alexipharmaca Græcorum medici appellāt, quorum hoc potissimum munus est, ut uenenis assumptis se opponant, & deleterias facultates expugnent, hijs si quis assuescat, uel læditur tanq̄ a ueneno, uel paulatim proprietatem quandam acquirit uenenosam, qua fiat, ut a ueneno lætali nihil mali patiatur, unde horum usus a medicis sanis hominibus interdictus est. Omnes tamen in hoc conueniunt non esse de seminibus citrei, hoc est mali medici intelligendum. hæc namq̄ & si uenena expellant, & corpus indita proprietate minime sentire noxam ueneni faciant, nihil tamen sanis officere possunt, si ijs uescantur in cibis, si qui ab acceptance mortifera potionis sibi male metuāt. Vetus & iam olim recepta persuasio est, quod si quis caricis cum nucibus, aut auellanis ieiunus utatur, immunis futurus sit a læsione ueneni, & præcipue si rutæ folia aliquot simul comedat.

CAPVT Duodecimum,

De aconito.

Conitum herba uenerosa nuncupatur, cuius species quaedam pardalianches dicitur, quod pardalem esu interimat, aduersus presentaneum hoc malum stercus humanum antipathiam habet, & remedio maxime utili auxiliatur. Qua propter tam alte suspensis humanis excrementis: ut illac saltu scandere nō possint, hoc amuleto confisas: postquam plurimis saltibus delassatæ fuere frustra, uenatores in prædam accipiunt. ex Aristotele & Nicandri interprete & alijs.

CAPVT Decimumtertium,

De smilace.

Criptum Dioscorides, reliquit quod smilacis tracheæ, hoc est asperæ: si quis fructū, id est semen: contusum ex aqua, infanti nuper genito bibēdū propinet, fore, ut nūq̄ a uenenis quibuspiā noceatur. uulgo olim hoc proditum est, & nunc quoque rusticæ mulieres persuasum habentes, hoc usurpare solent.

CAPVT XIII. De tithymallis & alleis.

gg ij Tithymallo-

Sithymallorum lacte & succo, si quis in papyro uel in membrana litteras inscribat, & cinere calido conspergat, legi poterunt optime, quo ingenio nonnulli ut clam litteras darent, ut bellorum tumultibus usi sunt. asserunt quidam leuatum iri dēium dolorem, si allea contrita quis modo ex directo partis affectæ, dumtaxat ad radicē manus apponat. Enimvero alijs id equidem experiundum relinquo, nā mihi nunquā tāta meliorum præsidiorum ingruat inopia, ut ad incerta me cōferam. alij quibus hæc curiosius scrutari non piget, aiūt, quod allea rubificando, & exulcerando, superfluum aliquem humorem asciscant, qui dentibus nocendo esse possit.

CAPVT Decimumquintum. De rhododaphne.

Rhododaphne quæ à rosæ & lauri similitudine nomen mutuata est, omnibus ueterinis esu suo lætum affert, unde hanc pecora contingere sibi conscia cauēt, ne pro pasto uenenum comedant. atq; hoc & experientia subscribit, & Dioscorides testatur: dum ait. Folia eius, & flores perniciem omnibus iumentis afferūt. homini uero contra serpentū uenena remedio est: in uino pota, magisq; ruta addita. Pecora quidē infirmiora, ut oues, ut capræ, si aquā biberint, in qua maduerint folia, moriuntur. Sed & Lucianus quamuis historiam non scriberet, sed fabulam texeret, huius rei ueritatem tetigit, cum se huius fructicis rosæ pene periturum fuisse narrat, dum ad eius rosas morsu uiolandas accederet, quas ueras tamē esse putaret. audierat nāq; extremum hoc dumtaxat, & præsentaneum sibi præsidium futurum, si rosæ aliquando saturatum illum iri contingeret, ut ab asino: in quem potionis ueneficæ haustu fuerat conuersus, in hominem mutaretur. Video (inquit) hortū retro aulā, qui multis, & pulchris oleribus cōsitus erat, sed & rosæ præ cæteris apparebant. ast ego lætens cūctos qui intus erant, ad hortum uenio, partim ut crudis holeribus uescerer usq; ad satiem, partim ut rosas ederem: mecum enim reputabam, quod si uidelicet ex rosarum floribus comedissem, rursus in hoīem euadā. Postq; autem hortum petiui, lætucis quidem, & radiculis, & apijs, quæ uel cruda homo deuorat, repletus sum: rosæ autem illæ quas putauerā, nō erāt ueræ rosæ: sed ex agresti lauro rosæ illæ enatæ fuerant, (daphnem hoc est laurum, hanc homines uocant) malum, extremum, tum asinis cunctis, tum equis, aiunt enim, quod eius comestione confestim moriantur. Hactenus Luciani uerba recēsui, qui festiuus locus apparuit, ut legētium tātisper iocūdæ narratiōis animos oblectatiōe tenerē. mirādū autem de huius fructicis natura est, quod cum iumēta interimat, hominibus remedio sit, ne serpentum noxam sentiāt.

CAPVT XVI. Quod rerum naturæ in alias aliæ transeant.

Mirum

Irum est quod rerum naturæ in alias aliæ transeunt, quod tamen usu deprehenditur: Chalcantibus est aqua congelascens in Cypri metallis, hoc multo tempore in Chalcitem transit: ut inquit Galenus. Quin & chalcitem, & sori, uetustate in mysim cõmutari, ex superficie mutatiõne incipiẽte idẽ auctor reffert. Rursus cum annus degenerat, triticum in lolium infœlix permutatur, (quod æram Græci uocant) & hordeum in auenam (quam ægilopem indigitant) quod tametsi à Theophrasto & quàm plurimis alijs est asserum, tamen ut fides certissima habeatur, ex Galeno, primo de alimẽtorũ facultatibus cõmentario, citare sufficiat, ita enim ait. In frumẽtis æræ, id est lolia, multoties plæræ que inueniuntur, in hordeis autem modicæ: sed plurimus in ijs ægilops uocatus, id est auena reperitur, quando in primo incremento, uel generatione infœliciter de generauerint. Idem auctor eodem in loco testatur, in lentibus ex mutatione earum, aracos duros, & rotundos, & pelicinos, nimirum semina, & legumina quæ edendo non sunt: generari. a parinæ præterea herba lentibus in nascitur, intus enim circumplicatur lentium plantarijs, ita ut suffocet, & strangulet ea, non secus ac orobanche, orobos strangulare dignoscitur, unde hanc appellationem habet.

CAPVT Decimumseptimum, De quibusdam alijs proprietatibus.

Via ea quæ non satis certa ratione contingunt, in hunc locũ cõijcere decretum est, non enim tantum ordini & elegantia, quantum legentium utilitati studemus, ideo nonnulla quibus experiẽtia attestatur, ratio uero nulla, cur ita fieri debeant, subinde apparet, ex grauissimis auctoribus sumpta in hoc loco colligã. Dextri pedis pollex uinculis exceptus, & arcte constrictus, uim habet: ut sanguinis fluor ex naribus compescatur. ex actio. Paulus autem ait, quod licet uincula arctibus adhibita, sanguinis hæmorrhagiã sistere maxime possint, glandis tamen quæ præputio tegitur, colligatio, hoc imprimis facere potest. Hoies qui scrotũ dydymis, testibusue proximius, & magis adhærescens habet: sũt uiribus robustiores, nã quibus laxi depẽdẽt, eos imbecillos esse certum est, ex actio & Galeno. Pẽnas ciconiæ efficere, si eas quis domo habeat, ut pueri nõ sternuãt, actius testatur ex Appollonio. Semẽ erucæ tritũ ex aliquo liquore ante exhibitũ in potũ, ijs qui tormenta sunt subituri, facit, ut uel non sentiãtur, uel sint leuiora. spiritus quoq; retẽtio, hoc idem committendi uim habet. Eos qui morituri uitã agunt, nõ posse animã efflare, dum mare resluat, ex sententia Aristotelis, Plinius secũdo de naturali historia reffert, earatione (ut puto)

quia æstus maris efficitur, dum Luna super finitorem scandit, qua sublimem sese ferente, impossibile est, ut cõclamati spiritum exhalent. Neminẽ enim uita destitui Luna ascendente constat, eo quòd habitum corporis suo tepido humore tueatur. Theophrastus scribit Indum monstrasse herbam, qua quispiam ad coitum quinquagesimum sufficere posset. Idem prodit Eudemum philosophum quam plurimas bellebore potiones sumpsisse, & nihil ea re offendi solitum, eo quòd pumicis scobem tritam ante deuorasset, cui uis est desiccatoria. eius rei ea causa reddi sane posse uidetur, quòd pumicis facultas astrictoria præcluderet, & obstiparet meatus, ut nequaquam medicamentum per corporis uenas diffunderetur, ut ita turbationem ciceret. Fœnum Græcum calcãdo foelicus prouenit: mirum reperiri aliqua, quibus negligẽtia proficit. aqua quæ per imbrices, & canales plumbeos defluit, dysenteriam, id est intestinum difficultates facere nata est. Calceos ex canino corio concinnatos arthreticis prodesse, Scribonius prodidit.

CAPVT Decimooctauum,
De adamante.

Quoniam de adamante incidit mentio, non prætereundum nobis est durities illius inuicta, & intractabilis, qui ab indomito ingenio nomen mutuatus est, nam & incudes, malleosque contemnit, & certantum ictus nibili pendens: permanet infractus. Hircino tamen hic sanguine superatur, ut frãgi: & friari in multas particulas possit, quod quidam à proprietate procedere aiunt. Ego autem nihil eorum quorum apertam possumus reddere causam, opus esse proprietatis arbitrari uelim, nec in occultas uires reijcere, quod à manifestis qualitatibus prouenire nihil obstat. Hircus siccissimæ est animal craseos, & præcipue masculus, nam fœminæ sunt humidiores. huius temperamenti siccitas, uel ex caprinis baccis (quas scybalos dicunt) quæ nullo prorsus humore madent, comprehendi potest. Gignit inde adeo tenuissimum, & subtilissimum sanguinem, qui tum maxime si asciscat feruorem, subeat facile, & ingruat in adamantis partes, ut friabilem reddat. Nec uero Hircinus cruor duntaxat se solo adamantem comminuit, sed emolliens, & ueluti cuneus in illius meatus penetrans, cedere ictibus, & sentire malleorum percussiones compellit. Præterea quandocumque inter aliqua proprietates quæpiam intercedit, inter alia diuersi generis, eadem aut similis penitus non reperitur. ut magnes in ferrum sic uim suam exercet, quòd non in aliud quodcunque metallum. succinum leues pellicit stipulas, uirtute in nihil aliud utitur. Si igitur hircinus cruor talem uim haberet innatam, in adamantem duntaxat uires experiretur, alios uero lapides non

conte-

contereret, quod diligenti priscorum medicorum experientia constat esse falsum, qui nullum aliud præstantius remedium hircino sanguine, ad confringendos renum & uesicæ calculos nouerunt, si tepens adhuc, & recens à uulnere supra locum affectum instilletur.

CAPVT Decimumnonum, De alijs
nonnullis lapidibus.

Quoniam lapidum proprietates quasdam narrare cœpimus, alias quoque id genus uires persequamur. Iaspis uiridis (quem nonnulli smaragdum nominant) difficultati intestinorum, & cæcis hæmorrhoidibus, occulta & peculiari ui prodest, & uentriculum, & stomachum addito robore confortat, si suspensus geratur. Huius rei se euidēs periculum fecisse, facto ex ijs torque, à quo ex collo pendente lapilli propenderent: qui contingerent uëtre, Galenus narrat. Zoar quoque medicus arabs non ignobilis, se cum mortiferam herbam gustasset, accepta in ore integra smaragdo, & alia ad fouendum os uentris posita, à præsentis exitio tradit mox fuisse liberatum. Veteres ueratro ad purgationes atræ bilis duntaxat utebantur, quo Proeti furentes filias sanauit Melampus, sed secuta ætas inuenit lapidem armenum, quo non aliud magis ad furoris morbum medendum, & ducendam sine noxa bilem atram ob occultam uim commendatur, hunc officinæ nostræ ætatis ignorant, & pro armeno: lapidem Lazuli (quem uocant) uendendum supponunt. Non tacendus itē est hæmatites lapis qui sanguinem reijicientibus, aut alio quocunque modo screantibus mirificam opem afferre medicis assentientibus inuentus est, si subtilissime tritus, & per colum ex uino transfusus, potandus propinetur. Quod si Platoni fides habenda est, & non inepte tantus philosophus aniles fabulas accipit, Gyges quidam pastor cū armenta pastum duceret, tellure cœcussioe rupta, spelæū ingressus, mortui hominis cadauer inuenit annulo insignitū, cui ca uis erat, ut qui gereret, & uidere, & non uideri posset. si sphendonem, hoc est palam qua gemma insculpitur: ad res alias conuertisset, ipse uideretur, intus uero pala uersa, duntaxat foret conspiciendus, quo dempto regiam ingressus, rege interfecto, rerum potitus est. Non est etiam inter prætereunda ponendus chelidonium lapis in pullis hirundinum dissectis ab anatomicis inuentus, qui comitiales subleuare appositus, & perfecte sanare suspensus pro amuleto potest, atq; hunc primigenio nato, mater hirundo natura monstrare repertum exhibere traditur, ne cōsimili morbo arripiatur. Scribit quoque Aelianus de osse ex tibia accipitris accepto, quod si aurum admoueatur, occultis illecebris ipsū attrahat, nō secus atq; ab Heracleote lapide ferrū ducitur, nec hoc mirū.

Habent enim singulae res cum quibusdam alijs affinitates, & cognationes quasdam, & rursum cum alijs similitates gerunt: & sicut graculus cum graculo, cornix cum cornice, monedula cum monedula, mutuo cogaudet, iuxta veterum paræmias, ita inter quas-
cunq; res substantiæ aliqua similitudo cum alijs intercedit, & naturalis quædam beneuo-
lencia, & amor, qui eas vicissim connectit. Vnum quodq; autem cum ijs delectatur,
& ad ea properat cum quibus communitatem in substantia sortita est, & (ut inquit
Homerus) semper simile perducit deus ad simile.

LIBER QUINTVS, ANTONII
LODOVICI MEDICI OLYSSIP-
PONENSIS DE OCCULTIS
PROPRIETATIBVS,

Est ueluti epilogus, & conclu-
sio, & confirmatio to-
tius operis.

CAPVT PRIMVM, IN QVO

ostendit non debere haberi miraculo, nec fidem
derogari, ijs quæ hactenus de pro-
prietatibus sunt dicta.

PERVI SATIS QVO AD FIERI PO-
tuit aperte, quid de hijs proprietatibus esset sentiendum, & simplici
deinde deductoq; stili filo, quasdam rebus inherentes proprietates pro-
secutus sum. Postq; uero multos tam male affectos reperias, ut me-
ras esse nugas quæcunque talia dicuntur, existimet, & longas ca-
chinnationes faciant, quoties similia commentantes audiunt: non grauabor illorum ma-
nuducendorum gratia, etiam in hac parte meam operam præstare. Ego enim ita
sum animatus, ut uel minimis etiam rebus maximas, & admirandas inesse uires mihi
persuadeam, nec dubitem quin in meam hanc sententiam ibunt: qui nostra hæc quæ
sumus scripturi, non oscitantes perlegerint. Primum itaq; ostendam, in paruis talia
conspici, & repertum iri, quæ si quis diligenter considerauerit, non temere quæ scri-
psimus, dicta esse arbitrabitur, & ijs potissimum persuasionibus utar, quas Gale-
nus

nus adduxit. Principio igitur ij qui in artis operibus uersantur, satis exploratū & manifestum habent, fieri comitiales insultus, aura quadam tenui, aut exili halitu ascēdente ad caput, quod cum contigerit, præcipites in tellurem mox corruant, & totius corporis conuulsione tententur. Ad hæc in ijs naturis, quas polyspérmus, hoc est multifeminis Græci nominant, si præter solitum à coitu abstinere contigerit, ita ut plus de semine cumuletur, tum capitis dolore uexātur, tum cruditatibus, & fastidio torquentur, & decoloratiores omnino fiunt, si non excernāt, quod cōgesserūt. Atque hæc maxime in uiduis foeminis accidunt, retento semine, ut & omnino non sentiant, & immobiles perstant, & uoce, & spiratione, pulsuumq; usu prorsus priuentur, ut diem iam obijisse eas: & fato functas esse merito quis existimare possit. Præterea (ut medicorum cōcors opinio est) inter latitudinem sanitatis tam uiciosi, & pestilentes succi, humoresque procreari possunt, quibus aliqua causa commotis, non tardior uel mitior mors consequatur, quam si uenenum quis sumpserit. Vnde in disceptationem, quæstionemq; medētium uenit, si sint aliqua signa peculiaris per quæ haustum uirus deprehendatur, cum paria prope modum ab humoribus in corpore genitis fieri possint: ijs quæ à poculi lætalis assumptione succedunt. atque in id tandem deueniunt, & rem deducunt, ut asserere non dubitent, quin si quis probis humoribus scatens, & qui egregia usque quaque fuerit educatione usus, subito intereat, ueneno is fuerit sublatus. Cum igitur uel auræ cuiusdam exilis leuis afflatus, uel gutta genitalis retenta, uel humor in nobis natus, tantam uim habeant, ut sufficiant crudissimos casus, & morte nō minores pene cruciatus inferre, quis (inquā) per hæc ueluti uestigia tēdens, dubitet credere: quod totas ipsas rerum substantias: tales facultates consequantur, quibus uel sospites facere, uel uitam tollere queant, uel alios denique ijs maiores operentur effectus?

CAPVT Vltimum, in quo prædicta hæcenus confirmantur, & coronis libro imponitur.

Am uero si quis à phalangio percussus fuerit, subito totū corpus permutatur, & tamen minimum quid uirus esse oportet: quod per tenuissimum morsum emittit. Quod autem admiratione dignissimū est, & quod omnium animos mouere debet. scorpium terrestris cum aculeum habeat, qui in tenuissimum finem desinat, ut nullus meatus, uel rimula sub ilissima, in eo appareat, qua uenenum eructuet, ita tamen quos pupugit, afficit, ut sibi à grandinibus petiti, & frigida pruina uideantur, & tamen non simplicē puncturam (qualis ab acufieret) fecisse reputari debet, sed uel spiritum, uel auram quandam, uel qualitatem percōsensum partis, quæ plagā accepit, in uniuersum traditā, quæ ab affecta una particula

cula, totum simul corpus affecerit, imaginari omnino opus est. Et scorpionis quidem morsus in unum penetrare potest, ut non ita mirum sit, si penitioribus membris laesus, ab illis in omnem partem noxa diffundatur. phalangij autem ictus cum summam duntaxat cutis superficiem ob spiculi breuitatem contingat, nihilo tamen minus & sic totum corpus afficit, quia una cutis particula damnum sentiente, tota cutis simul afficitur, & lesionem communicat, quia undiquaque continua sibi est. cute autem affecta, quin omnia membra subiecta etiam afficiantur, impossibile est. Atque hanc quidem rem maximum argumentum reputasse sane Galenus uisus est: ad ostendendum a paruis & minimis rebus ingentes interim alterationes fieri. Quis (inquit) nostrum fidem unquam habuisset, nisi saepissime hoc factum uidiſsemus, cum uel scorpionis spiculum applicarint corpori, uel cum phalangia morsus infixerint, magna & incredibili mutatione corpus alterari, quamuis breuissima prorsus substantia ab ijs bestiolis in ipsum infundatur? Porro cum phalangium momordit, quamuis paruulum sit hoc animal, attamen uirus aliquod per ipsius os immitti demorso corpori imaginari possumus, at marinae turturis aculeus, ut & scorpionis terreni, conspicuo sane in acutissimum terminum desinere apparet, qui nullum in fine foramen habeat, per quod uenenum regurgitet, sed tamen considerare substantiam aliquam, siue spiritualem, seu liquidam necesse est, quae mole quidem sit minima, uiribus uero sit maxima. Quidam igitur cum nuper ab scorpione percussus esset, sentire se dixit, quasi grandinibus percuti uideretur, & totus erat frigidus, sed & sudabat quoque frigidum, qui uix remedijs adhibitjs sanatus est. Non igitur impossibile fore dicebat Pelops: ut in corpore sine extrinſica causa talis quaedam substantia generetur, quae cum in neruosa particula constitutionem habuerit, propter continuitatem in principium neruorum uirtutem transmittat, uel per alterationem (ut dixi) uel aliqua spiritali substantia, tanquam aura, sursum sublata. nam & uehementissimis accidentibus capi consſiciuntur illi, quibus adhuc modum, uel in neruum, uel in uenam, uel in arteriam scorpionis aculeum adegerit. Sed & sexto eiusdem uoluminis libro acriter illos obiurgat, qui de iam dictis haesitare sibi permittunt. Quicumque (inquit), cum magna accidentia in toto corpore fiant, paruulum aliquem humorem in quapiam particula contentum causari dubitant, ij mihi eorum quae indies passim euenire cernuntur, nimium sane immemores uideri solent. Ad phalangiorum sane morsus totum corpus affectum uidetur, cum paruulum omnino uirus sit, quod per breuissimam rimulam immittitur. Quod autem in scorpionis accidit, longe admirabilius est, eo quod scissimos inferant casus, minimo sub temporis spatio, cum id quod iniiciunt, quando spiculo adhaerunt, uel penitus minimum, uel omnino nullum sit, cum aculeus pertusus minime appareat.

pareat. Et tamen necessarium est, non propterea quod punctus quis simpliciter sit tanquam ab acu, quod totum corpus pruinis percussum existimetur: simul cum animi deliquis, sed uel aliquo spiritu immisso, uel tenui humiditate hæc fieri rationi consentaneum est. Apud Xenophontem quoque de phalāgiorum morsus efficacia fit mētio. nam cum Socrates basium, ubi quis amatum puerum oscularetur, tanta uipræditum esse diceret, ut extra mentem poneret, & ea facere cogeret, quæ nec insaniētes facerent, ita cū Xenophon interrogat in hūc modum. Per Hercule (inquit) magnā & ingentem uirtutem osculi esse narras, & hoc, respondit Socrates: admiraris? An non nouisti (inquit) quod phalangia cum ne semiobolari quidem magnitudine cōstent, ubi dūtaxat ore tetigerint, tū doloribus hoīes torquēt, tū illis mēte perueriūt? Profecto sane noui, inquit Xenophon, sed immittunt quippiam per morsum phalāgia. O stulte subintulit Socrates: pulchros nō arbitraris, cū osculatur, immittere quiddā, quod te lateat? non perspicis quod hæc fera (quā pulchrū, & formosū, uenustūq; uocāt) tāto est phalāgijs grauior: quanto illa quidem solū tāgentia nocēt, hæc uero & si nō tāgat quis, solū si eā intueatur, tale quid uel multū procul iacit, quod delirare facit? Semē porro hūanū, quis nō stupefeat, quot ī se facultates habet, quot organorum discrimina format: quot mēbrorū facit differētiās: cū tamen minima, uel exigua oīno mole sit præditū? unde Proclus cū de deo loqueretur, nulla alia rationatiōe magis quā seminis humani usus est, secūdo cōmētariorū quos edidit in Thimaū. Admirari (inquit) hoc nō oportet, si quidquā cū sit icorporeū, & nullā dimensionē habeat, hoc uniuersum cōdiderit, si quidē semē humanū tātillā magnitudinē obtinens, tot diuinas in se facultates obtineat, & tot partiū differētiās moliat, & substituāt, & in singulis ratioēs oēs. In solidis ut ossa, hæc quidē plēna, hæc uero caua. In mollibus autē, ut pulmones, & iecur. In siccis ut unguēs, & comas. In humidis ut pituitā, & sanguinē. In pinguibus ut medullam, & pinguedinē. In amaris ut bilē. In nullā qualitatē habētibus ut sputū. In spissis ut neruos. In explicitis ut mēbranas. Hæc autē omnia tā simularia q̄ quæ ex ipsis cōstāt, ex parua ferme mole cōstituit, immo ex nulla mole, ut magis uerum fatear. Nam rationes seminales hæc ipsa generant, eæ autem ubique nullum locum occupant, nec magnitudinem habent, quamcunque enim partem seminis acceperis, in ipsa omnes naturales rationes inuenies. Hæc igitur si quis accurata cogitatione reputet, satis scio: admirari, & ambigere desinet, ea quæ proprietatibus attribuuntur.

LIBRI quinti & ultimi, De occultis proprietatibus

F I N I S.

AN.

ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS, DE EMPERICIS,
ET MISCELLANEIS
QVIBVSDAM LIBER VNVS.

PROHOEMIUM.

QUONIAM MVLTÀ EXPERIENTIA
ostēdit, casu quæ sunt facienda significans, quæ nunquã longo tēpo-
re inuenisset ratio, qualia ferme sunt quæ de proprietatibus quarun-
dã aut herbarum, aut lapidum populus credit, ideo hic in hoc paruulo
syntagmate emperica quædam, quæ nulla ratione fulci-
untur, sed vulgum tantum habent auctorem, apponere
constitui, ut qualiacunque sint, non laterent. atque illud
(quod in uniuersum mihi dictum sit) admonendū imprimis duco, me hic scripturum
pleraque, quæ nec probo, nec damno, quoniam nec illorum ullum periculum feci, &
pauca ex eis auctores habent, qui talia asserant: nam hæc medici nisi extremo pericu-
lo admoniti, ægris libenter talia adhibent remedia, sed quando quæ ex qualitate ma-
nifesta operantur, iuuantia non sentiunt, ad ea præsidia quæ tota substantia munus
suum obeunt, tanquã ad Salaminiã triremim confugiunt, & machinam in altum tol-
lunt, ut est proverbio, quod ideo dixisse uolui, ne quis omnibus quæ dicentur, suã om-
nino astringat fidem meo periculo, sed potius in dubijs (ut Plinius ait) auctores ap-
pellentur. Ideo autem hanc operæ leuioris curam desumpsi, quoniam sunt quidam ita
nati, ut certiora ea credant, quæ uetularum fabulis decantantur, quàm quæ sunt phi-
losophantium disputationibus probata, quorum stomacho à me satiffaciūdum fuit.
qui (ueluti qui apud Græcos cytharædi esse non possunt, aulædi, & tibicines, uel sti-
ticines fiunt, ut per pagos, & rura euntes, quod comœdis erat in more, stipem ali-
quam tenuem sibi comparent) quoniam ad magnas artes ingenij, & industriæ ple-
nas aspirare non possunt, ad hæc experimenta per mortes agenda (ut magnus dixit
auctor) diuertunt, ita ut non propterea quia fieri debeat, faciundum aliquid cense-
ant, sed quoniã ita factum aliquando, & experimento probatum ab aliquo conger-
rone inter potandum (si forte contigerit) audierunt, quæ ut bene quandoque succe-
dunt, rarum tamen quid est, præijs quæ nullum exitum sortiuntur. Adde quod isti
qui

emperici, & obseruatiui uocantur, quia non ex methodo, inuentis pharmacis utuntur, si in uno non bene cedat remedio adhibito, ad aliud rite transmutare nesciunt, ut qui ignorent causas, ob quas medicamen non fuerit operatum, quas si nouissent, facile erat, uel addentes, uel remouentes à ui pharmaci commodam medelam inuenisse. Nūc cū (si ita res ferat) eos non lateat cauum ulcus esse carne implendum, solutionem cōtinui uniendam, lapidem in uesica tollendum, renum calculum in aliam partem, si frāgi nequeat, deriuandum, quæ nullus idiotarum non nouit, per quæ tamen, & quibus auxilijs, aut caro inducenda, aut lapis extirpandus, ut sanitatem nanciscamur, (quod iam medicorum erat proprium) nihil diffiniunt. Igitur ne illis qui non certa destina-tione animi, sed ex parergo in hoc opusculum inciderint, orexim & fastidia gigna-mus, præscriptis (quod aiunt) uerbis, omnem uerborum luxuriam amputantes, om-nia prosequamur.

De cornu monocerotis.

CORNU MONOCEROTIS: SI ILLVD qui uenenū quodcumq; biberit, ex uino, aut aqua abrasum sumat, ab omni noxa seruare perhibetur, quod quia à nullo antiquorum est relatum, quibus solis reuerentiam defferendam reor, quibus à mul-tis affirmetur, sub dubio relinquo.

De helectro.

REfferunt item paralyticis, id est illis qui sensum & motum alicuius particule deperditum habent: ex salute esse, si ramale factum ex orbiculis succini, seu helectri supra membrum gestauerit.

De ungue aquilæ.

Forte fortuna cum ad aurificem deuenio, offendo quendam, qui argen-tei annuli pala: aquilæ unguem iuberet includere excussori, rogito, cuius nam rei gratia, respondet, puellam cordis ualitudine affici, ad eam rem aquilinum unguem, dum carnem tangeret, apprime conducere, argento clausum, auro non ita ualidam uim obtinere. addebat uolucrum cardiaco morbo sæ-pius tentari, atque ubi pede, atque unguibus, pectus pulsarit, atque percusserit, sani-tati mox restitui. Ego nihil aliud testatus, quàm melius facturū illum, si foeminam medi-co committeret, quàm istius modi nugæ, quæ aliud non sunt: quàm amicularum com-menta, consecraretur, homine salutato discessi.

De uino.

Vinum

Inum quodcunque ex tertia aquæ parte temperatum, ubi in duplici uase, ad ignis uaporem ebullierit, usque ad quartæ unius cõsumptionem, si exhibeatur syrupi uice matutinis horis, quibuscunque feбри biliosa laborantibus, per urinam, bilem omnem educere, atque intra quatrídium hominem reddere incolumem, sunt qui polliceantur, & constantissime promittat, ego ut nunq̃ probaui, ita alijs iudicium & periculum huius rei faciendum relinquo.

De eodem.

Ino nihil esse naturæ humanæ magis cõforme nullus ferme est medicorum, qui nõ tradat: certatim laudantibus cunctis miram eius in alendo corpore uim, & celeritatem, & moderatum eius usum commẽdantibus: atq̃ pene stupentibus: quã cito reuocet eos: qui in deliquium animi inciderunt. Porro Cordubensis Auerrois hoc præter cæteros dicere ausus est, quod non transit per tot coctiones, sicut alia cibaria, quæ quidem primo coquuntur, deinde in sanguinem uertuntur, & tum demum nutriunt, sed ex ipso immediate spiritus generentur, qui labantes, & fluxas facultates confoueat, atque sustentent. Vinum autem quamuis somnos allicere sit natum, communi omniũ humectantium, & calfacientium ratione, ubi tamen in ætate processerit, uigilias facere monstrauit Galenus: exemplo pueri qui abeunte in balneas ad lauandum hero, in aquæ inopia, uino quod male custoditum relictum fuerat, epoto: primum quidem uigilijs: deinde feбри correptus, uitam cum morte permutarit.

De aqua uitis.

Non dubitant asserere chymistæ, & ex medicis nonnulli, aqua illa sua ardeñi, corpora si illinantur, nõ putrescere, cõmedari odorẽ oris, uina ubi corruipi ceperint, hac perfusa modice: integritati restitui, turbida quæ sint, mox clarificari, omniũ infusorum in eã qualitates rapere, & quod postremum est, miras in tuenda sanitate uires obtinere, si illi qui frigidiores sunt temperatura præditi, ætate, morbo, aut natura, non pleni crapula, nec plethorici, indies ex ea, aut pura, aut uino modice mixta utantur, dum modo qui uentriculum calore nimis destitutum habent, eã parcius assumant, quoniam non minus ab immodice calidis, quã a frigidis istiusmodi homines ledantur.

De aqua uitis iterum.

Am uero nec illud latere arbitror, quod ueluti spiritus est halitus: & tenuissima sanguinis pars, in uenulis & arterijs cerebri, longa & flexuosa ambage decocta, ita & aqua uitis nihil aliud sit, quã animus uini (si dicere fas est) tam sequax, & parens ignibus materia, ut si lu-

cernam

cernam illi admoueat: mox igne concepto abeat in flammam, & ut papyrus quæ ea fuerit aspersa, non prius cõburatur: quàm totus liquor exarserit, quod nec oleo, nec pici, nec alijs humoribus accidit.

De sulphure.

Sonticus morbus suffumigio ex sulphure factõ deprehenditur.

De lacte & carnibus.

Res esse in lacte substantias casealem, serosam, & pinguem, oleaginosam. primã in ouibus, secundã in asinis: & camelis, tertiam bubus abudare, atque ideo ex ijs multum extrahi butyrum: asininum esui non esse, ex ouibus bonos multosque caseos concinnari, nullus est qui ambigat, ex ijs qui ruri uitam agunt. sicuti nullus medicorum dubitat, carnes omnium animalium iuniores: teneriores esse, & molliores: ueterum autem duras, & sicciore, uitulinam & hœdinã præstare, quàm eorundem animalium, ubi grandiora euaserunt, quod in omni grege natura sicciore obseruatur. arietinam contra & suillam, quia in eis multa humiditas superfluat, quo magis in ætate processerunt esse potiores.

De lacte scrophæ.

Ac scrophæ adeo prauum esse tradunt auctores, ut si infans eum lactauerit, nõ prius sit moriturus: quàm elephantico morbo (quẽ lepram passim uocamus) corripatur, sed & nonnulli expertũ fuisse ab antiquis scribunt, quod si os suillum uiridi in panno à collo suspenderetur, liberaret à feбри quæ reddit per quartum diem. addit quod si quis sit, qui timeat morbum lateralem: hic si gustauerit porcinas carnes, cum oleo nucum, sanitatem experietur.

De uenenis deprehendendis.

Deprehendi uenena uase factõ ex auro, ubi quinta pars sit argenti, discurreneque mox arcus quosdã cælestibus similes. quin & eum quẽ aspis morderit: si aut urinam suam bibat, aut acetum sorbeat, à malo præcipiti euasurum: quia ganeo qui utrem aceti humeris tulisset, non senserit morsum, donec onus deposuisset, auctores nimis uenerandi docuerunt.

De uitro.

Vitrum calidum esse & siccũ multa possunt esse argumento, uel quod in fornacibus, ignibus excoquatur. uel ex uitrea arena, quam ad Belũ annem reperiri tradunt auctores, quæ omnia etiam metalla in uitrum conuertat. uel quod dum inueniretur, ex nitro à negotiatoribus iuxta littoris arenas succenso, fluuios uitrei translucētisq; humoris profluxisse, fuerit conspectũ. Quare prudentius mea sententia facient, qui frigidioribus poculis uolent uti, si per æstum, uina in frigidata in uase niuibus, aut frigida perfuso, epotent: aut argento, aut hieme uitro bibant, aut auro.

De

De uenere.

T athletis atque fofloribus alijsque qui ualida exercitia obeant, uenereorum abftinentia nihil noceat, fed in uires addat, ita eſſe quaſdam naturas Galenus ſcribit, quibus ſemen collectum multum officiat, niſi excernatur. Illud uero exploratiſſimum eſſe, & abſtinentia a coitu, uentriculum ualidiſſimum efficiat idem narrat commentario primo in tertium Epidimiarum: ubi & Democriti qui congreſſum eſſe paruam epilepſiam, & Epicuri qui uenerem nunq̄ prodeſſe exiſtimat, optandum uero ſi nō magnopere lædat, cōmeminit.

De ficubus.

ta ſi ita e. IN principio peripneumoniæ cum qui cepas cōcupierit, conſeruatum iri: qui ficus, interiturum tradidit Mneſitheus Athenienſis, cuius Galenus ſæpe meminit.

De ouis.

OVA ſorbilia uocem claram efficere, etiam uulgo aſſeritur, ſed id aliquis medicus docuit, nam oua ſi mollia aſſumantur: lenire aſperitates faucium, unde tuſſis, & raucedo, qua anomalia leuigata, & inæqualitate: uox fiat melior, à medicis traditū eſt.

Ut uinum ab infantia odio habeatur.

Va nocturna e nidis ſubtracta, & ex uino infanti data ad bibendum efficere uini odium prodiit Philoſtratus. Galenus uero ſcribit anguillas in meri patera ſubmerſas: ut nunq̄ amplius appetatur, ſed cane peius & angui, in odium & inimicitias Bacchi liquor habeatur, committere. quæ nimis uereor: ne Græcam aliquantulum curioſitatem, ne dixerim uanitatē ſapere uideantur. Illud certius eſt: & apertum, quod multi auctores aſſerunt: quod ſi quis uel rutæ folia, uel amygdalas amaras impari numero præmaſerit, ederitue, antequam temetum, uel ad ſummum uſque thoracem ingerat, nunquam ſit temulentiam incuſaturus. Galenus quoque ſcribit pulmonem ouis à ieiuno comeſum, id facere ne per eam diem ebrietatem ſentias, ne ſi uel integra dolia, & liberalioris meri capaciora pocula: pro libidine absorbeas, quæ uera ſint nec ne (ubi de fide agetur) appellentur auctores, à quibus nos hæc accepimus. Atheneus certe tradit, medicū quendam, cum in conuiuio præ cæteris unus plus uini exhauriret, nec inde aliquam perciperet noxam, cum cæteri impares ſe mero faterentur, & ſe ſuperatos ægre ferrent, atque inuiderent, tandem fuiſſe deprehenſum, amygdalas quinque ante præſumere ſolitum, quo ille unico remedio ad uini furores utebatur, quibus ab eo amotis, non amplius uinum ſuſtinere potuiſſe, ſed mox cum alijs præ uino uictum concidiſſe.

Ut uina in dolijs non ferueant.

S I uis facere, ut uina in dolijs non ferueant, punicem leuigatum inſpergito, & ferue

uere desinēt. Itē si cupiat calicibus epotādis quis esse satis, ut ter aut quater inter epulas biberit: farinam pumicis deuoret, & quantum uini uolet, exhauriet, propter uim siccificam qua pumex est præditus.

Varia quædam, & miranda
ex Aristotele.

Vnc uero in Aristotelis mētionē incidere nō absre fuerit, & quædā ex multis apponere, quæ ipse curiose inuestigauit: ut ad posteros sui famam traduceret, propter quæ tamen nugator, & pharmacopola, ab Atheneo meruerit appellari, ostrea igitur (ait) & quæcūque testacea in mari crusta integuntur: coitum nescire, purpuram & buccinam longioris uitæ esse, ut quæ senos uiuant annos, equum quidem masculum ad trigessimum quintum annum durare, foeminas uero uel ad quadragesimum, uisam quæ ait equam, quæ ad septuagesimum annum superuixerit. Idem coruos scribit, interdum non cernere, sub noctem uero incipiēte uespertino crepusculo, cibos uenari: pisciū ad hæc nullum esse tradit, aut uolucrum, quibus uel ubera, uel dydymos præbuerit natura, delphinum solum carere bilis uesica, eumque non habere spinam, sed ossa. leonis item ossa solidissima duritate constare, ut quæ medulla uacent, & mutuo attritu percussa, ignis fulgore reddant. Foeminas quoque in omni animantium genere pauciores dentes obtinere, quod & in oue, & in scropha, & porca siluestri compertum esse inquit. Tandem sanguinea omnia uel pedes binos habere, aut quaternos, aut nullos, quæ uero plures habeāt, non habere sanguinē. Itā uero oīa quibus est sanguis datus quatuor notis moueri tradit, homo duobus pedibus, & manibus duabus mouetur, auis duobus pedibus & alis binis, sic & piscium aliquos, quibus tantum binæ pennæ sunt, ijs & duabus curuaturis cieri, atque alia id genus multa scriptis prodere non ueretur, quæ stultis mirandi occasionem præbeant, quæ quæ si ingenue uerum fateri fas est, ab eodē curiosius congesta, quam studiosius tradita uideantur.

Dæmonas constare ex elementis.

Dæmonas hoc argumēto probat Porphyrius omnium quatuor elementorum colluue constare: quoniam ex illorum semine uermes generatos esse sit compertum, & quia illis exustis cinis relinqueretur, quod arguit eos esse corporeos.

De quarūdam herbarum uirtutibus.

Scribit Galenus medicus de herbarum quarūdā facultatibus nonnulla quæ hic adducere uolui, quoniā tāta est huius auctoritas, & tantā ueritatis diligentiam adhibuisse cernitur, ut nihil unquam is narrare possit, quod nō uerus narret, & nos nō ut uerum

libenter accipiamus. Pæonia (inquit) herba collo pro amuleto suspensa, mirificā ad pellēdum comitialē morbum uim habet, habitum est de hac re singulare in puero experimentum, qui quum per octo mēses huius radicē gestasset, per totū id tēpus a morbo correptus non est, qui iterum per uices redijt ea deposita, cuius cum secundo & tertio magna & recens radix admoueretur, toties morbus saluari præsidio concessit: quo ad ex integro depulsus est. Idē auctor est: quod halitus ex melāthio (quā nigellam dicunt) calefacto per rarū linthēū susceptus, catarrhos & defluxiones omnes medicatur. affirmat præterea quod si ex lana aut ex ijs tomicibus quæ in marina purpura habentur: filamētum quo cum uipera fuerit straugulata, suspendatur iugulo, quod ad tonsillas & gutturis orisq; uitia singulari quadam & incredibili potestate prodest. asserit itē quod folia quercus uulneri emplāstri uice apposita, probe conglutināt plagā, quod & ipsum de dracontio herba serpentis modo maculis interstitinēta asseuerat, uerum de hac illud peculiare etiā adijcit, quod si ex ea caseus musteus recensue inuoluatur, non cōcipiet putrorē propter immodicā siccitatem. Ex pulegio etiā cutem ulcerari refert, si ex eo particula diutius confricentur.

De quibusdam sanitati redditis, cerebro & corde uulneratis

Galenus cum qui cerebri uentres fuerat uulneratus, sanitati restitūtū, Smyrnæ se conspexisse narrat, histrionis quoq; filium cui cor fuerat denudatū, nullaq; tunica ambiente uestitum, a se curatum cōualuisse, nulla esse corda in quibus os nō habeatur, quāuis medici Romæ in elephantino corde non potuerunt deprehendere, quod tamē uel ampla magnitudine esset, ut plebei admirarētur, si tantum cum esset: medicos potuisset latere.

Qui leuius ferant uim morbi.

Medicorum quibus hæc curæ fuit inquirere, est experientia cōprobatum, eos leuius ferre uim morbi, qui per initia mensis decubuerint, neminemq; uel cōclamatū iā & deploratū ascēdente Luna posse uitam cū morte cōmutare, quoniam sideris uiuificus calor iuuat ægrum, at que eandem ob causam multo plures noctu quā inter diu perire, quia tunc Sol uirtutes & facultates omnes conferuet.

De speculis cauis.

Non nouū speculis cauis ignē accendi, si ad Solis radios obuertantur, atq; eiusce rei causas apud perspectiuos uidere est. atq; hac arte Archimedes hostiū carinas incēdio affecisse fertur. Sed & si uitreū quodcūq; uas aqua impleueris, eiusq; oscillū ad Solē direxeris, ex aduerso uasis ignē succēdes, si stipulā aut aridū quodcūq; quod flammam suscipiat, admoueas.

De carnibus agninis.

Verrous arabs inter philosophos præclari nominis, inter medicos non contēendus, post gallinaceas & hœdinas, carnes agnorum prætulit, & præcipue in terris calentibus, & ad austrum uergentibus, quoniam ibi earum superflua humiditas depascatur ab aeris calore, uilinas autem quãuis ab hœdinis in eo superentur, quod illæ meliores generēt humores: præstare tamen, quod non habeant eam uisciditatem, & ueluti mucorem quem hœdorū carnes dum coquuntur habere constat. Idem auctor scribit optimum esse modum abstergerendi margaritas si exhibeantur deuorandæ pullis columbinis, atque mox iugulētur, ne plus detrahant, quam oportet, quod quum calorem in uentriculis eorum contētum non modicum: sed ualētem redarguat, dubitauit in ea re, cum columbas nec bilem nec uesticam eius receptricem habere auctores tradant. ad hæc arculis inclusas, ubi externū aerē nō possent trahere, uiuere uel per diē, & amplius eas posse adnimauari, quod si in illis tātus calor ugeret, non potuissent tātō tēpore sine maiori respiratiōe perstare. De multis in quibus attrahēdi facultas mirabilis esse demōstratur.

Rustici inquit Galenus, in Asia terra unde nos sumus, quādo frumēta recēter ab area collecta, ad diuitū dominorū horrea carpētis deuehūt, solēt intra triticū ollā aqua plenā clāculū recōdere, quo attracto paulisper humore augeatur, & in maiorē molē proficiat, & grauius euadat. Hac itē fraude ij uti dicūtur, qui circa lanas uēdēdas uersātur, atq; ut uellera plus præpōderēt, hydriā cātharūue aquarū itra recōdere, quasilla facile imbibūt, ut pote arida, & sicca. Sed & hoc q̄ uerum sit nō ausim affirmare, aut nāq; uillicos, quo mella in cadis multiplicēt, carniū rusta portionesq; magnas in uasa, quibus mel cōtinetur, immittere, quæ tēpore nō adeo magno, in mel cōuertātur, atq; liquefiāt. Illud profecto meretur admirationē, argēteas pateras, auro incrustatas, deauratasq; trahere ad se diuturnitate aurū, quod tamē periti artifices nobili aquæ quam fortē uocāt, nec multū ueteri inuēto, quæ ex nitro alumineq; cremato ignibus cōficitur, secernere nouerūt. huius nāq; uis & uehemētia argētū, ut nō probe in uitrea ampulla internoscas, in liquorē soluitur, qui tamē postea cogatur, & in naturā redeat, auri uero ramēta subsident. Hoc mirum magis est, cū argētum nullam fungositatē, aut spatia uacua obtinere appareat, ad quæ aurū cōuellatur. De destillatione aquæ ardētis.

Hymystæ certe omnes contendunt, unoq; ore pronunciant, quintam essentiam, & aquam ardentem (quam uocāt) posito ad Solē uase ad eam rem accommodato, & diligentissime obstructo, quod merum habeat, destillari ubi diu fuerit insolatū: diuinasque atque cælestes in tuēda sanitate possidere uirtutes affirmant. ad eā rem (si uera dicunt) feruētissimo So

le ego opus esse crederem, qualis per dies uiget, quibus cælum sidere excandescit, quod tunc difficile incredibile esse desinet, si credamus, oua apud Tagum & Lybicis in barenis torreri, ubi Sol inferbuit, uel in Balearicis Scytharum Nomadum fundis, ubi diutius agitauerint, manuque cōgirauerint, excussarū sagittarū plūbeā cuspidē- citatū ob motū igniri, quod nonnulli auctores prodiderunt. De oculis.

Vt in oculis tres tunicae amphiblistroides, id est reti similis quæ postre- mum locū tenet, & a neruo optico, & cerebro deducto dilatatoq; ortū habet. Est & rhagoides acino uuae similis, nempe exteri- us leuis exacte, at quæ interiora respicit, fungosa, sicut granulū uuae, in huius medio est foramen (quod pupillam dicimus) & hæc a tenui cerebri operiente meninge dedu- citur. Est & ceratoides lucens, & transplendens ut cornu, quæ sua soliditate obstan- tia prohibet, quæ nocere potuissent. Est & mirandus pupillæ colos ad fuscum, & uiridem accedens, ut lassus legendo uisus recrearetur. nam & tales nos potissimum querimus colores, & ante oculos apponimus, si quando scribendo litteras minutissi- mas, aut rem albā nimis, aut splendore exuperantē intuētes laboramus. hæc ultima tu- nica a cerebri crassa membrana generationem sortita est. Sūt & tres humores ijsce tunicis contenti, hyaloides uitrum consistentia referens, a quo chrystalloides humidū alitur. hoc nāq; humor quidam est astricto gelu non dissimilis, in hoc fit uisio, dedu- cto per neruos opticos spiritu ad uidendi functiones accōmodato, ubi ad ipsum rerū sensilium simulacra perucnerunt, eius uero figura lenti aut disco propior est, unde a Græcis (quibus nihil non fuit curæ) phacoides & discoides dicta est. Deniq; inter humorē chrystallinū & corneā humor est ouorū albo similis Ooides dictus, interfu- sus ad hoc, ut continenter aspergeret, & humectaret humidum chrystallo simile, ne il- li aliquid exiccatione decederet. De oleo ex auellana Indica.

Qosdam ex India profectos ad nos huc mihi conuenire licuit, qui affir- mare nō dubitarent, & pro mēdaci-ssimis si ita nō esset haberi non recu- sarēt, fœminas esse in Indica regione quæ quāuis senilē iam, & proue- ctā agant ætatē, puellares tamē nō excessisse annos uideri possunt, adeo conspicuo nitidoq; & relucente corpore, ut nulla illis ruga faciem, uel reliquum cor- pus exaret, hoc illas fabrefacere aiunt, indentes se in dolium plenum oleo ex auellana Indica (quam cocum nobis appellare moris est) quod desiccandi uim habet, manere namque ibidem per spatium triginta dierum, ibique & capere cibos, & somnos ca- pite reclinato accersere, quod quamq; fieri posse non dubitem, mortem tamē afferre celeriorē existimo, exhausto, & absūpto humido, quo mediātē uitā cōstat prolōgari.

De uestibus quæ arserunt.

Hippocrat

Hippocrates testatur libro de natura pueri, uesles compressas tantum concepiſſe calorem, ut ardeſcerent. columbinum quoque ſtercus ubi putriſſet, ſponte ſua arſiſſe, ædibusque cõmunicafſe incendium, ut magno discrimini appropinquarent, à ſe uſum Galenus tradit.

De camelis.

Camelos & elephantos aquam non bibere, niſi prius perturbauerint, Ariſto- teles auctor eſt, ideo hoc facere ſcribunt: quia in pura & limpida aqua faciem ſuam intueantur, quam metuant. De uictu, & cõtinentia, & ualitudine Galeni.

Scribit Galenus ſe ubi uigeſimum octauũ peregiſſet annum, per totum uitæ ſpatium quod longiſſimum ſortitus eſt, à fructibus omnibus autũ- nalibus, & æſtiuis recentibus præter quàm à ficibus & uuis præma- turis abſtinuiſſe, atque ob eam cauſam nullo morbo fuiſſe unquam cor- reptum, præter quam diaria ex fatigatione & labore nimio, quam & potuiſſet ef- fugere: ſi tuẽdæ ualeitudinis integram rationem habere uoliſſet, corpus uero adeo à prauis ſuccis & plenitudine purum habuiſſe, ut percuffus in aliquibus corporis parti- bus, ubi alij inflammationibus capi conſueuerunt, aut ex alto delapſus, nullum tumo- rem membrum contraxerit. Verũ hæc & alia multum maiora de tãto auctore, per quem ſtamus, credere libet. De morſis à cane rabido.

Quos canis rabidus momordit, non ſtatim ſentire malum, aut in rabiem, & in furorem agi, ſed quosdam poſt ſex meſes, quosdam poſt annum, quosdam tardius, norunt omnes, qui libros medicorum legerunt. Illud exploratiſſimum eſt, & à nullo non traditum, tum demum hoc fieri ma- lum incurabile, quando aquam ſic affecti pauere ceperint, (quam paſſionem hydro- phobiã Græci uocãt) aut ſi aſſidue in ſpeculo faciẽ ſuã cõtẽplari uelint. Sed quam ob cauſam limphas tantopere fugiant: quæ ſitum non iniuria, à ſummis medicorum eſt. Ruphus Epheſius in cauſa ſiccitatẽ eſſe putat immodicam, in quã cum cor- poris tẽperatura fuerit cõmutata, ſimilia appetat, quæ uero talia nõ ſunt, odio habeat. Sunt qui dicunt, ideo hoc cõtingere, quoniã in aqua canem eſſe imaginentur, alij uero eos qui ſic affici- untur, inteſtina canis in aquis uidere affirmãt. ſed tamẽ & ſpecula, & quodcunq; leue corpus, quod repercuffũ faciat, nõ minus q̃ la- ticeos liquores perhorreſcunt.

F I N I S.

bb ij

ANTO

ANTONIVS LODOVICVS IOAN:
NI DE BARROS. S.

Nunxisti mihi domine nuperis diebus, ut tibi quæ de pudore, impudentia, ueritate, mēdatio, apud priscos scriptores exempla: uel apothegmata relata reperiissem, breui tibi syntaxi complecterer. Suscepi id munus libentissime, tum quia nihil tu iubere potes, quod mihi licitum sit non recipere, tum uero quia de moribus aliquid omnino dicendum erat, in quam materiam perinde ac in amenissimum diuersorium, animo ex-
patiari libebat. Cæteræ namque scientiæ nudam rerum præstant cognitionem, & in simplici entium contemplatione acquiescunt, animam uero nihil reddunt meliorem. unde Alexander cum optimus tibicen prædicaretur Ismenias, at malus uir est inquit. Sed uero moralis facultas qualiter uiuendum est docet, & qualiter nos gerere cum hominibus oporteat, si modo hominis cognomentum mereri debeamus, quem non adeo ab humo dictum, quæ quod hominū, hoc est simul in congregatione, & societate uiuat, & politicum urbanumque sit animal, (ut inquit Aristoteles) doctissimi uiri uoluerūt. Nec enim bene uiuere quenquæ, aut recte agere ad seipsum nullum est, sed ad alium, cum nullus sibi ipsi mentiatur, nullus uel pudorem, uel contrarium solus agitans ex seipso concipiat. Est itaque hæc pertractatio iuuenibus bonæ indolis, sed tamen labilis: & facili pede ad libidinem, & uitiâ fluitâtis, ut illi. cum hic exēplis grauissimorū hominū agetur, quæ hic frequētia afferemus, quæ que maximam (aut ego nihil sentio) ad mouendos & incitandos animos uim habent, longæque maiorem, quàm pigra ulla ac signia philosophorum præcepta, quæ ipsi per ocium, non qualiter unquam fiat: sed qualiter ipsi frigide ac algiose somniant, in scholis, in angulis exbedrarum, ad duos aut ad summum tres omnium ignaros adulescentes cōmētantur. cū hic (inquam) doceantur, & pudorem seruare, qui custos est optimus, & pedagogus præclarus iuuentutis, & non mentiri, nec fallere, nec seducere discant, quod ubi fecerint, nullum periculum est, quin & ipsi in optimos ac incorruptos uiros euadant, ac cum alijs absque dolo malo, sed simplices, & innoxij, ac boni uiri merito appellandi conuersentur. Et meo sane iudicio illi felici calle incesserunt, qui uitiâ & uirtutes aliorum in historia, tanquam in speculo contemplantes, & minori periculo cauere uitiâ, & efficacissimo exemplo, ad illorum res egregie gestas emulandas animari, & mox ad illorum exemplar normamque, quos admirantur, uitam dirigere potuerunt. Ergo deinceps quod nobis proposi-

tum

tum est: urgebimus negocium, non tam multitudine ac copia exemplorum, quam celeritate, tibi nos placituros ire sperantes. Prius itaque aliqua quæ philosophi de pudore senserunt, apponemus: deinde uero eius parentes si quos inuenire poterimus reddemus. ultimo exempla, ac gnomas non omnes, sed quæ mihi præstantissimæ uidebuntur, recensere conabimur. atque hunc ordinem in cæteris seruabimus: quoad possimus, de singulisque ea dicemus, non quæ præsens lectio (nam id infinitum, & maximi esset laboris) sed quæ libros Græcorum olim lectitanti, frequens lectio nobis suppeditauit, & pertinax memoria retinuit. De cæteris quæ nos præterfluxerunt bonus ueniã dabis. Porro omnia hæc quàm breuissimè potero, ac tanquã per capita nitar explicare, ut non tam ignaros docere uidear, quàm scientibus memoriæ quoddam facere compendium. Sed & occupationibus tuis parcendum erat: in commune bonum. ut cum multa legere non posses, haberes tamen unde pauca citra fastidium decerperes, & sitim auidissimam quam erga litteras habes: extingueres. Nam quamuis tū regum, tū reipublicæ negocia tuis humeris incumbant, tot tamen & legisti, & scripsisti naturalis quadam mentis adiutus acie, ut legentibus occasionem inquirendi tribuas, quando homini tam occupato, & tantis curis districto, isthæc tam concinna, tam docta scribere uacauit.

sed iam hinc non absur-
de exordium su-
memus.

ANTONII LODOVICI MEDICI OLYSSIPPONENSIS, DE PVDORE LIBER VNVS.

PHILOSOPHI VETERES MENTIS QUATUOR affectiones posuerunt, quæ bonū uel malum respiciunt, gaudiū scilicet, & tristitiam, in malo, & bono præsentis, spem, & timorē, de bono, uel malo, quod aliquis consecuturum esse se, uel incursum credit. Vt ergo de pudore dicere incipiamus (ut Græcis, & Platoni imprimis placitum scio) pudor nihil aliud est, quàm timor iustæ reprehensionis.

ANTONII LODOVICI MEDICI.

Thomas uero distinxit inter pudorem, & erubescenciam, nam hanc ait esse, cum quis facturus aliquam turpitudinem, quam nollet sciri, credit tamen q̄ sciatur. pudorem autem tum contingere, quando quis quod fecit malum: existimat ab eo quem reueretur, cognitum uel deprehensum esse. Illud tamen non est dubium, q̄ uterq̄ horum timet aliquam ignominiam, uel dedecus, uel irrisionē, quæ in futuro ob malum patratum sibi superueniat. Certum item est q̄ non erubesceret, uel pudore afficeretur aliquis, nisi malum à se commissum alteri compertum esse cognosceret. Hinc pueri & cæci sunt impudētiores (ut Aristoteles auctor est), alteri ab ætatē nō possunt percipere, quid turpe, quid inonestum sit, alteri uero ob organi læsionem non cernunt suam turpitudinem ab alijs uideri. Vt enim Plinius libro undecimo inquit: in oculis animus inhabitat, & apud grauisimos scriptores dicuntur impudentes pudorem ex oculis proieciisse, uel abrasisse. Porro ut medicorum princeps Galenus auctor est, multum interest inter processum, & principium pudoris. inter principia enim sicut in metu, calor & sanguis cum spiritibus interiora petunt, & in ima corporis se recipiunt, at uero ultimo genæ rubore complentur. (nāq̄ in ijs tanquam in sedibus pudor, ruborq̄ ostenduntur) & facies tota induit pudorem, atque rubet. Sed quam ob causam rubeant quos pudet, nō iniuria dubitatum à summis philosophis est. alij id putant fieri, natura sanguinem tanq̄ uelum quoddam prætendente, sicut nos manus solemus ante faciem pudore suffusi anteponere, ne circumspiciamur. alij uero dixerūt, sanguinem in occursum melioris tanq̄ reuerētiā illaturum foras exire, neq̄ enim (aiunt) semper uel soli illi erubescunt, qui alicuius turpitudinis sibi sunt conscij, sed & illi quoque qui coram aliquo, honore, uel ob dignitatem, uel ob ætatem dignissimo homine sunt constituti. sic & portas ciuitatis ingressuro regi, festinant ad excipiendum ante fores: primates debitum honorem cognitari. Sic qui gaudent, rubēt: exeunte calore, & diffundente se anima in occursum eius, quod uoluptificum iudicant. Medici uero & qui rationi propiora sunt locuti asserunt id esse naturale, & peculiare naturæ opus, q̄ ubicunq̄ & in quacūq̄ corporis partem, quæ aliquo pacto afficiatur, protinus in auxilium illuc quous sæpe noceat, sanguinem, & innatum calorem emittat. Sic ubi ilia timore quatiuntur, mox ora pallore occupantur, & aluus aliquibus subijt: calore in præsidium cordis intus recepto, & soluente concretos aliquos hūores. Ita si manus, si pes doleat, cōfestim illuc natura suis auxiliaribus copijs accurrit. Sic qui pedem, uel digitum minimum lapidi offenderunt, quandoq̄ hęc ob causam inguinum tumores (quos bubonas dicūt) patiuntur. Ad eum modū euenire in pudore, fusso per cutem faciei quæ est tenuissima, sanguine: non est dubitandū. Iratis quidem præcipue oculi, pudibundis autem aurium extremæ particulæ dependentes,

dentes, & sanguine cassæ rubescunt. In illis calor ad deffensionem paratus, oculos ar-
 cem corporis occupat, tanq̃ inde prouisurus, & melius cum hoste profligaturus, at
 in ijs quos pudet, cum imparem se uideat, quominus possit crimen diluere, uel reprehē-
 sionem uitare, subterfugit in partes posteriores, & cypselidas, hoc est aurium pin-
 nulas exangues rubore inficit. Hinc non malum, nec contemnendum signum eius qui
 furtum commiserit, ruborem aurium *Aristo.* iudicauit, perstante nec quicq̃ per-
 mutato, in ijs qui culpæ sunt immunes: genuino calore. Abscondunt autem faciem,
 & conuiuent, occluduntque oculos, qui pudore tenentur, quoniam (ut dixi) nolunt se
 ab alijs uideri. Hinc & perfricant uultum, quia cauent nequis in eis subnotet pudo-
 rem: quare & impudentes, os uel faciem perfricare dicuntur. Non obscurum quoq̃
 est inter tot animantium genera, nullum præter hominem pudescere, qui & mortuus
 quoq̃ pudorem seruare, & prospicere dignoscitur. Cõstat (inquit *Plinius*) uirorũ
 cadauera supina fluitare, prona fœminarũ, tanq̃ pudori defunctorum parcente na-
 tura, honestius enim muliebria occultantur q̃ nates. *Pygmeos* autem *spithamæos* il-
 los *gruum* depopulatores non esse homines doctissimi uiri uoluerunt, quoniam non
 uerecundentur de turpi, nec glorientur de honesto, quod homini maxime propriũ cre-
 diderũt. *Aristoteles* cum mores animalium uarios numeraret: anserem peculiariter
 cautum, & uerecundum uocauit. sed cum nullum argumentum afferat, quo hoc com-
 probetur, eadem facilitate qua asseritur, uideo posse negari. An quoniam a coitu se
 aquis ingurgitant: sed quis in hoc sensus, uel probatio pudoris? Ego sane uel pauo-
 nem potius uerecundum (si aliquod animal hac in parte appellare oporteat) dix-
 rim: qui cũ caudæ pulchritudine gloriatur, & gemmâtes aduerso *Soli* colores expã-
 dat, & umbræ repercussum reliquis faciat, qui in opaco clarius micant, & eos maxi-
 me in aceruum cõtrahat, atque ostentet oculos, quos laudari cernit: idem cauda amif-
 sa, annua uiciissitudine pudibundus atque mœrens quærît latebram, nec exire susti-
 net, donec renascatur: sed folijs arborum opertus delitescit. *Elephantum* quoque re-
 censerem, quos ob pudorem nunquam nisi in abdito coire: nec ulla nosse adulteria, sed
 inedia aliquando mortẽ ignominia prætulisse, uictosque uocem fugere uictoris gra-
 uissimi auctores tradiderũt. Vel camelos item pudibundos potius dicere quis posset,
 qui matres nunq̃ superueniũt suas (ut *Aristoteles* refert) sed inter eos quis camela-
 rium morsu interemerit: q̃ eum matri operta admisisset. Vel equum, quis in hunc nũ-
 merum referat, qui ubi faciem matris detectam agnouit, cum qua imprudens obue-
 lata coierat, fugã properarit, & se præcipitem actum interemerit. *Serpentem* quo-
 que tradit *Oppianus*, ubi uirus quod semper in ore gerit, amiserit, quod cũ *murena*
 concubiturus alicubi occultarat, atque reliquerat, ut mitis ad connubia accederet,
 mox

mox ueneno non inueto, quod forte uiator aqua diluerit, atque pedibus prosciderit, corpus ad lapidē impactum discerpere, quoniam imbellem: & expertem armorum quibus fidebat, serpentem se esse pudeat. Vergilius item taurum, qui infeliciter pro iuuenca formosa dimicavit, in siluas abire uictum: & ignotis oris exulare, regnisque excedere auitis, multa gementem ignominiam: & plagas superbi uictoris cōmeminit. Sed non ita proprie isthæc animalia pudescere dicuntur, quum uel humanis similes aliquos affectus in eis deprehendamus, sicut nec simia quum hominem ridicule exprimere, & emulari studet, homo dicitur: sed hominis emulatrix, in quo primo & principaliter misericordia, amor, ira, dolor, & omne denique affectuum agmen dominatur. Quid enim (ut hominis præ cæteris animalibus pudorem conuincamus) referamus hic Persam illum: qui rogatus ab Alexandro, maluit ad supplicium duci, quæ pudore affici, si sagittam per annulum non immisisset: morique antea præoptauit, quæ gloriæ & nominis quod apud homines habebat, indignus uideri? aut quid puerum illum Laconem hic laudare opus sit? qui cum catulum surripisset, & sub pallio diligenter occultaret, quamuis uentrem unguibus discerperetur à cane, & dentibus morderetur: pertinaciter tamen retinuit, & immori uoluit pudore ne male & nõ diligenter fuisse furatus deprehenderetur, quod illis honori datur, contraque arguitur, & uerberatur captus, quoniam pigre & inartificiose uideatur furari. Illud uero aduertendum est: ita comparatum natura esse, ut pudore afficiamur magis erga parētes, & nobiliores uiros, quæ erga eos qui nobis sunt inferiores. Sic iuuenes qui aliqua peccata commiserunt: cum fratribus quidem libenter conuersantur, à parentibus uero pudescunt & aufugiunt: quo exemplo usum esse Dionysium tyrannum accepimus, cum diceret se Corinthum metropolim reueritum, in Leucade colonia suauius habitare. Quoniam uero dixi nos propter meliores nobis pudescere, sicuti contingit cū quempiam aut regem, aut uirum auctoritate, & ætate præstantem sumus collocuturi, hinc (ut opinor) natura eius qui nephariam aliquam rem, & turpem patrauit: uultum pudore conuestit, ut ostendat eum, qui turpitudinem coram quocunque exercuerit, quicumque demum is sit, eo longe uiliorem esse factum: & ideo tanquam meliori assurgere debere, ut qui sit coram digniori constitutus. Et uere indignissimus quisque efficitur, & uilissimus, mox ubi peccato aliquo se polluit, atque maculauit. quod sane uoluisse Priscos illos theologos Platonem, atque Timæum certo certius est, dum uitiosorum hominum post mortem animas: in belluarum corpora transire asseuerarunt. Si enim timidos in muliebri corpore uitā acturos, homicidas ob turpissimū lucritū in færinam naturā transmūtādos, salaces in suillo corpore uicturos, leues & superbos in uolucres, ignauos & ociosos in pisces post obitum per transanimationē (quæ metempsychosis

metempsychosin dicunt, fore transmigraturos non aliunde sunt opinati, quàm quia mali & turpes hoïes: in uitia delabentes, ijs simillimi efficiuntur feris, uel animantibus quorum mores emulantur. Timore percussus es, lepius euasisti, forma gloriaris: pauonem te dicemus, si auarus: quid nisi lupus? si uino madidus totos dies obdormiscis: quid nisi uitulus marinus es? aut piscis ille (quem hemerocoetum & interdum cubet Oppianus uocat) qui solidum diem in arenis stertit, noctuque dumtaxat excitatur: adeoque satietatem & modum cibi non nouit, ut prius non desistat, quàm mediâ illi aluus disrumpatur? Et profecto sicut nec plantas cortex facit, sed insensibilitas. nec iumenta corium aut tergum durius, sed brutalis & ratione carens anima constituit. nec cælum orbis rotunditas, & sphericitas (quam omnium figurarum pulcherrimam existimat Plato) sed recta ratio diffinit. neque angelum sequestratio à corpore: sed spiritalis intelligentia determinat, ita hominem non forma uel figura, sed usus rationis efficit, atque cæteris circumscriptis, hoc uno dumtaxat censendus est. Verum ut redeamus illuc unde pedem retulimus, illud quoque inter ea quæ de pudore diximus: notandum censemus, quòd amantes eos quos amant, & amati à quibus amantur, maxime reuereri in turpibus solent. atque hinc cauere ab omni uicio studet, quo minus in dedecus uel foeditatē aliquam profluxisse conspiciantur. Sic illud incudum & memorabile refertur, quod cum quidam communi iure belli admoto telo ab hoste esset transuerberandus, præcor dixerit heus tu, ut per pectus adigas ense: ne cum me mortuum meus dilectus conspexerit, tergo uulneratum, atque confossum erubescat. Atque hinc cum ioco dixisse Pammenem quendam serunt, non esse conuenientē atierum compositorem Nestorem Homeri, qui Græcos iusserit, ut secundum cognationes & tribus, in turmas disponerentur, quo tribus (inquit) tribubus, cognationes cognationibus opem ferant atque succurrant. cum oportuisset amatorem apud amatum collocare, contribules enim contribulium, & affinium non multam habere rationē in aduersis, at uero phalangē quæ ex amatoria amicitia fuerit in armoniā reducta & conglutinata, hanc indissolubilem esse, & infragilem, quādo ij quidem pro amore quo erga amatos ardent, illi autem pudore ob amantes affecti, fortiter, & in mutuum auxiliū alteri pro alteris in difficultatibus sane perstiterint. Iocum itē scribunt cum ab Hercule amaretur: illius certaminum atque laborū fuisse participem, semperque illius lateri inhaerentem gesta sse scutum, ad cuius sepulchrum sua quoque ætate amatos, & amatores mutua fide se obstringere atque obligare Aristoteles refert. Et profecto si Platonem non contēnimus, qui amantem, diuinum, & sacro furore percitum amicum uocauit, non parentes iuncticum gnatis, non amici sociati, non denique quæcūque alia sanguinis necessitudo aut debitum, in bello, immo in omni totius uitæ.

ANTO. LOD. MEDICI OLYSSIPPO.

uitæ cōditione tantum ualet, quantum ex mutuo se amantibus, quædam consors facta cōiugatio. Dissidēt sæpe & irati sunt cū parētibus filij: nō cōuenit semper inter uicinos, si negocium aliquod festinatione egens incumbat, prius (ut inquit Hesiodus) cinxisse se uolēt affines. si dira urgeat necessitas: si periculum sit capitæ aditū dum, fuga sibi cōsulent amici. At qui efficaciter amat (quem ab amico distinguens appello) quamuis dolor uisceribus accesserit, firmiter persistit: ne ante se, cuius ignibus uritur, uideat periturum. Non satis: immo parum est, amicum esse. Si exilium, si egestatem, si proscriptionem, si tormenta per singulos artus excogitata, si gladiū impendentem iugulo, si uitam deniq; morte finiendam, ante oculos statuas: amicitia cedit, amor perseverat: qui quoniam uehementissimus est (nam aliter nō esset amor) pericula quæ subeunda sunt, oīa putat iocunda. Quid enim pericles? facere me (inquit) pro amico oportet: sed usque ad aras. Quid Cleopatra quæ egrum Antonij animum suis amoribus liquefecerat? cum multa & prope infinita sint mihi mala (inquit) nullum ita graue ac durum mihi est, q̄ breue hoc tempus, in quo sine te miseræ uixi. Quid Thybes exitum repetam, supra proprium amantem peremptæ? quid Alcibiadem amicæ pallio uulneribus confossum coopertum? quid Alcestem (cuius meminit Plato) quæ sola pro uiro uoluit occūbere, cū tamen ei pater & mater essent, hoc uno exemplo abunde testata, quantum ob amorem quem erga maritū haberet, parentes alienos putaret: & solo tantum nomine ad filiam attinentes: uirum uero tam impense fuerit prosecuta, ut & homines eam æternis præconijs tollerent, & dij sibi præmijs immortalibus donandam censuerint. Et sane nullæ sufficerent chartæ si cōmemorare hic aut recensere accuratius uellem: eos qui amore uicti, admiranda toti orbi factiora fecerunt. Nam quis nescit quæ Christi fideles, lassatas tormentorum manus superantes, pro fidei defensione subire non sunt ueriti: incensi atque flagrantés charitate diuina, & fortitudine mortem contemnendi, ne legem dei uiolarent? Quid item coegit primū illum apud Chaldæos unius dei cognitorem Abrabamum, unius nati parentem, ut quem solum habebat in senectute genitum, multis annorumque plurimorum precibus expetitur: libenter in holocaustum duceret, ignibusq; superimponeret, iā iā mactaturus: ut suo cruore perinde atq; oleo, sacros illos ignes foueret? nisi ingēs cupiditas, & obnixus amor in deum, cui quia sic seruum suū probare quem elegerat, qui primus nomē dei elion inuocaret, placitum esse certo sciebat, nō dubitauit seruum fidelis: suum pignus immolare, quo dei amorem paternis affectibus præponeret. Neque enim est quisq; tam malus, (ut diuinus inquit Plato) quē nō ipse amor lymphaticum (ut ita dixerim) & diuino furore percitum ad uirtutem faciat. Et quod Homerus dicebat, deum aliquibus robur inspirare, & uires, hoc indubitato

dubitato amor amantibus præstat. Hinc altius Plato prouectus: nõ dubitauit dicere, quòd si qua ratione fieri posset: ut ciuitas aliqua ex amantibus & amatis, aut exercitus conderetur, ea esset urbs immortalis, & tam pace quàm bello florentissima, & illa esset inuictissima, & insuperabilis aties. Verum quoniam nos nunquam melius, quàm ipse poterimus, quid senserit explicare, ideo præstiterit forsam, totam eius dictionem, quam ex symposio traduxi, hic apponere: quibus ne per somnium quidem accedere propius ad eloquentiam eius & dicendi sublimitatem possimus. Asero (inquit) uirum si quis amat, hunc in turpitudine deprehensum, quia aut commiserit rem turpem, aut iniuriam passus nõ propulsauerit, & fuerit ultus ob pauiditatem, nõ adeo patre uiso, aut amicis, aut alio denique quocunque erubescere, & graui dolore tangi, quàm si suas delicias conspexerit. hoc & id ipsum amatum pati uidemus. nam insigniter suos amatores reuerentur, & coram ipsis constituti pudescunt, si quòd in turpi re aliqua fuerint. Si quidem igitur aliqua industria & machinatione fiat, ut ciuitas aliqua constitueretur, aut exercitus ex amatoribus, & iuuenibus amatis, non est ut melius suam ipsorum patriam habitare possint, nec aliter commodius suis rebus consuluerint. nam & ab omnibus turpitudinibus abstinerent, & mutua contentione alteri alteros tueri, & amore superare contenderent. Et hijs si quidem iuncti & coalterni pugnauerint, uicerint illi quidem quauis pauci (ut ita dixerim) omnes homines, si contra ex aduerso sistantur. Vir quippe amator, aut ordines deseruisse, aut arma turpiter abiicisse, magis à cunctis hominibus conspici, quàm ab amatis præeligeret. nec quisquam erit, qui aut relinquere pusionem amatum, aut nõ festino auxilio periclitanti succurrere sustineat. hæc Plato cum multis alijs quæ diuino ore, atque pectore per totum dialogum philosophatur. Sed & Pelopidas sacram quædam cohortem duxisse dicitur, ex hoc hominum genere constantem, cum qua fortissima belli edidit exempla, ut dux magni nominis putaretur. Porro (ut Plutarchus auctor iuratissimus est) Laædamoniorum legislatores, gæti sua animos ut nimium færinos, & animosos, & incòtinentes, uolentes à pueris mox diluere, atque remittere, & ueluti humectare, cum tibias tam serijs quàm ludicris in rebus induxerunt: illis maximos defferentes honores, & prælationes, qui elegantius cæteris canere: & ad lyram modos facere didicissent, tum uero multum & splendidum amorem in certaminibus immiscentes, innutruerunt, còtemperantes iuuenum mores. Nec hæc dumtaxat contenti fecisse, deam ex Marte & Venere quam fingunt poetæ congregientibus genitam, in urbis patronam adaptauerunt, quoniam ubi pugnarum bellorumque studia còueniunt simul cù suadela & gratijs coniuncta, ibi diligentissima & ornatissima politia conficitur, ubi omnia secundum armoniam procedant, atque ex eo tempore sacra quædam cohors ex uiris quadringentis

ANTO. LOD. MEDICI OLYSSIPPO.

dringentis electis fuit constituta, quorum alteri amatores erant, alteri amati, quæ usque ad pugnam, quam post longa annorum curricula in Chæronæa infelicitè & improspere gessit, inuicta perstitisse dicitur, quos ubi adinuicem permixtos, & nullum tergo uulnus habentes, sed omnes sarissis obuios, in angustiis armis procedentes, contra innumera hostium millia, transfixos uidiſſet, illachrymaſſe, & dixiſſe fertur. O male pereant illi, qui hos quid aut pati, aut facere turpe putant. Namque illi nõ solum corporum, sed & animorum erant amatores. nec enim ego eum dixerim amare, qui solum ut corporis pudorem atq; florem puellæ quam amat, aut puſionis decerpit, amare se simulat. Et sane quemadmodum equi citius cum curribus, q̄ secundum seipsos impulsi currunt, & stadium peragunt, non quia sic magis aerẽ diuidat multitudine & curruũ accessione cõfractũ, sed quoniã eorũ animos incendit mutua adinuicem cõtentio, & uincendi cupido, quæ miros quosdam aculeos & stimulos illis ingenerat, ut semper præcedentibus instent. sic & boni uiri cum pulchrarum rerum sibi uicissim zelum obtinēt, ut illissimi in cõmune opus: & ad omne facinus præclarum conficiendum promptissimi sunt, si in unum ueniant. Quapropter & statuarij qui nudos sæpe reges, atq; deos honoris gratia cõfingūt, amorem quoque nudum efformant, haud male: ut qui indicare uelint ad apertum illud uirtutis atque mentis amatiũ, extra omne clancularium uitiũ, extra omnem fucum atq; tectorium existere. Sed quoniam iam de pudore differuimus, aliqua quoad breuibus fieri possit, exempla & ueterum de eo sententias referamus, qui adeo pudorem suspexerunt, ut ad hunc modum Euripides diceret. O ueneranda uerecundia, utinam omnibus hominibus assistens impudentiã ex animis extulisses. & rursus uolo (inquit) pauca quædam dicere, nõ multũ genas, atque supercilia impudẽter attollens, sed sobria loquar, ut fratrem decet. uir namq; bonus, bonum reuereri solet: & mox. pudor in oculis suboritur ó gnate. & Agathon dicebat. Cum iniurium me esse puto, faciem animorum pudescens uidere non sustineo. sed & Theognis ita insit. Nullũ thesaurum pudore meliorẽ intus in penu repones, quem optimis uiris Cyrne exhibueris. Stasimus autem poeta ita extulit.

Nam qua parte pauor, quoque est pudor additus illi.

Contra quem sic Plato (ut Euthyphron auctor est) scripsit. Multi (inquit) uidetur morbos, egestates, & alia id genus timere, sed nequicq; hæc ipsa reuereri: quæ timent. An non tibi ita uidetur? mihi quidem sane. quare ita potius inuertendum est.

Nam qua parte pudor, quoque est pauor additus illi.

Neque enim quisq; est, qui si de aliqua re pudescat, atq; reueretur: qui non simul timeat, atque metuat improbitatis opinionem. Omnis igitur quem pudet, metuit: nõ ta-

men ubi timor, ibi & omnino pudor est. in plus enim se extēdit à pudore timor, particula namq; pudor timoris est, sicut numeri impar. ita scilicet ut ubi sit numerus, nō protinus imparē esse oporteat, ubi tamē impar, numerum esse sit necesse. Demosthenes uero ita dixit, malum q̄uis solus sis: ne dicas, nedum facias, disce uero ex omnibus, teipsū multo magis reuereri, quod & Pythagoras inter aurea illa uerba, quæ protulit, multo ante significauit dicens. Rē turpem, neque cum alio, neque iuxta te positus facias, præ omnibus tui teipsū maxime pudeat. & item. Cupias potius, ut qui tecum conuersantur, te reuerentur, q̄ timeant: pudori namq; adest ueneratio, timorem autem odiū comitatur. Theophrastus uero ita ait. Si te ipsum fueris reueritus, nunq̄ alium erubesces. Sopatrus autem ad hūc modum. Caue & pudeat te, ad corruptas hominum opiniones respicias, at uerum sermonem cunctis in rebus propone, neque apparentem utilitatem cum damno subditorum eligas, neq; fugias ignominiam quæ uideatur cedere in commoda eorum qui tibi subaudiunt atq; parent imperio, si quidem non quācūq; existimationem, sed optimā uitam possidere, inter homines uelimus. Pythias (quæ Aristotelis filia traditur) rogata quisnam colos optimus? qui (inquit) præ pudore ingenuis & liberis hoibus in uultu efflorescit. Sed & Cato iuuenem illis se magis delectari dicebat, qui rubescerent: q̄ qui pallecerent. Diogenes autem cum iuuenem rubescentem uidisset, macte (inquit) uirtute esto, & cōfide O fili. talis namq; est ipsius uirtutis color. Hesiodus autē Homerum in hoc secutus, pudorem magno uel commodo, uel damno hominibus esse uult, dum in primo operum inquit. Pudorem non est bonū adesse uiro indigenti. Pudor multum homines aut iuuat, aut lædit. Pudor quippe infelicitatem, cōfidentia autem opes afferre solet. Sed hæc poetæ dixisse concedemus, qui non adeo diligenter rerum appellationes curat: nos autem dicemus Aristotelem in libro de moribus secuti, q̄ uerecundus omnis est laudabilis: est enim in ijs quoq; affectibus superabundantia, & defectus. & q̄ exuperat quidem qui in uniuersis uerecundatur, qualis est ipse pavidus, qui uero deficit, aut nulla in re uerecundatur, appellatur impudens: medius autem est ipse uerecundus. Melius Homerus qui fortissimos uiros ob pudorem res aggredi pulcherrimas facit, quid enim ait inter Græcos Diomedes?

Inter enim dicit Troianos optimus Hector,

Tiudes fugiens puppes confugit ad altas.

Scilicet quia pudorem detrectabat, pugnam capeffit. & alibi inquit. Ex uiris pudentibus, plures salui sunt, q̄ turpi morte perempti. & cum lacefferentur Græcorum quiq; ad singularem pugnam fortissimi. Timor (inquit) suscipere pro se quæque uetabat, sed pudor negare recusabat. At uero impudentes, quiq; nullam boni & honesti

nesti

nesti rationem habeant, sed ter (ut dicitur) faciem absterferunt, nullo magis epithe-
 to infamat, quæ quæ cynopidas uocat, hoc est caninos oculos habentes, quo uitio Achil-
 les inurit Agamænonem. Quintilianus item inter uitia oratoris perfrictionem faciei,
 quod impudentiâ signat, imprimis notat, Vitiosa (inquit) sunt illa, in ueri lacunaria,
 & perfricare faciẽ, quasi improbã facere. Plutharchus auctor est Ciceronẽ oratio-
 nem habiturum, solitum ante leua barbam demulcere, quod & facientem interfectum
 esse idem prodidit. Quia uero iam satis quid de pudore ueteres prodiderunt, retu-
 limus: nunc ad exempla transeamus, ut compertum omnibus sit, ut optimus quisque
 fuerit, ita hoc laudatissimo hunc non caruisse affectu. Cesar quoniã in senatu nõ as-
 surrexisset tribunis, & consulibus, sed sedens tanquam ad idiotas, & infimos homi-
 nes responsa daret, grauius ita est affectus pudore, domũ reuersus, ut reducta à col-
 lo tunica, se paratissimum diceret, iugulum exhibere, cuiuscũque qui eum occidere uellet.
 Cum Medi prosequente Cyro, urbem fuga repeterent, insequerenturque hostes, iam
 mox uictores futuri, nec quisque dubitaret, quin eo impetu ciuitas atque insultu fo-
 ret capiẽda, Persicæ mulieres ex urbe suis fugientibus inconsulta temeritate, obuiam
 procedentes, atque uteris apertis, & muliebribus genitalibus patefactis clamantes,
 quo ruitis õ ignauissimi, an uos latet minime uobis huc in aluos unde prodijstis, regre-
 di licere: uictoriam in speratam tribuerunt. nam tam graui mox pudore subito mili-
 tes conuersi, fusos & inconsiderate soluto agmine procurrentes inimicos non multo
 cum labore fugarunt. Lacon quidam nimium honoris, & gentis suæ nominis studio-
 sus: cum uenderetur sub hasta à præcone, putaretque hinc ignominiam & dedecus ali-
 quod suis ciuibus accrescere, clamaretque præco, Laconẽ uendo, captiuum dicitõ (in-
 quit) uendo, non Laconem. Pudebat non uictum ductum esse in captiuitatem: sed cũ
 Lacon natus esset, in hostium manus uenisse. Nã tanta erat mulierũ Lacænarũ for-
 titudo animi: ut ituris in bellum filijs, scutũ traderent: dicẽtes aut hoc, aut super hoc,
 Laconica breuitate significantes, ut aut scutum matri referrent, aut super eum mor-
 tui reducerentur. Hinc fugientem cum quædam filium uideret, sic eum allocuta fuisse
 fertur, uade in tenebras malum uirgultum: cuius ob odium Eurotas Spartaẽ fluiuius
 ne ad timidam quidẽ damas fluere dignabitur, inutilis catulus, mala portio, uade sub
 òrcum, uade nec Sparta dignus, nec parentibus. alia cum Demetriũ natũ à bello
 magno tremore redeũtẽ, omni armaturæ ornatu deperditõ obseruaasset, dentibus acu-
 tis frendens, & per ilia ense impulsõ, filium ulta, masculum testimonium suæ uirtu-
 tis reliquit, talibus editis uocibus, quæ uiros magis decerent, morere (inquit) nec
 habeat hanc inuistam notam Lacædemon, quid enim illa errauit, si timidos meum
 lac enutriuit? Lacæna item ancilla rogata, an ad uirum accessisset, cum quo nupta
 erat,

erat, nō ego pudore suffusa ad illum accessi, sed ipse ad me. Sed ante omnia admirabile est pudoris uirginum Milesiarum exemplum, ad ostendendum: quātam hic uim habeat ad probitatem. Milesias uirgines pernitiōsa & subita irrep̄sit uoluntas ob-eundae mortis. nec erat numerus earum quae se suspendissent, & ad incerti euen-tus interitū cucurriſſent, sed efferebantur indies, certatim omnibus inopina causa ad mortem cōtendentibus, ut internitio earum, & omnimoda calamitas speraretur, cū nulla tāto malo medicina adhiberi possit, nec pacto ullo, aut suasiōnibus deterren-tur (quid enim non cōtemnerēt: quae nibili mortem faciebant?) inuentus est quidā, qui lata sententia decreuit, ut omnes quotcunq; se peremissent, nudis corporibus, cum eo fune quo se suspendissent, peruicos ad humādū efferrentur. Nulla fuit, quae posthac uoluntariam mortem subiret, pudore tam inhonesti funeris, & quas non casus acer-bus: nō mors durissima (quā terribilium ultimum, & in qua despicienda fortitudinē uersari uoluit Aristoteles) nō parentū luctus, nō uitae cupido atque lucis, non de-nique ulla ratio, ne sibi uiolentas mortes consciscerent, peruincere potuit, unius pudor-is phantasia & opinio, quam uita functae essent habiturae: eas à tam nephario sce-lere inhibuit. Non est contemnenda quoque uerecunda responsio Olympiadis ad Alexādrum filium qui cū sic scripsisset. Alexāder Iouis Ammonis filius Olym-piadi matri salutē, ad hūc modū rescripsit. quiesce (inquit) O nate, neq; deſſeras, neq; crimineris me aduersus Iunonem. nam tu me illi tua epistola pellicē esse cōfiteris. Ve-recūda ista, & comis matris ad filiū rescriptio, superbū animū uictorijs & adula-tionibus elatū admonuisse uisa est, ut opinionē falsā deponeret, qua natū ob secūdū fortunae applausum se de Ioue crediderat. Aristotelis quoq; laudatur in deligendo successore uerecundia. nā cū sexagesimo secūdo aetatis peracto anno, deligere uellet successorē ludi, ad quē post eius obitū discipuli cōcederent, praestarentq; inter caete-ros Menedemus Rhodius, & Lesbius Theophrastus, ne si alterū praepōneret, alte-ri fuisse iniurior uideretur, iussit ut uinū sibi Lesbiū & Rhodiū curarēt, usurū ue-ro se eo, quod magis placeret, quod ubi allatū ipsi fuisset, ubi utq; rīgustasset, praesēti-bus qui successorē magisterij petierāt, iucūdū inquit & firmū est Rhodiū, sed Les-biū tamē suauius: quod ubi dixisset, nemini fuit dubium, quin successorē ea uoce nō ui-nū lepide simul & uerecunde sibi delegisset. Quin & Alcibiades Atheniensis sin-gulari pudore praeditus memoratur, nā cū traditas sibi tibias ab Antigenida tibi-cine, qui eum Periclis suasu docendū susceperat, ad os adhibuisset, inflauissetque, pu-defactus oris deformitate, & rictu distento, mox abiecit, infregitq; , à quo tempore cū antea summæ laudi daretur, disciplina tibijs canēdi desita est. Poetae etiam multi in suis carminibus pudorē fecisse uidentur, cū cōcubitus lege naturae operiendos signifi-carent, ut Homerus cum dicit.

Virginem soluit cestum, legemque cubilis. Et rursus.

Munusque cepit amoris, Et item.

In sculptis illi thoris cepere soporem,

Et Virgilius cum de Vulcani cum Venere congressu ita scribit.

Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit,

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Nibil aliud celebres ac doctissimi agunt poetæ, q̄ ut iure cōiugij mistos, uerecunda quadā trāslatione uerborum significant, atq; demōstrēt, quod & Hebræorum lingua item cognoscere, ut rem sordidā quātum possit, obtegat, uerecunde appellare solet. Quāobrem sacra lingua uocitata est, quia scilicet castissimis atque pudicis, nec ullatenus aures offendētibus rerum nomēclaturis utitur, quale est. Cognouit Adamus Euā uxor ē suā. & nisi in faciem benedixerit tibi Iob primo capite: pro eo quod est maledixerit. & in Exodo, abominationes uestras immolabimus in oculis uestris: & lapidibus non obruetis nos, cauet enim ne quo pacto nomen dei tetragrammaton, non solum asseritiue, sed neq; cōmemoratiue uerbo aliquo indigno significant. Et rursus deos quos Aegyptij colunt, abominationes uocat, ne idola gentium, uel dicto dii uocentur. Est etiam alia causa sanctitatis huiusce linguæ quia non habet uocabula aliqua propria, quibus membra uel naturales actus appellant, quod uitium aliarum linguarum omnium proprium est, & peculiare, ut plura fere nomina pudendis & genitalibus membris indiderint, quā alijs rebus, ueriti forsam, ne appellationum penuria has partes minus notas haberemus. Latini infandis fœdisque uocabulis hæc significant: omnia impudicitæ genera tam masculæ Venris quā aliarū turpissimis nomenclaturis comprehendentes, ut (& si uelimus) Sodomorum, & asotorum dum masturbationes, pedicationes, & alia id genus nephanda uocabula (quorū ne significationes quidē tenemus) audimus: obliuisci nequeamus. Græci quoque non multo honestiores appellationes indiderunt: quas nullus paulo humanior audire sustineat. Vrinæ & aliarum superfluitatum uocabula non pauca apud Latinos sed plurima apud Græcos quæ pudet referre. Hebræi in hoc pudentissimi nullum membri genitalis sibi proprium nomen habent, sed uocant quid hoc est neruum. finum alui sōa dicunt, à uerbo quod exire significat. uuluam rechem hoc est matricem suæ gentis uocabulo nuncupant. Genesis quoq; capite septimo (quæ Bræ sit dicit) octo litteras integras scriptura adiecit, ne uocabulo minus sacro uteretur, ne enim diceret ex animalibus impuris, uel inquinatis, capies tibi septem: circūlocutione usa est dicēs ex aīalibus quæ non sunt pura. & quæ sequuntur. Sed non sufficere possim, si gentis huius munditias, & puritatem lecti, atq; cubilis,

lis: & mensæ non ad lauticias, sed ad ciborum delectum, & frugalitatem compositæ temperantiam uellē pluribus nescientes docere. Illud unum addam, q̄ si ita malorum operum, quæ necesse est facere eos, qui bonitatis originem, & fontem deum non credunt, quorum qui pijs̄simus est, is longe impijs̄simus sit oportet, essent immunes, & Christum deū, & saluatorem colerent: quem sui maiores auaritia, & scelerum labe maculati, cruci dederunt, ineffabili gloria exaltandum. Si inquam Iesum in cuius nomine dæmonia fugantur, fide integra uenerarentur: quemadmodū sibi cauent, ne impuras epulas contingant, & si a mendacijs, periurijs, usuris, & proximi deceptione æque ut a porco abstineant (quod nosse solius dei qui corda scrutatur: est opus) haud dubitem quin recta ante alios mortales in cælum deuolarent. Nō prætereūda etiam est Essenorum apud Hebræos insignis pudor inter cæteras uirtutes (quod nomen uel sanctos: uel cōtemplatiuos significare putant) qui sabbatis quidem uentrem non purgare dicuntur, cæteris autem profestis que diebus dolabra foueam in locis semotissimis, nec soli peruijs̄ facientes, uesteque dimissa, diligentissime se obtegentes, ne lumini diuino iniuriam faciant, alui onera deponunt, & mox terram quæ effoderant, reducunt, & tanq̄ ab immūditia quæ sit naturalis, solemne habent, ut diluantur. Sed ante quæ hinc digrediar, illud quoq̄ annotasse non pigebit, uiros naturali quadā sponte pudētiores esse: & honestiores, quæ foeminas, quorum nullum ut decētissimum faceret natura, simul & ornatisimum, barbam addidit, at uero foeminas tāq̄ minus seueras, atq̄ pudibūdas, priuauit barbitio. Quales enim cuiuscūque generis animalū sunt mores, talem illi natura corporis speciem exhibet: ceruū, leporem, dasypodē, quoniā timida & meticulosa sunt animalia, armis tāquā onere superfluo priuauit: sed celeritatē dedit, qua se celeri cursu surriperent, strēua autē, & pugnantia, ut apros, ut tauros, ut lupos, unguibus, dentibus, & cornibus armauit: hoīem quoniam uersatilē mētē habet, manibus omnīū organorū uicem suppleturis donauit. Foeminas itaq̄ quoniā morem minus habent honestum: mētē grauitate natura priuauit. Hinc barbā promissam philosophis alere fuit translaticiū. est enim plena cuiusdam maiestatis uiri facies, postquā pubuisse cepit, & tātā uenerationē secū affert bene profundum mentum, ut nihil mirū sit piratas fama Scipionis adductos: Linternūq̄ profectos, mox ubi eū uidissēt, abijisse cōspecta magna quadā uultus maiestate. Nec uero silētio iuoluā mēbra generationi destinata, i oībus linguis quas mihi didicisse cōtigit, a pudore fuisse appellata: ut scilicet intelligeremus earū partīū pudorē ante oīa seruādū, nec ea mēbra impudice aperiēda uel reuelāda esse, de quibus pudendorū indito noīe cūcti nos pudescere uoluerūt, quoniā (ut puto) hoc uitio homines ad belluam maxime libidinem propius accedant. Quis enim non uidet quā libidine incita,

non solum equæ (quarum est furor nobilitatus) sed & cuncta animalia perpetrare soleat: & quâto impetu libidinis hausta imaginatiõe turgētia in Venerē feratur? Pu-
 dēda itaq; dicūt Latini, Græci aidōia uocāt, quia scilicet aidōs pudorē significet: ea-
 dē ratione Hebræi mebusē appellāt, quoniā hoc uerbū bus pudescere, & cōfūdi, &
 erubescere apud eos designat. Quærit autē Aristoteles quare est q; hoīes rē Ve-
 nereā agere cupiētes, cōfiteri se cupere maxime pudeat: at edēdi, & bibēdi, aut aliquo
 eiusmodi desiderio cū tenētur, quæ cupiāt fateri nil pudeat. Respondetque id esse in
 causa, quoniā aliarū rerū sit usus necessarius ad tuēdā uitā, uel saltē honestus, & quē
 plurimi oēs cōcupiscāt ut honores: & id genus alia, at rei Veneræ libidinē supflue-
 re, & animi putris atq; saturi indicē esse, frigere nāq; Venerē (ut inquit comicus) si-
 ne Cerere & Baccho. Neq; enim coitus iuuenum prostitutō, & uirium unicus &
 ualentissimus deperditor (quem ad Alexandrum scribens Aristoteles ludum por-
 corum appellauit) pro tuendo indiuiduo, sed pro producenda spetie necessarius est.
 cum multos immo innumeros legamus, qui sanctissimi atq; casti deo seruiert absq;
 ullo muliebri commertio, & præcipue apud Christianos: apud quos sacerdotibus
 connubia sanctione patrum interdicta sunt. Alexander duobus ijs mortalem natu-
 ram suam sentire & cognoscere se aiebat: Venerē, atque somno, quoniam & labor,
 & uoluptas ab eadem naturæ imbecillitate proueniāt. Sed & quæ sitū a sacris theo-
 logis est, an quando corpora etiam in die iudicij uniuersalis (quādo omnis caro antē
 æternū illū iudicē rationē redditura actorū cōstituetur) resurrectura esse fide tenea-
 mus, beati de corporū nuditate pudescēt, nec enim eos dicēdū est uestibus esse indutos.
 Ad quod (quantū ego ex illorum libris colligere possū) hæc responsio dāda est, q;
 postq; beatitudine sempiterna donata fuerint corpora eorum qui hic sancte uixe-
 runt, nullus erit uestiū usus. Perfectior quippe est status beatorum, q; eorum qui in
 innocentie statu erant cōstituti: sed cum hijs ante peccatum commissum non fuerint
 uestes necessariae, ergo nec illis erunt: qui nunquam casuri diuino spectaculo fruūtur.
 Sic enim habendū est, tū domos, tum item indumēta ad obtegēdas turpitudines fuis-
 se inuenta, quæ nō palā honeste retegerētur. suffunduntur quippe hoīes oēs rubore:
 si uerenda nudētur, quoniā in ijs quidam patibilis ardor, & pruritus insurgit cōtra
 rationis imperiū, quod cū in electis non erit, proculcatis nimirū oībus affectibus, &
 diuino igne, materiā cōsequentibus scybalis, atq; passionibus cōsumptis: nihil sane est,
 q; uestitu indigeāt, sicut nec primi illi hoīes, qui nudi testāte scriptura cū essent, atq;
 agerēt, nihil perinde ac si nullū malū esset, pudescēbāt, sed cū deliquissēt, exarserūt in
 utroq; quadā libidine partes generatiuæ, quod ate nō fuissēt perpeffi, & feruore quo-
 dā in Venerē fuerūt incitatae, & peccatū deniq; poena cōfestim ruboris cōsecuta est.

quæ nulla in beatitudine illa esse potest, quam esse statum omnium bonorum adim-
 pletionem perfectum diffinimus, impletis scilicet potentijs omnibus: & suscipientibus
 omnem felicitatem quam recipere unus quisque possit. Quamobrem nec uestes in
 illis aliquid efficerent, non minus enim cerneret beati, cor, & intestina, & reliqua
 uiscera aliorum beatorum, quæ uultum, & extimas partes, quoniam & cogitationes
 aliorum non minus quam proprias cognoscunt, quas si appeterent percipere, nec da-
 retur, non plene essent beati. & ut satis recte Augustinus in libris quos de ciuitate
 dei inscripsit: non magis in uita æterna de pudendorum nudatione erubescunt, quæ de
 pulchris oculis, aut manibus, quas intuemur, nec enim erit ullus accessus ad foeminam,
 nec carnis irritatio: quod satis saluator respõdens Saduceis insinuauit, cum diceret
 eos nescire uerum scripturarum intellectum, nec enim post resurrectionem, aut nubere
 foeminas, aut duci uxores, sed manere omnes sicut angelos dei in cælo, qui ulla nesciunt
 connubia, nec ulla apud eos Talasia in nuptijs concinuntur, qualia Romani quum
 domum ducebant nouas nuptias, de more dicere solebant. Christum quoque qui nobis sa-
 luti fuit, gentibus ludibrium, Hebræis autem scandalo, nullis uestibus ad tegenda uul-
 nera indigere affirmant, quando eorum manifestatio illi sit gloriosa, debellato per
 illa diabolo, cui genus erat totum humanum obnoxium: & deuicta morte, regni que
 sempiterni gloriæ suis fidelibus parata. Quin nullam esse turpitudinem, nec mem-
 brorum ullam foeditatem: ut tegumento sit opus, in illa bonorum omnium possessio-
 ne firmissima manifestum est, cum potius magnam luminis uim atque splendoris ex
 illis gloriosis corporibus exire: illustrantis, atque nitere facientis omnes particulas
 credibile sit. Angelos etiam in corporibus assumptis, si uestibus, seu stolis adami-
 ctos legamus, ideo eos sic apparuisse: quoniam cum hominibus erant uerba facturi, qui ue-
 stibus obtekti incedunt, non quia per uestes acciperent, ut possent uideri: aut ut par-
 tes corporis inhonestas obtegeret, cum corpus solum concreto ex aere, & condenso, ima-
 ginariu: non uerum & subsistes haberet: intelligendum est. Addit præterea redemptorem
 nostrum (cuius nomē est super omne nomē) postquam surrexit a mortuis, discipulis nudum
 se exhibuisse uidentium: cum Thomæ dixerit, infer digitum tuum huc, & mitte manum tuam in
 latus meum, & in fixuras clauorum, & discipulis: palpate & uidete, quia spiritus car-
 nem & ossa non habet. Sed quodammodo uidemur nostros limites egressi, quare relato
 pede ad Lyceum & Peripatium uestigia conferamus: ut intelligamus quæ recte Aristo-
 tes totius philosophiæ hypatus atque coryphæus de pudore seferit: qui eum a uirtutibus
 seuerit, sed illius audiamus sententiam. Pudor (inquit) affectus & passio magis est, quæ uir-
 tute & timor quidam est infamiae, & potius metus quidam dedecoris est, quæ quæ in eo sit uir-
 tis aliqua significatio, non etiam sit sine corpore, quod habitibus studiosis conuenit. Quo-

niã si uirtus esset: omni cõpeteret ætati, at senẽ nemo (inquit) laudauerit, qui pudibũ-
 dus sit, iuuenes autem pudorem ideo decere, quoniã cũ sint ad uitia procliuẽs à pudore
 prohibeãtur, quin & à uiro probò omnem abesse debere pudorẽ asserit, nec enim
 uir probus res malas uel simpliciter, uel uulgi opinione aget, quòd si rem aliquã tur-
 pẽ inuitus fecerit, non ideo pudescere illũ debere, quoniã de ijs quæ nõ spõte fiũt, nul-
 lus uerecundatur, erit uero pudor non simpliciter, sed ex suppositione bonum, hoc est
 si cõmisit quis turpia, ut pudore afficiatur est probi, quamq; operæ precũ sit, ut ni-
 hil pudore dignum efficiat. Quod itaq; Aristoteles ait, à quo (ut fateri nõ pudet)
 totius bonæ doctrinæ elementa desumpsimus, uerecundiam quidem laudabilem esse,
 sed non uirtutem, ego quidem non uideo, quid sit laudabile, quod non sit studio-
 sum, ab eodem certe magistro didicimus, pulchra seu honesta laudanda, turpia au-
 tem uituperanda esse, & quòd laudabilium genera sunt uirtutes, turpiũ autem uitia.
 Nam quod ait uerecundiam semper ex malo commissò procedere, non omnino pro-
 bo, est enim quidam pudor, qui & si nihil uitiosum commiseris, tamen ubi sis coram
 præstantiore constitutus, sequi solet, & qui pueros bonæ indolis, atque ingenuæ, ex
 optimis parentibus educatos maxime deceat, qualis ab Homero tribuitur Helenæ
 dum ad Priamum inquit.

O metuende mihi semper, multumquetremende,

Chare socer.

Et Ulixes ad Nausicaam, ò mulier ualde te metuo, & admiror. Rursus (ut idẽ
 Aristoteles ait) duplex est timoris species, altera cum pudore & uerecũdia, altera
 cum odio coniuncta est, illam pudicas mulieres erga uiros, & liberos erga parentes
 modestos, & ciues ad bonos gubernatores decere, hanc autem seruos in dominos, &
 omnes bonos in tyrannum habere arbitrat: nec enim amor unquam laudatus est
 sine pudore, & reuerentia. Sic angelos orationem deo cum magno timore, & gau-
 dio fundere nos docet scriptura, non quoniam aut timeant de casu, aut iram diuinam
 perhorrescant, nec enim beati ita censentur, aut quia peccati uitijue alicuius com-
 potes fieri possint, sed quoniam ita comparatum natura est, (nec enim quis deterio-
 rem reueretur) ut erga meliores uel sapientiores, huiusmodi affectus habeamus. Ad
 eum modum plures uideas, qui pudore coram aliquo quem diligunt, affecti: non solũ
 non putant turpe uerecundia, sed gaudent in hoc maxime, atque sibi in hoc mire cõ-
 placet. Quòd si obijtiatur aliquos ideo pudere, nõ quia rẽ turpẽ cõmiserint, sed quia
 metuant, ne in hoc incidant, nõ uideo cur hoc uirtutis non sit, cuius opus est non so-
 lum agere honesta, sed etiam fugere atq; recedere à prauis. Iã uero quod uult Ari-
 stoteles uirum studiosum non solum à turpi factò, sed etiam ueluti Cæsaris uxorem
 ab

ab omni calumnia alienum esse debere, dum prohibet eum ne turpia factu duntaxat, sed & opinione hominum perpetrare audeat, qualiter hoc constare possit uiro sapienti, si habendam uulgi rationem autumat, nō capio. Quandoq; enim uir bonus & pius cedit iniuriam facientibus, nec tamen pudore afficietur, quod succubuit, cum apud eum uirtus sit potior, quæ monet ne laceffitum quidem ad iram prouocari: sed condonandas esse iniurias patientia. Quin & uir, qui deo placere quàm idolis gētium magis uult, mactari & interfici millies ante sustinebit, q̄ q̄ thura tribus digitis comprehensa iniiciat in ignes deorum, quod tamē stultum uulgo putatur. Quid igitur, an quia stulta hæc putantur, seruum fugitiuum à precone cum damno magno meo, & domum pestilentem denuntiari non iubebo: cum uendo? aut argentum quod mihi pro plumbo uenditur, non indicabo: ut meo seruiam compendio? uel aurichalcum ab ignaro uenditore putatum non ostendam esse aurum: ut minoris emam? calliditas hæc est, & deceptio, & maxima sapientia meo iudicio uideri debet, si quis quantumuis ab omnibus stultus computetur, neglectis proprijs commodis unicam ueritatem anteponat. Stultus creditur homo ille iustus, qui tabulam naufrago, aut equum sautio non adimit, quo uitam suam liberet, & tueatur, at qui non potest mea sententia non summe sapiens esse, qui mori malit, ne alteri noceat: & quo incorrupta seruet innocētiam: proprijs non dubitat dānis pacisci. Stultitia præterea hominum, summa sapientia est apud deum, altius autem cristas erigens, & se extollens sapientia, summa stultitia deo reputatur. Nam omnes qui se philosophos uocauerunt, quamuis miro studio inquirendæ ueritatis exarserint, ueri inscitia ipso nomine profitentur. Superiori autem hominum ætate anteaq; philosophi nomen passim usurparetur, pauci quidam numero (nam septem fuisse memorantur) extiterunt, qui sapientum hoc est hominum titulo censerentur, quos æqualiter deus genuit ad sapientiã, sed & ij quoq; longe aberant, ut digni tãto essent cognomine, quia nemo uere sapiens iudicio stultorum esse potest. Quãdo igitur apud eos qui sapientiam profitebantur, non sit inuenire ueram sapientiam, & alicubi reperiatur necesse est, ea ut apud eos qui stulti putantur, cõmoretur oportet. Apud gentes quæ uirtutem nudam sequebãtur, hominemq; morte consumi putabant: stultissima quædam res uirtus erat, quæ nulum præmium laborum reciperet: & mille calamitates sustineret in uita ob frigidum duntaxat nomen uirtutis, quæ nullam esset recõpensationem habitura, nos autem qui huius uitæ mortalis spretis blanditijs: & alleetamentis, altiora sapimus, quia uitam æternam in precium (si constanter in perferendis, non autem irrogandis pro amore & fide dei erumnis persliterimus) speramus, stultissimi omnium existimamur, quia omnia quæ misera sunt, uel creduntur, pro deo non dubitamus perferre, quem

ANTONII LODOVICI MEDICIO LYS.

terrenæ mentes, oculo animæ purgato suscipere non poterant. Voluit enim deus uelamento stultitiæ: ne archanum sui diuini operis in propatulo esset, thesaurum ueritatis suæ & sapientiæ abscondere, ut sapientiã humanã pessundaret, & ut difficultate ob oculos posita, quãdo quilibet sibi ea proposita uideret, quæ qui faciunt, stultissimi iudicantur: perseuerantes, & omnia, uitam scilicet atque opes, quas uulgi admiratur, & nos denique ipsos negligentes in gloriã dei, æterna gaudia mereremur. Ergo iam ut ad Aristotelem tendam, non uidetur satis naturam uiri probi diffiniuisse, nec recte illi agendi materiam præscripsisse dicens: nec secundum ueritatem, nec secundum opinionem turpia facienda esse, quia uulgi animis stare nos præcipit, quod nunquam non errat atque labascit. Sed nec merito amicos illos Pythagoreos laudabit, quorum alter uadem in periculo capitis pro amico se obtulit, alter ad constitutum tempus reuersus, sponsorem suum qui iam ad mortem ducebatur, suo aduentu redemit, quia & si opus studiosum, & tyrãno ipsi admirabile fecerunt, qui melioris uitæ deinceps afsecla esse cepit, contra tamen, quæ populo uidetur, qui uitium putat propriæ uitæ non parcere, ut alienæ parcas, & cum periculo uitæ iustum esse, id ipsum quod laudant, & extollunt, illis sunt operati. Atque ut Aristoteli respondeamus unico uerbo, dicimus iustum quamuis turpia aut nephanda, hominum temeraria existimatione perpetret, non ideo pudescere, aut rubore ullo suffundi, quia magis propriæ tribuat conscientie, quæ nullius sibi sceleris pudendi est conscia, quæ uulgi rumusculis ducatur. Aristoteli autem ideo puto hallucinatum, quia hominem studiosum credebat, si aliquid turpe secundum uulgi opinionem egisset, pudore mox iri suffusum, quem tamem omnis affectus expertem esse uoluit, atque huius præcipue qui ex turpium conscientia oriri credebat, sed cum Aristotele fortassis plura. Stoici uero audiendi non sunt, qui omnes affectus audaci proposito, tamquam praua opinioe hominum in nobis genitos extirpare nituntur, quia dum affectus tollunt, hominem ipsum quasi excastrant, & ad ignauam & segnem, atque inertem uitam transferunt, & affectibus carentem, dum cupere, dum pudere, dum misereri, dum metuere, dum denique irasci prohibent, qui quidem tum demum laudandi essent, si efficerent ullatenus, quod intendunt, quod tamem impossibile factum est, non minus quæ naturam immutare, non enim in nobis minus sunt natura'es, quæ cani latratus, & amor, & caudæ blandimenta erga notos. aut ceruo timor, aut leoni feritas, aut ira feris, aut anguibus uenenum, aut placiditas pecudibus: quos si quis affectus ex illis euellere uelit, facilius animal interficiat, quæ quicquam immutet. ira namque ex cordis ebullitione naturali uel procedit, iecori tanquam præseprio cupiditas alligata est, gaudium licis beneficio prouenit, quas passiones in nobis non est compescere ne nascantur, carum uero augmentum prohibere possibile. Sed nec Ari

Stoteles qui omnes effectus in medio laudauit, ueritatis calle processit. Est enim cum summe pudefcere si pro crimine sit, non sit uitiosum, at uel paruus pudor peccati crimini datur. Quin & libido si extra legitimum thorum non euagetur, quamuis sit uehemens, culpa uacat, si autem alienum appetat, quamuis leuiter: non caret crimine. Metus item si dei sit, nihil est, cur quauis maximus nõ approbetur. Sed quid ago? nec uidere illi deũ, nec ad illũ referre quidquã potuerũt, quibus ille nõdũ se reuelare est dignatus. Stoici autem dum hoies eneruant ueluti, non multum absimiles sunt rustico illi colendi ruris insolenti, qui quoniam uicinum uidisset fraxinos deputãtem, stolonem uitium, atque olearum proceros abscindentem, putans se nactum iam rei rusticæ disciplinam, ad agrum quem in propinquo mercatus fuerat properans: oleam sibi, atque uitem omnem miser detruncat, comas arborum lætissimas, uitiumque uberimos palmites decidit, atque cum luxuriantibus & caprientibus arborum ramis, cum sentibus, & rubis, fruteta quoque & uirgulta frugibus, pomisq; gignendis foelitia purificãdi agri gratia conuellit, quem enormis illex ultima Barbarie oriũdus: dum mundare & auerruncare cupit, euertit, quod stoici haud dubie faciunt, qui uehementioribus omnibus animi affectibus amputatis, hominem carentem materia in quam uirtutem exercere possit, relinquunt. Si datur laudi Platoni: q; ad amicum cõuersus, percutit tu (inquit) seruum, nam ego sum iratus: & Charillo regi, quod ad quendam, qui se audatius cum illo gerebat: responderit, per deos te interfecissem, nisi essem iratus. Si (inq;) maxima uirtus est, iræ nõ cedere, atque in medio iracundiæ feruore sibi temperare, caret ergo uirtute, quisquis ira caret, quam reprimat. Si uirtus est cupiditatem ab alieni appetitione refrenare, nullam certe uirtutem is potest habere, qui nihil cupit: quod uirtutis usus cohibeat. Si uirtus est, libidinem corporis cõtinerere, cum maxime turget: careat uirtute necesse est, qui nunq; libidine stimulat, qua extincta laudandus esset. Vbi ergo non sunt uitia, ne uirtuti locus est quidẽ, sicut nec uictoriæ lætæ ubi nullus est aduersarius. Nos itaque emulati naturam, quæ honestissimas partes atque decoras in uultu omnium conspectui posuit, at turpes (quarum usus est quamuis necessarius) abdedit, atque occultauit, illam (inq;) nos imitantes: pudorem atque decorum imprimis seruemus, nec cynicos audiamus, qui quod factu turpe non est, non obscene dici putant. Sed prudentes & docti homines, earum particularum opus: quibus aut prospicimus generi, aut corpus saburra grauatum, à sentina atque recrementis expurgamus, nec in propatulo exercent, nec nominibus appellat suis. Canini autem illi philosophi nobis ideo sunt ex hoc albo reijtiendi, quia multa sunt ut latrocinari, adulterari, stupra committere, quæ re turpia sunt, sed dicuntur non obscene, contra liberis dare operã, urinã reddere, aluum deponere, re ipsa hone-

honestum est, sed obscene proprijs nominibus appellantur. Verecundiã ergo tum di-
ctis tum factis exercentes, meminerimus nõ debere esse nos deteriores scænicis, quibus
mos inualuit, ut nullus sine subligaculo prodeat in scænã, metuentibus ne si aliquo ca-
su euenerit, at corporis quædam partes aperiantur, non decoræ appareant. Quod si
Romanorum uerecundia hunc morem seruauit, ut cum parentibus puberes filij, cum
soceris generi nõ lauatur, nos æterno deo mancipati: quãtũ operæ precii est ut puris
manibus atq; corde imprimis circumciso, (cuius imaginẽ gerebat iipycæ circumciso
glandis, cordis aliquatenus figurã referẽtis, tradita Iuda is) ad diuina deo seruituri-
accedamus, & huius generis uerecundiam retineamus? Hinc enim uetitus ueteri lege
porcus immolari, ut exemplo sordidi & lutulẽti animantis, humilia sapientis, coeno se
uoluantis, nõquã alta suspicientis, munditias amaremus, & stretis terrenis, subli-
mia & cælestia cõtemplari doceremur.

DE inuerecundia eo tractatus nobis facilius erit, quia multa iam de
pudore præstrinximus. quare aliqua diutaxat exempla proferamus,
quæ memoria in præsentis subministrat. Fuit nõ multo procul ab æta-
te nostra, quidam in libidinem mirum in modum procliuus, quam ex-
quisitissima immo nephanda ratione incitabat, iubebat mulierem quam amabat, ut ter-
gus sibi atq; scapulas ualidissimis uerberibus urgeret: atq; affligeret, quod quò illa
fortius fecisset, & executâ esset, tanto magis ille Venerem sentiebat sibi dulciori
esse uoluptati, ad hanc rem pridie funẽ dabat aceto macerandã, qua sibi artus cæde-
rentur, unus plane homo (nisi immanis potius bellua dicenda est) qui inter grauissi-
mos cruciatus innocentissimorum membrorum, quæreret uoluptates. hunc morem
pueris reseruauit, inter quos dum esset, ita inter eos cautum erat, ut pudicitia mutuo
probe flagellati prostitueret. Philoxenũ Erixium, & Gnatonẽ Siculum opso-
natores nobiles, immo gulæ proceres & ganeones perdutissimos, in catinum & pati-
nas epularum solitos se emungere legimus, ut cæteris abstinentibus ob spurcicias,
ipsi soli citra emulum dapibus ingurgitarentur. Diogenes quum non tam cito quàm
uellet aduocata meretrix aduentaret, ipse manibus mutonẽ contrectans, inuerecunde
apud se Venerẽ exercebat: quod cum aliquando mulier cõquereretur, festiue inquit,
manus Hymenæum celebrando, te præuenit. Idem quum Venerem in cõspectu om-
nium more ferarum exerceret: interrogatus à quodam quid faceret, hominẽ (inquit)
semino. Non caruerunt adulationis uitio summi philosophi: quæ ad inuerecundiã pro-
xime accedit. Sed duo ante oẽs Plato & Aristippus hac ignominia notãtur, quo-
rum alter cum ob assentationẽ, quam tyrãno præstaret, suggillaretur, respõdit: pis-
catores quo paruulum caperent gobii, marina se conspergi patiuntur, me autẽ quæ
inuidia

inuidia est, quo magnum tyrannum accipiam, si dum conspuor uino & aqua mixtis ex ore tyranni perfundi facile tolero? amarulenter item in Platonem Diogenes cum diceret se tantum oleis cōtētum uictitare, an nō erant (inquit) Athenis olea, ut tu tertio in Sicilia olearū gratia nauigares. Demonax quæ sitis quid haberet: cur ad philosophias se conferret, testiculos coleosq; respōdit. Vetula quoq; illa nō præmittēda est, quæ dum Veneris delectationem uidendi muneri cui insigniter Veneria officit: prætulisset, omni pudore deuorato, uale (inquit) charum lumen. Alexander quoq; in Philippum impudentior fuisse traditur, cypho in eum misso, contra quē cū insurgeret pater, hastā uibrās, & ob iram cecidisset, ut lancea aberraret, uidete (inquit) o uiri, parat ex Græcia in Asiā cū exercitu trajcere, qui ex uno sedili in aliud assurgens concidit. ascalaphus quoque ob impudentiam, in bubonem dirū omē mortalibus, transmūtatus fertur: quia Persephonæ impedimento fuit, ne in cælum remearet, accusans quod septem grana ex pallido mali punici cortice decerptos comedisset. Postremum illud sit atticos omnium impudentissimos fuisse habitos, unde atticus aspectus pro impudenti in prouerbium abierit. namque Theophrastus auctor est aram impudentiæ apud atheniēses dicatam: solebat nempe ea gens quæcunq; magnā aliquam utilitatem cōtulissent, consecrare. De impudentia sic Theognis. Iam nunc pudor ex hominibus perit, uerum impudentia per terram extento passu uagatur. Euripides autem ita ait. Nō hoc est audacia, aut fortitudo, si amicū bene meritum obuerso uultu respicias, sed maximus omnium qui hoībus adueniunt morborum impudētia. at Theogonus in hęc scriptum reliquit sententiā. Humana omnia cōsenescere sunt nata, & quæ in tēpore uersantur: ad finē declinare solent, præter solā impudentiā, hęc enim q̄to magis augetur hominum genus: tātō per singulos dies eua dit maior. Menander optimus hunc in modum. o maxima dearum nunc existens impudētia, si deā te uocare oportet, præstat autē: quod enim præualet, hoc nūc deus putatur. Herodotus uero sic, simul ut pallium exiit, & pudorē exiit mulier. à Xenophonte accepimus: q̄ eum qui gratiā nō refert, maxime sequitur impudentia quæ maximū supra uitia omnia crimen uidetur. Sed de pudore, & impudētia satis pro tēpore, de ueritate & mendatio, alio loco docebimus, ut uel saltim nos aliquādo uixisse testemur.

FINIS.

IMPRESSVM EST HOC OPVS DE OCCVLtis Proprietatibus, & liber de Pudore, Antonij Lodouici medici Olyssippone nsis, mense Martio. anno domini M. D. XL. OLYSSIPPONE.

☞ Digito compesce labellum. ☞

☞ Melior est sapientia quam uasa bellica. ☞

☞ Nullus propheta sine honore nisi in patria sua. ☞

☞ Occupatis nihil scribo meum. ☞

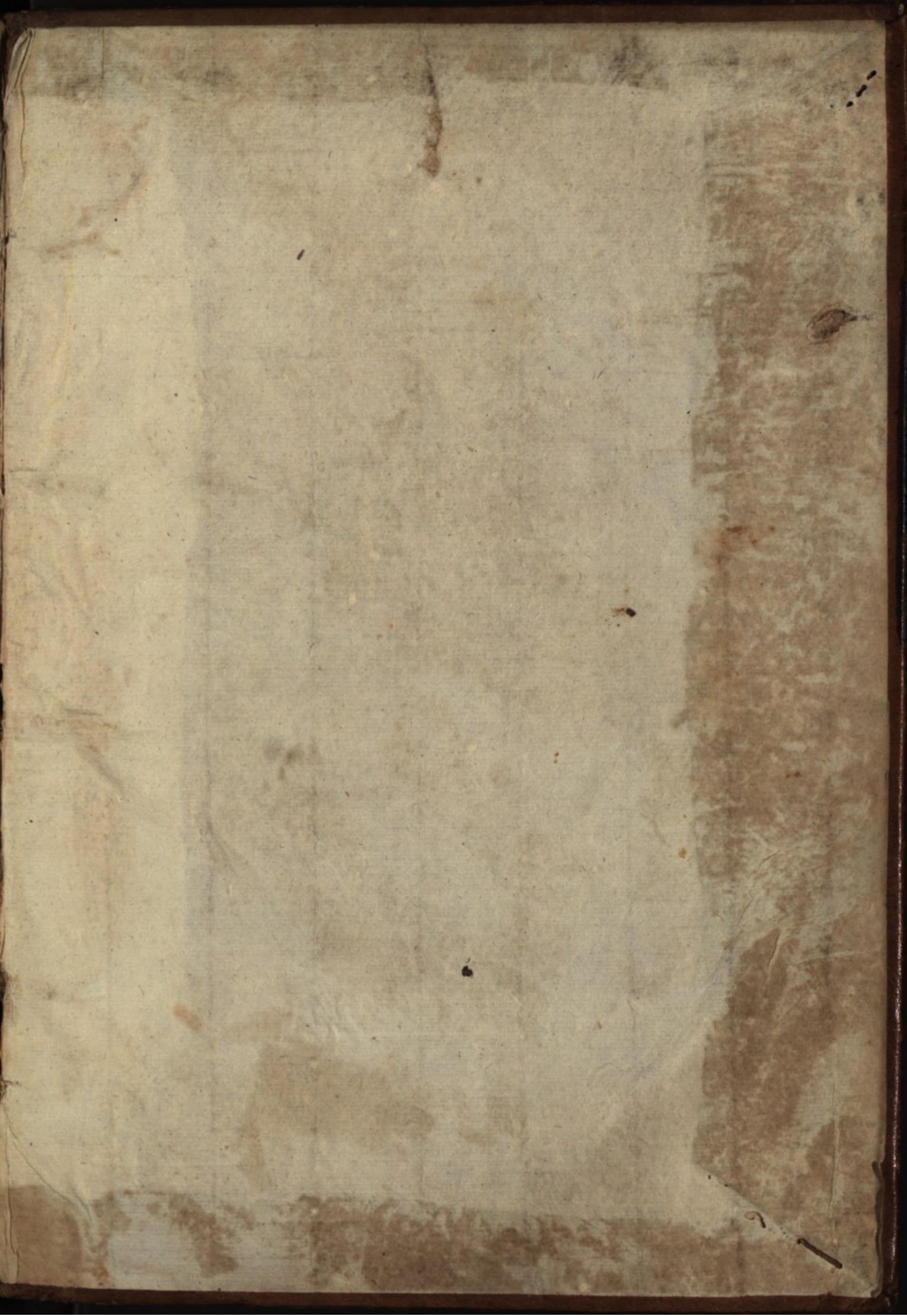
☞ FINIS. ☞

OLYSSIPONE.

M. D. XL.

*OPRESSVM EST HOC OPVS DE OCCV-
PATIONE ANTONII EDOARDI MEDICI OLYSSIPONENSIS*

Sala R

Gab.

Est.

Tab. 54

N.º 4